

ИЗ КЕМЕРОВО — С НАДЕЖДОЙ

В минувший понедельник первый заместитель Председателя Правительства республики В.Агалов провел пресс-конференцию для журналистов, посвященную итогам состоявшегося в Кемерово очередного заседания межрегиональной ассоциации «Сибирское соглашение».

Как сообщил руководитель республиканской делегации, на встрече сибирских губернаторов основное внимание было уделено положению дел в угледобывающей отрасли, а также обсуждению федерального бюджета на нынешний год, перспективам развития лесопромышленного комплекса. По итогам дискуссии были подготовлены предложения, которые будут направлены для принятия необходимых мер в правительстве Российской Федерации.

Валерий ЦЫДЫПОВ.

«ҮБЭЛЭЙ ВЕРНИСАЖ»

Январийн 7-ной үдэр «Прогресс» кинотеатрай байшан соо «Үбэлэй вернисаж» гэжэн харалга үнгэрһэн байна. Энэ харалга дээрэ Рождественскэ заншалта эдөө хоол дэлгээгдээ, түүдэг цосоогдоо һэн.

Сампиловай нэрэмжэтэ музейн жасаһаа 10 хүнэй портрэдүүд олоной һонорто үгдэгдөө.

Үшөө тинхэдэ Зоя Дамбиевагай моодо харууддаг театрай басагад хабаадаа. Тус харалгын пайруулагша Туяна Бадагаева эндэ ехэхэн хубитаяа оруулаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Светлана ЖИГЖИТОВА.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Үбэлэй вернисажай» үедэ...
А.БАТОМУНКУЕВАЙ фото.

ПРЕЗИДЕНТЫН АЛБАТАН ҮСӨӨРНЭ

Буряад Республикын Президент Л.Потаповай үбшэлэгшөөр, мүн пресс-секретаряар **наяхан томилогдоһон Андрей Капустин** түүрүүшынгээ брифинг журналистнуудтай үнгэрэбэ.

А.Капустин хуушанай бэрхэ сэтгүүлшэ хүн юм. Ная болотор республиканска «Версия» сониний редактораар хүдэлжэ байгаа. Президентын пресс-секретаряар урид Сергей Профимов хүдэлжэ байһан ааб даа. Гэр бүлын шалтагаанһаа тэрэ энэ ажалһаа болижо, анхан хүдэлдэг Волгоград хотобо тусба.

Заншалта журналистнуудтай уулзалгада Буряадай президентын захиргааниие хүтэлбэрилэгшэ-хэрэгүүдые эрхилэгшэ Н.И.Быков, Буряад Республикын тайска боксын ахамад тренер Б.П.Хамаганов хабаадаа.

Н.Быков нэн түрүүн өөрингөө урланууд зорилгонууд тухайгаа эрэнхы дээрэн тобшо тэдыгээр өөрбэ, мүн журналистнуудтай сууламнуудта харюу барйба.

Эрэнхэй мэдээсэһэнэй ёһоор, президентын захиргаанда 123 хүдэлдэг том байна. Жэлһээ эхэһээ аппараттай ажалтан өөрүүлэгдэнэ. Үнгэрэгшэ жэл 15 процентээр үсөөн болоо. Тинхэдэ 1998 ондо үгтэхэ ёһотой үнгэрэгшэ 73 процентһын абаа.

Һүүлэй хэдхэн жэл соо тайска бокс Буряадта түргэн түржэлтэ абажа байнхай. Энэ спортын зүйлэй ахамад тренер Петрович Хамаганов туйлаһан амжалтанууд, мүн үбшүүдтэ танилсуула.

Богонихон болзор соо үндэр амжалтанууд туйлагдаһан байна.

Хэдэг үдэр хүбүүд Россия, СНГ-тай чемпионтой нэр зэргэдэ түрөө. Бэшүүрэй аймагай Шабартын Баяр Дымбыров адалхайн мурисөөндэ (Бангкок хотой) мүнгэн медаляар шагнадаһан габыяатай.

Бадмажаб ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Тогтоол

ОЛОНДО МЭДЭЭСЭЛ ТАРААДАГ ХЭРЭГСЭЛНҮҮДЭЙ ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Буряад Республикын Арадай Хуралай Совет тогтооно: Буряад Республикадахи засагай түлөөлэгшэ зургаануудай ажал ябуулгыг үргэнөөр харуулада горитой хубитаяа оруулһанайн ба мэрэгжэлтэ һайндэрөөрнэ - Россия хэблэлэй үдэртэй дашарамдуулан, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые Буряад Республикын Арадай Хуралай Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха гэбэл:

СУББОТИН Алексей Анатольевиче - Буряад Республикадахи ИТАР-ТАСС-ай корреспондент;
ШЕВЦОВА Зинаида Гавриловнае - «Бурятия» газетын редакциин корреспондент;
НАМСАРАЕВ Николай Дымбыровиче - «Буряад үнэн» газетын редакциин таһагыг даагша;
НИКОЛАЙЧУК Валерия Леонидовнае - тележурналистикын ветеран;
ЛЫГДЕНОВА Туяна Намсараевнае - Буряадай гүрэнэй радиотелекомпаниин журналистка;
СТЕПАНОВА Марина Александровнае - «Правда Бурятии» газетын редакциин корреспондент;
ЗОНДУЕВА Туяна Владимировнае - «Ариг Ус» телекомпаниин корреспондент.

Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ М.И.СЕМЕНОВ

Улаан-Үдэ хото
1999 оной январийн 13
№ 64-II

ЭКОНОМИКО ЯАЖА НЭРГЭЭХЭВ?

Доройтолго, уналгын хойшолонгууде ямар аргаар усадхажа, тодорхой ямар хэмжээнүүдые бэсдүүлжэ, экономико нэргээхэбибди гэхэн асуудалы манай республикын правительство нутагай захиргаануудай хабаргалгайгаар зүбшэн хэлсэбэ.

Бодото олзо оруула арга боломжонуудтай һалбаринуудта илангаяа ехэ анхаралаа хандуула, финансын журам шагнаха, бюджетэй гаргашы имагтал түсбөөр тодорхойлогдоһон шэглэлүүдтэ зориулаха, үгтэһэн мүнгэнэй мур мүрдэжэ, хинажа байха хуулийн эрхээ гүрэнэй болон өөрын хүтэлбэрини засагууд гүйсэд бэсдүүлжэ байха ёһотой гэлсэбэ.

Заседани дээрэ манай республикадахи банкнуудай байдал тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдээд, хүгжэлтын өөрын региональн банк байгуулаһан топ шухала гэжэ тэмдэглэгдэбэ.

Николай НАМСАРАЕВ.

АНХАРААТШЫ!

Январийн 24-дэ Х.Намсараевай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй академическэ драмын театрта Ц.Шагжинай бэшгэһэн «Будамшуу» гэхэн жүжэг дахин харуулагдахан. Элитэ драматург, Буряадай арадай артист, РФ-гэй искусствын габыята ажал ябуулагша Цырен Галзутович Шагжинай дурасхаалы мүнхэлхэ зорилготойгоор соносхогдоһон шэнэ жүжэгүүдэй конкурсын дүнгүүд согсологдохо.

УВАЖАЕМЫЕ ПЕНСИОНЕРЫ!

Продолжается подписка на газету «Буряад үнэн» и ее приложения на 1-е полугодие 1999-го года с получением с 1 февраля 1999-го года. Редакция нашей газеты предлагает 4 вида подписки **В СЧЕТ НЕПОЛУЧЕННЫХ ПЕНСИЙ:**

1. Ежедневная газета «Буряад үнэн». Подписавшись на нее, Вы вместе возможность получать также и ее еженедельные приложения - «Дүхэрнэ» и «Бизнес Олзо». Индекс 50901. Стоимость подписки на 5 месяцев - 37 руб. 25 коп. (в стоимость входят услуги почтовой доставки).
2. «Дүхэрнэ» (выходит в четверг на 20 страницах). Индекс 73877. Стоимость подписки на 5 месяцев - 20 руб.00 коп. (в стоимость входят услуги почтовой доставки).
3. «Бизнес Олзо» (выходит в пятницу на русском языке на 12 страницах). Индекс - 31111. Стоимость подписки на 5 месяцев - 16 руб. 25 коп. (в стоимость входят услуги почтовой доставки).
4. Детский журнал «Одон» (ежемесячно на 3-х языках: бурятском, русском, английском). Индекс - 73879. Стоимость подписки на 5 месяцев - 30 руб.00 коп. (в стоимость входят услуги почтовой доставки).

СПЕШИТЕ ПОДПИСАТЬСЯ!

Организация приобретает у населения в/по-водочную посуду и «чебурашку» (чистую и с этикеткой) за наличный расчет.

Купим гофро-тару б/у и новую.

П. МЕЛЬКОМБИНАТА, УЛ. ПИЩЕВАЯ, 19, ТЕЛ. 33-15-61;
ОПТОВЫЙ РЫНОК, УЛ. БОРСОЕВА, 2, ТЕЛ. 22-31-69.

БУРЯТСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ АКАДЕМИЯ им.В.Р.ФИЛИПОВА

Экономический факультет производит набор студентов на коммерческие курсы по специальности «ЭКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ В АГРАРНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ» на базе высшего образования. Заочная форма. **ОПЛАТА - 4 ТЫС.РУБЛЕЙ ЗА ГОД.**

ОРГАНИЗАЦИЯ РЕАЛИЗУЕТ:

Автомобиль ГАЗ-3307 изотермический, год выпуска 1991-цена договорная
Рама лесопильная, одностажная, модель П-83-5-А - цена договорная
Незавершенное строительство административного здания по улице Борсоева-цена договорная
Утеплитель (Сендвич), - размер 1,2х6 м -цена договорная
Стекло оконное, за 1 кв.м. 3 мм - 30 руб., 4 мм -35 руб. (раскрой за дополнительную плату)
Доска необрезная 25,50 мм, за 1 куб. м. - 350 руб.
Электросварочная передвижная установка -14 тыс. рублей.
Электротельфера 2,3 топ. - 6 тыс. рублей.
Компрессор ЗИФ-55 - цена договорная
Авторучки шариковые (производства США) - цена за 1 шт. - 75 коп.

Обращаться по тел.: 34-05-33; 34-34-04

бодотоор шийдхэнэ гэхэд, алдуугүй.

- Жэшээн, 1998-1999 онуудай нуралсалай жэлдэ бүхы нургуулиин ямараар бэлдэгдэхэниие абаад үзэгт даа. Гол байшамнай, олонхи классууднай капиталнаар заһабарилагдаа, шэрдэгдээ. Дулаа үргэхэ котельныйн түхээрэлгэнүүд шэнээр тодхогдоо, нүүрхэн, түлээ залһан хүсэд бэлдэгдээ. Хэдэн классууд соо шэнэ түхээрэлгэнүүд (зарим

үстэниие, нотагайнгаа ерэхэ эздые, ажахыгаа, нургуулиа суурхуулаха түрүү хүшүүдые нургаха, хүмүүжүүлэхэ талаар горитойхон үүргэтэй гуламта болоно гэжэ ойлгохоор.

- Гадна колхознай салин үнинэй абаагүй, багшанарта хубаариин зэргээр, үнэгүйгөөр тарья талха, малай эдихэ үбнэ, голоомо гэхэ мэтые үгэнэ. нургуулиин столовые эдэе хоолоор хангана. Ухибүүдэй эдэе хоолой 50 процентын түлөөһые баһал колхоз дааж

н УРГУУЛИЯА - ДАЛИ ДОРОО...

Мүнөө хаанашье, тэрэ тоодо хүдөөдэ нургуулинуудай ямар байдалтайн мэдээжэ. Багшанар хэдэн наараар салингаа абанагүй. Үнгэрхэдөө үхибүүдые ном будараар хангаха, хубсалуулжа, эдөөлүүлжэ нургуулидань ябуулаха гэшэ улам бэрхэтэй боложо байһанииньшье ноуссагүй. Үри хүүгэдэе саашадаа хайшан гэжэ нургаха, хүмүүжүүлэхэбибди гэнэн асуудал олонхи хүнүүдэй наһае зобооно.

Иимэ орёо сагташье хүдөөгэй зарим ажахынууд өөһэдөө тулоурхан байдалда байбашье наа, нотагайнгаа нургуулинуудта арга шадалаараа туһалха, үргэхэ, хараха гэжэ

оролдоно.

Энэ талаар Ээдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз ноцирхолтой, зарим талаараа нургаалшые боломоор жэшэ харуула гэхээр. Үнгэрхэн жэлэй намарһаа хойшо тус колхозой түрүүлэгшэ Николай Доржиевич Доржиев ажахыгаа хүтэлбэрлэхэтээ хамта Гэгэтэйнгээ дуида нургуулиин директорэй уялга дүүргэнэ. Тийхэдээ тэрэ юрэл директорэй тушаалдаажа абааддүүрээ бэшэ, нургуулиин үдэр бүрийн ажабайдалай, нуралсалай бүхы бага ехэ асуудалнуудые

соонь компьютер) абтажа табигдаа. Түрэл колхозойнгоо иигэжэ туһалаагүй наань, нургуули мүнөө шадахагүй хэн, - гэжэ нургуулиин нуралсалай талые даагша Н.Ш.Чойдонов хэлэнэ.

Нээрээшье, энэ хушанай нургуули газараа, досооһоошье сариун сэбэр болоһон шэнги үзэгдэнэ. Эндэ 17 класса 332 үхибүүд нурадаг юм. Жэшээн, нёдондо намар 45 хүүгэд нэгэдэхи класса ороо, мүн 30 нурагшад энэ жэлдэ 11 класс дүүргэжэ гарахань. Эдэ бүгэдэһөө харахада, энэмнай ерээдүйн

абанхай, - гэжэ Нина Ширибуевна хэлэнэ.

Иигэжэ хамтынгаа хүсөөр энэ хүшэр сагые дабаха аргатай наа, үри хүүгэдэйнгээ хүмүүжүүлгэдэ юумэ гамнахагүй, абанһаа арга шадал соогоо хубаалдаха гэжэ эндэхи зоной, түрүүлэгшэ Н.Д.Доржиевай оролдожо байһаниинь дэмбэрлэтэй хайн.

Тус колхоз баһал гол үйлэдбэриэе муу бэшээр эрхилдэг, мүнөө сагайхаршые бараг шадалтай ажахынуудай нэгэн гэхэд болохо. Үнгэрхэн жэлдэ колхозтай таряшад таряалангай гектар бүриһөө 24 шахуу центнер ургаса абажа, хамтадань 58 мянган центнер ороһоо амбаарта оруулаа юм. Мал ажалаашье эхэ доройтуулаагүй. Гагсахан хонин хүрэгын 6 мянган толгойдо хүрэнэ.

М.НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГУУДАЭЭРЭ: колхозой түрүүлэгшэ, нургуулиин директор Н.Д.Доржиев (баруун гар тээн) ахмад агроном А.Ц.Цырендоржиевтай; 7-дохи «а» классай нурагшад хэшээлдээ.

Авторай фото.

КУЛЬТУРЕ И ИСКУССТВУ - ДОСТОЙНОЕ МЕСТО

СЫСОЛЯТИН АНДРЕЙ АНАТОЛЬЕВИЧ

— *председатель* Республиканской общественной организации «Союз молодых художников Республики Бурятия» — *кандидат в депутаты Народного Хурала РБ по Краснофлотскому округу №56.*

Родом я из простой рабочей семьи, мой жизненный опыт убедил меня, что мы можем в нашей республике сами зарабатывать себе на жизнь и создавать условия, обеспечивающие достойную жизнь человека. Можем! У нас есть свои светлые головы, и работать мы умеем, и талантами не оскудела земля наша!

Нужен только другой подход со стороны власти.

В нашем обществе укоренились сомнения в действенности всех принимаемых законов. Н е и с п о л н е н и е законодательства обусловлено разными факторами и не всегда объективного характера. Конечно, нельзя сбросить со счета такой глубинный фактор, как общее кризисное состояние страны, при котором властные структуры всех уровней, стремясь любой ценой сократить бюджетные расходы и стабилизировать экономику, допускают прямые нарушения действующего законодательства. Например, согласно закона о культуре в Федеральном бюджете должно предусматриваться на развитие культуры не менее 2% от всей расходной части, а на деле из года в год планируются лишь доли процента: 1993 год - 0,3%, 1994 год - 0,82%, 1996 год - 0,87%, 1997 год - 0,89%. Реально выделялось еще меньше - в среднем чуть более 2/3 от плановых сумм. Подобные примеры можно приводить сколько угодно.

Все начинается с мелочей, и эти мелочи решают все. Закрываются библиотеки, детские сады, учителя уходят из школ. Нарушаются социальные нормы и конституционные права граждан. Мы живем в обществе, где ценность отдельного

человека ничтожна и его жизнь без колебания приносится жертву чему угодно - будь то государственное устройство, деньги, производственный процесс, наконец, любая война по любому поводу.

Мы, молодые художники, в с л о ж и в ш и х с катастрофических условиях современного экономического, социального и культурного пространства, создали детскую и молодежную художественную студию «Экорше». Мы предлагаем подрастающему поколению содержательный досуг и образовательные организовываем выставки детского и молодежного творчества. В планах нашей организации создание подобных студий во всех районах Республики Бурятия.

Молодым принадлежит будущее, им должно принадлежать настоящее.

Без культуры, искусства, науки и образования нет будущего.

В Народном Хурале я буду:

- отстаивать бесплатное образование и здравоохранение, льготы на коммунальные услуги для ветеранов, пенсионеров, малообеспеченных семей;
- содействовать развитию культуры, искусства и спорта в Республике Бурятия;
- привлекать внимание к развитию туризма в Бурятии на международном уровне.

Верю, что в скором будущем наш народ сумеет создать жизнь, где культура и искусство займут свое достойное место.

Кандидат в депутаты НК РБ СЫСОЛЯТИН А.А.

ГРИПП: ХЭРГЫЛЭГТЫ!

Энэ үбшэ хэргылхэ хэдэн заабари һануулаа. Ухибүүдэ олон зонтой газарта абажа бү ябагты. Хэрбээ нарай үхибүүтэй наа, гэртээ айлшадые огто бү уригты. Гэртээ үбшэн хүнтэй наа, тэрнээ амяарынь ондоо таһалга соо байлагты. Гадна эдэснэй амьарта аршуул гэхэ мэтын хэрэгсэлүүдтэй ами аминдаа байха ёһотой.

Дээрэ пэрлэгдэн заабаринуудые хараадаа абан, 4 даабар марляар ама, хамараа бүтүүлээд ябаа наа, гриппээр үбдэхгүйтэй болохо.

Энээнээ эдритгээр эүүгээд ябаха ёһотойг. Хэрбээ эмүүдые (ремантант, оксолинова мазь, интерферон, поливитамины) абаха мүнггүй хагтай, иимэ арга байна: үдэр бүхэндэ хэдэ дахин хамараа бусалһан уһаар зайлагты. Зайлаха үсдөө хамарайнгаа хүнды соо үбшэ мэдэрээ наа, гриппээр үбдэхгүй гэшэт. Энэ аргая хэдэн дахин дабтабалтай, үбшэниинь бага болохо.

Гриппээр үбдэхэдэ, хүнтэй бие һуда болодог юм. Тиймээдэ витамин хэрэгтэй, эндэ лимон ехэл хайн үүргэ дүүргэдэг. Лимон абажа шадахагүй наа, алрһа, шасаргана, клюквэ, редькэ, капуста эдихэдэ таатай, үгы наа, морковь, свеклын шүүһэ уухадтай болохо. Ядахын сагта харгаабхынаа шүүһэ хэрэгтэй. Тэрнээ 10-15 минутын үнгэрөөдүйдэ уубалтай, ехэл хайн байха. Эдүүр энхые хүбэнэб!

В.А.ПОПОВА, ЦМП-гэй врач.

Г.Д.БАСАЕВ - ДОКТОР НАУК

11 декабря 1998 года на заседании диссертационного Совета при Иркутском государственном университете при присутствии многочисленной публики с блеском защитил докторскую диссертацию профессор БГУ Геннадий Доржиевич Басаев на тему «Политическая история Республики Бурятия в 20-30-е годы и роль М.Н.Ербанова». Тема вызвала большой интерес членов Совета и публики. Было задано много вопросов, на которые Г.Д.Басаев дал глубоко научные ответы, показал, что он в проблемах политической истории Бурятии того периода разбирается глубже всех присутствующих.

Официальные оппоненты профессора В.Т.Агалаков (ИГУ), Г.Л.Санжиев и Л.В.Кураев из Улан-Удэ дали высокую оценку диссертации. Они отметили актуальность темы, подчеркнули, что в бурятиевдческой литературе и вообще в отечественной историографии нет такой работы. Диссертация посвящена сложнейшему периоду в истории страны и Бурятии. Она написана на большом фактическом материале. Многие из документов введены в научный оборот впервые. На высоком научном уровне сделан историографический анализ опубликованной литературы. Политическую историю республики показал в тесной связи

с развитием экономики и культуры. Уделено большое внимание политическим репрессиям 30-х годов в Бурятии. В центре внимания автора - человек и его деятельность.

Неофициальные оппоненты - профессор ИГУ Б.С.Санжиев и профессор института монголоведения, тибетологии и буддологии Ш.Б.Чимитдоржиев дали в целом весьма положительные отзывы. Все официальные и неофициальные оппоненты отмечали, что донего никто так глубоко и научно, на большом фактическом материале не освещал вопросы политической истории Бурятии в 1920-1930 гг. и роль в ней М.Н.Ербанова.

26 декабря 1998 г. Геннадий Доржиевич отметил 70-летие со дня рождения и 50-летие общественно-политической, научно-педагогической деятельности. Успешной защитой докторской диссертации Г.Д.Басаев сделал себе серьезный подарок к своему юбилею. Ректорат и весь коллектив Бурятского государственного университета горячо поздравляют его с этими знаменательными событиями.

Е.Е.ТАРМАХАНОВ,
доктор исторических наук, профессор БГУ, член диссертационного Совета при Иркутском университете.

МЕСТО УЧЕБЫ ЛИЦЕЙ. ДАЛЕЕ - ВЕЗДЕ

ВМЕСТО ПРЕДИСЛОВИЯ

Пожалуй, нагляднее всего об изменениях, происходящих в обществе, можно судить по положению дел в системе образования.

В условиях жесточайшего экономического кризиса и обнищания основной массы населения едва ли не единственным достижением реформ принято считать свободу слова. На свой страх и риск к «людам демократий» я бы причислил и сегодняшнюю школу.

В условиях хронического дефицита средств на содержание учреждений образования и массовых акций протестов педагогов утверждение довольно смелое. И все же несмотря на все сиюминутные проблемы в образовательной сфере главный прорыв уже сделан. Школа перестала быть фабрикой первичной обработки душ для нужд тоталитарного государства и обрела определенную свободу.

По аналогии с большой политикой, каждый из субъектов рынка образовательных услуг откликнулся на эти радикальные реформаторов из российского Министерства народного образования и взял ее столько, сколько мог «проглотить». Не всем это пошло на пользу и не все смогли «переварить» подарок. Но в целом система ожила и сбросила с себя нуты многолетних жестких регламентаций. Школа получила возможность выбора - концепции обучения, учебных программ, платного списания, учебников, наконец. За последние несколько лет возникла целая сеть инновационных учебных заведений. Лицеи, колледжи, лицей... А что стоит за этими звонкими именами?

О находящихся в Улан-Удэ лицейской гимназии №3, бурятско-турецком лицее, бурятской школе-гимназии №29, политехническом лицее №27 писали уже немало. А вот подобные учебные заведения из сельской глубины остаются незаслуженно обойденными вниманием. Мало что известно, например, об Аршанском эколого-гуманитарном лицее. Постараемся восполнить этот пробел.

КАК ЭТО БЫЛО

Перефразируя классика марксизма-ленинизма, идеи становятся силой, когда овладевают единомышленниками. Как признается директор Аршанского лицея Роза Александровна Фомкина, без поддержки многочисленных коллег соратников воплотить в жизнь идею создания инновационного учебного заведения в полутьсяче километров от столицы республики вряд ли бы удалось. Особое место в разработке проекта принадлежит подруге Розы Александровны, известному ученому доктору исторических наук Абасовой. Правда, при встрече Любовь Лубсановна предпочла скромно уйти в тень.

На коллегии министерства образования республики 2 июля 1993 года было принято решение об образовании лицея в поселке Аршан Тункинского района. Но реальная работа началась задолго до этого. В частности после многочисленных согласований и утверждений удалось «пробить крышку» - в мощном ныне криминальном смысле, а в смысле помещения под лицей. Во стали корпуса закрытой еще в восемьдесят седьмом году исправительно-трудовой колонии. Один Бог знает, сколько усилий

Р. Фомкиной и ее друзьям стоило уберечь эти помещения хотя бы в относительной сохранности!

Пожалуй, эти усилия сопоставимы лишь с теми, какие пришлось приложить для переоборудования служебных и карьеров под учебные классы и аудитории. Поскольку в лицей предположительно набирать детей со всего района, пришлось один из корпусов приспособить под спальни, со всеми необходимыми для полного пансиона вещами - кухней, столовой, прачечной и т.п. Забегая немного вперед, сегодня лицей стал привлекателен в глазах родителей не только Тунки, но и соседней Оки. Кто хотя бы немного знаком с психологией сельских жителей, тот оценит это обстоятельство. Больше того сами мальчишки и девчонки дорожат званием лицеиста. Мне рассказали случаи, когда одна из воспитанниц вопреки воле родителей буквально совершила побег из дома в Аршан! Туда, где плохо, обычно так не рвутся...

Но вернемся к далекому уже июлю девяносто третьего. На первых порах сложности возникли с подбором преподавательских кадров. По замыслу Розы Александровны, в новом учебном заведении хотелось собрать лучших педагогов Тунки. Но для этого необходимо продолжить соответствующие условия труда - более высокую зарплату, жилье и прочее. А как раз с материальными стимулами была «напряженка». Пожалуй, единственное, что могла предложить тогда Фомкина - возможность интересной, творческой работы, своеобразный «карт бланш» - для эксперимента. И ставка эта в целом, несмотря на некоторые издержки, себя оправдала. Хотя в течение первых двух лет были трудности, сегодня преподавательский коллектив можно назвать стабильным. Абсолютное большинство педагогов связало свою судьбу с лицеем и свое будущее видит в нем.

Для сельского учителя это не просто слова. Любой горожанин-педагог без особых переживаний при необходимости перейдет из одной школы в другую, благо частенько та на соседней улице. На селе все намного сложнее. И то, что в Аршан приезжают работать и оседают здесь надолго, дорогого стоит. Впрочем, и сама Роза Александровна после многолетнего директорствования в Торах окончательно перебралась с семьей сюда. Во всяком случае, принимали здешних журналистов Фомкиной в просторном новом доме, где стены еще пахнут свежим деревом.

Постепенно растаяло недоверие к новому учебному заведению со стороны местных жителей. А ведь сколько поначалу было скептических улыбок, пощипываний головой, высказываний о недолгой судьбе

дважды в месяц домой, так что все условия для полноценной учебы созданы.

И дети этой возможностью, надо сказать, пользуются сполна. Нужно сказать, что несмотря на объявляющийся статус учебного заведения нового типа, лицей не стал закрытым, элитарным в смысле труднодоступности. Он в принципе открыт для всех, хотя тестирование перед приемом проводится. Самое главное, что при этом выявляется желание ребенка учиться, его стремление проявить себя. Не случайно девиз лицея звучит как «свобода, творчество, самовыражение».

Возможностей для самовыражения здесь хватает. Учебная программа составлена таким образом, что у детей не оптимается свобода выбора, возможность заняться теми предметами, которые их

лицей? Да что там местные, когда едва ли не открыто о провале эксперимента говорили свои же коллеги из школ района, официальные лица... Непросто было переломить предубеждение, доказать свою правоту. Зато сегодня лицей признан и на формальном, и на неформальном, так сказать, уровне.

МЕСТО ВСТРЕЧИ ИЗМЕНИТЬ НЕЛЬЗЯ

О красотах курорта Аршан, этого действительно райского уголка земли, лишней раз говорить нет смысла. На мой взгляд, глубоко символично, что воплотить идею учебного заведения экологическим уклоном было суждено именно здесь. Давление нашей технократической цивилизации на эти заповедные места становится все более жестким, а негативные последствия все более ощутимыми. Создание несколько лет назад Тункинского национального парка стало первым серьезным природоохранным шагом, за которым должны последовать другие.

Только за счет запретительных мер уникальную природу Тункинской долины не спасти. Необходима большая воспитательная работа, необходим экологический ликбез. Проводниками такой политики и должны стать выпускники лицея. Даже не став экологами-профессионалами, они получат тот багаж знаний, который позволит им внести свою лепту в благородное дело сохранения природы.

Первый набор лицея составил 63 ученика пятых-десятых классов. Сегодня он стабилизировался на уровне ста сорока учащихся.

- Больше нам и не нужно, - считает Р.А. Фомкина. - Зато в классах 18-20 человек, что немаловажно для качества обучения.

Примерно половина из этого числа - дети из других сел. За символическую плату (50-60 рублей - питание, 30 - обучение). Они в условиях полного пансиона - грызут гранит науки. Благодаря администрации района и отделу народного образования удалось решить вопрос об их бесплатном проезде

эксперимент. Среди них и Аршанский эколого-гуманитарный лицей.

Передо мной диплом, выданный от имени Министерства народного образования России. Обыкновенный лист ватмана с лилово-бледной печатью, за которым, не побоюсь этого слова, десятки судеб педагогов и учащихся. О том, что было бы, если... Роза Александровна предпочитает не задумываться. А вот о том, как ждала заключительного заседания экспертной группы министерства и с каким чувством глубокого удовлетворения возвращалась «со шитом» домой, наверное, не забудет долго. До следующей защиты.

Что все-таки дает учебному заведению статус «федеральной экспериментальной площадки»? Полностью название проекта аршанцев звучит так: «Создание качественно новых условий для творческого развития сельских детей в условиях нового типа школы-лицей. Создание модели гуманитарно-экологического образования». Признание московскими экспертами жизнеспособности аршанской концепции позволяет не только продолжить начатый эксперимент, но и опереться в этой работе на республиканские и районные органы управления образованием. Несмотря на всю скудость образовательного бюджета, инновационные учебные заведения, получившие статус федеральной экспериментальной площадки, вправе рассматривать - не только на методическую, но и финансовую помощь. Как говорится, не учите нас жить, лучше помогите материально...

Сегодня лицей в этом смысле рассчитывать особенно не на кого. Располагая фактически бюджетом обычной сельской общеобразовательной школы, коллектив лицея «тележку с новациями», образно выражаясь, тинет в однуточку?

Если у городских учебных заведений подобного рода нередко находятся солидные спонсоры (хотя бы в лице состоятельных родителей), то в условиях сельской глубинки об этом остается только мечтать. И все же выход из положения должен быть найден. Пока же от нужд лицея отвернулись даже те, кто кровно вроде бы должен в таком сотрудничестве быть заинтересован. Я имею в виду администрацию Тункинского национального парка. За все годы существования экологического лицея экологи из Кырена так и не удружились поинтересоваться делами учебного заведения. Кстати, и республиканский Комитет по экологии и природопользованию также пока ничем себя не проявил. Будем надеяться, что только пока?

ДАЛЕЕ - ВЕЗДЕ

Из 67 выпускников лицея 38 человек учатся в вузах, еще 18 - продолжают образование в колледжах. Для села этот показатель очень даже неплохой.

Несколько иная точка зрения у педагогов лицея. Планку занижать в дальнейшем они не собираются. Более того, в глазах их неустойчивого директора договориться об организации приемных экзаменов в вузы прямо в стенах лицея (кое-какие предварительные договоренности на этот счет уже существуют). Р.А. Фомкина мечтает о том времени, когда уровень подготовки выпускников лицея будет настолько высок, что позволит без проблем поступать в любой интересующий их вуз.

Сбудется ли эти мечты?
Валерий ЦЫДЫПОВ.

Ветеран

ОЛОНОЙ ОРОЙДО, ТУРЫН ТУРУУДЭ

...Улзы найхан Үлэгшэн шотагтаа 9-дхи класс дүүргэдэ байхадань, Ленинградтай тусхай артиллерийскэ хургуулида хурахаар зууршалан эльгээхэн бэлэй. Үхибүүн үеһөө ухаансар хүбэлэн, эрдэм мэдэсэдэ эрмэлзэлтэй хүбүүнэй онсо обёорогодониний гайхалгүй. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай түлэг хатуу үе хэн. Иймэ харюусалгатай шэрүүн хаһада сэрэгэй мэргэжэлдэ хуража ябахадань, Мүнхэ-Жаргал досоогоо омогтой, ошотой галтай ябаа. Удаань 1943 оной июльһээ 1944 оной эсэс болотор Днепронетровскын Улаан Тугта артиллерийскэ училищида хуралсажа дүүргэһэн юм.

1945 оной эхээр младша лейтенант Гармаев Москвагай сэрэгэй округто, Верховно командованиин резервдэ эльгээгдэһэн. Тэндэһээ хоритойхон хүбүүн батареин управлениин взводой командирай тушаалда фронт руу зорихон бэлэй. Белорусска хоёрдохи фронттын 49-дхи армийн стрелково 380-дахи дивизиин гаубична артиллерийскэ 945-дахи полкын бүридэдэ дайнай дүүрэгтэр сэрэгшын зам гатаалаа. Онсолбол, Гдынь хото сүлөөлхэ, Одер мүршине гатаха байлдаануудта хабаадаа, Германийн дэбисхэр дээрэ дайлаадаа бэлэй.

Дайнай дүүрэгшэнэй удаа Мүнхэ-Жаргал Гармаев Германида совет сэрэгүүдэй артиллерийскэ подразделениүүдтэ болон Забайкалийн сэрэгэй округто огшевой взводой, дивизионной болон батареин управлениин взводой командирай тушаалуудта, батареин ахалагша офицерээр, сержантска бүридэлэй хургуулийн хуралсаалы взводой командираар алба хэһэн намтартай.

Түрэлхийн хонороор, шадал шаандааһантайгаар үндийһэн шотагаймнай хүбүүн дайшалхы ба политическэ бэлдэхэлэй отличник болоо бэлэй. Армийн стрелково-тактическа мүры-сөөтэ буудалхануудта нэгэлтэ бэшэ хабаададаг хэн. Сэрэгэй ба политическэ бэлдэхэлдэ амжалтатай, взводоо болон батареигээ эрхимээр бэлдэхэнэй түлөө М-Ж.Ц.Гармаев лейтенант, удаань ахалагша лейтенант гэхэн нэрэ зэргэдэ болзорһоо урид хүргэһэн юм. Частиин, дивизиин олон тооты грамотануудта, солгэй бэлэгүүдээр, Германида совет сэрэгүүдэй бүлэгэй артиллериин командуюцийн зүгһөө Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаа бэлэй.

Совет Армиин зэргэдэ 12 жэл алба хэһэнэй удаа 1954 оной январь наһада бие махабадай байдалаар Совет Армиин албанһаа табигдаа хэн.

М-Ж.Ц.Гармаев республикын, районнуудай элдэб эмхинүүдтэ, албан зургаануудта дүшэ гаран жэлэй туршада эдэбхитэйгээр, аша үрэтэйгөөр ажалаа, хүтэлбэрлэхы олон харюусалгата тушаалуудта нэрэгэй хүндэтэйгөөр хүдэлжэ гараа.

1954-57 онуудта республикын «Буряад үнэн» газетын редакцияда, удаань КПСС-эй Захааминай райкомой пропаганда болон агитациин таһагыг даагшаар хүдэлбэ.

Ажабайдалай нилээн ехэ дүршэлтэй болоһоной удаа Эрхүүгэй партийна дээдэ хургуули түгэсэбэ. Удаань «Красная Иволга» газетын редакцияин харюусалгата секретаряар, «Буряад үнэн» газетын литсотруднигаар хүдэлхэн юм. Намтарайн саашанхи хуудалануудыг ирабал, Захааминай аймагай «Красный Октябрь» колхозой парткомой секретаряар, арадай депутатуудай районно Советэй гүйсэдкомой гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшоор, Здын хүдөөгэй үйлэбэрийн управлениин парткомой арадай гэгээрэлэй кабинетэ даагшаар хүдэлөө, удаань Түнхэнэй райондо партийна-гүрэнэй хиналтын комитетэды ударнихоор дэбжүүлэгдэ.

1964 оной эхиндэ М-Ж.Ц.Гармаев КПСС-эй Ахын райкомой нэгэдэхи

секретаряар хуьнгадаба. Партийна, совет хүдэлмэридэ урагшатай найнаар хүдэлжэ ябаһан хүтэлбэрлэгшын бэлиг шадабари

эндэ илангаа тобойсо элирээ бэлэй. Шэнээр байгуулагдаһан холын хадата энэ районной экономикын, соёлой хүгжэлтэдэ Мүнхэ-Жаргал Цыренжановичай оруулан хубитань ехэ. 7 жэлэй туршада районниэ хүтэлхэ үедэнь үндэһэн хубилалтанууд болоо. Мал ажал тусгаар шэглэлтэй болгон эрхилхэ хүдэлмэри урагшатай ябуулагдаа. Иигэжэ халбарин ашаг үрэ 1,5-2 дахин дээшлэхэн байна. Хадата хизаарта зайн галай найдамтай утаһан татагдажа, электрын элшэ хүсөөр холын район сүм хангагдаһан бэлэй. Райондо соёлой байшан, спортивна зал, хүүгэдэй хүгжэмэй хургуули, бани, магазинууд, «Улаан-Аха», «Коммунизм», «50 лет Октября» колхозуудта клубууд, малшадай гэрнүүд баригдаа, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой шэнэ усдыбын хуурын табигдаа. Республикатай телефонно найдамтай холбоотой

Үнэтэ буянаа үйлэдэн ябыт

болоо, ашаа ехэтэ самолёдуудта шэнэ аэропорт баригдаа.

Оройдоол хэдэн жэлэй туршада районной экономикын ба соёлой гол дүнүүд нилээн хайжаруулагдаа, түсэбүүд дүүргэгдэдэг, үлүүлэн дүүргэгдэдэг болоо, хүн зоной материална хуудал байдал хайжараа. Эдэ бүгдэй найн талын хубилалтануудта дүршэл ехэтэй хүтэлбэрлэгшын үүргэ оролдолго үнэхөөр эли хэн.

1970 ондо байра байдалайнгаа шалтаганаар Хориин аймагта эльгээгдэжэ, арадай депутатуудай районно Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшоор 10 жэлэй хугасаада хүдэлхэн юм. Промышленностиин, барилгын ба социальна асуудалнуудта ажалаа ябуулдаг байгаа. Эдэ жэлүүдтэ хуурын тосхонуудыг болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хэгдэе. Хори хууринда олон байртай гэрнүүдыг барилга эхилэгдэе, соёлой шэнэ байшан барилга үргэлжэлүүлэгдэжэ түгэсхэгдэе, спортивна комплекс бодхоогдоо. Арадай депутатуудай поселково ба хүдөөгэй Советүүдэй 7 шэнэ байшан, районной Советэй байшан баригдаа. Соёлой, арадай гэгээрэлэй, элүүрыг хамгаалгын материална бааза хайжаруулаха, хүн зоние хангаха, уран найханай харалга, физическэ культура болон соёл хүгжөөхэ талаар нилээн ехэ хүдэлмэри ябуулагдаа.

1980 онһоо 1986 он болотор Мүнхэ-Жаргал Цыренжанович Гармаев Бурядай АССР-эй Министруудэй Советэй Хэрэгүүдыг эрхилэгшын орлогшоор

ажалажа гараа хэн. Ноютагай Советүүдэй, Хэрэгүүдыг Эрхилэгшын ашарадай ажал ябуулгыг дам саашадань нарижуулан хайжаруулаха талаар М-Ж. Ц.Гармаев нилээн оролдолго гаргаһан байна. Министерствэнүүд болон албан зургаануудай үйлэбэрийн ажал ябуулга ба гүйсэдэхы журам саг үргэлжэ хинадаг, хүдэлмэриинь шалгажа үзэдэг, Министруудэй Советэй зүбшэн хэлсэлгэдэ дурдхалнуудыг оруулдаг хэн.

М-Ж.Ц. Гармаев шийтхэн хүдэлмэридэ ямаршье сагта тон эдэбхитэйгээр хабаададаг байгаа. Арадай депутатуудай Захааминай, Ахын, Хориин районно Советүүдэй депутатаар, гүйсэдкомой гшүүнээр хуьнгадаһан, совет-монгол хани барисаанай бүлэгтэй Бурядай өздлениин правлениин харюусалгата секретаряар хүдэлхэн юм.

Наһанайнгаа амаралгада гараһанай удаа түүхын ба соёлой хүсөөнүүдыг хамгаалха Бүхэроссин бүлэгтэй республиканска өздлениин Президиумтэй түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлбэ.

1988 онһоо М-Ж.Ц.Гармаев ажалай ба дайнай ветерануудай республиканска советэй аппаратад хүдэлнэ. 1991 онһоо тус советыг хүтэлбэрлэнэ. Нүүлэй 5-6 жэлэй туршада республикын болон районнуудай ветерануудай советүүдэй хүдэлмэри нилээн эдэбхижүүлэгдэе, ветерануудай хуудал байдалтай холбоотой асуудалууд бодогоор шийдхэгдэдэг болоо.

Хүн зондо хайнаар хандадаг зан заншалаараа, хэрэг ёһоной ба политическэ шэйжэлүүдээр, налархай, аятай зангаараа М-Ж.Ц.Гармаев олоһинтын дунда, түрэл коллектив соогоо нэрэ хүндэтэй болоо.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ харуулан дайшалхы габьяагай түлөө Бурядай сэрэгшэдтэ Россин Федерациин Герой гэхэн нэрэ зэргэ олгохо, ветеранска эмхин эдэбхитэдэ Россин орден, медальнуудтаар шагнаха тухай үүсхэл М-Ж.Ц.Гармаев гаргаад, эдэ зууршалгануудыг бэлүүлхын түлөө оролдоо юм.

Республикын ветерануудай Совет «Ветеранууд тухай» гэхэн федеральна Хуули бэлүүлгыг эрид шууд, эриэтэ ехэтэйгээр ябуулаха, ганса бие, наһатай үбшэн зондо, инвалидуудта тодорхой туһаламжа үзүүлхыг оролдоно. Ветерануудта гэр байра бариха, байра байдалынь заһаха, түхээрхэ асуудалуудыг республиканска совет саг үргэлжын хараа дороо байлгажа, бэлүүлжэ байдаг юм.

Дайшалхы ба ажалай габьяагай түлөө Мүнхэ-Жаргал Цыренжанович Гармаев Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай II шатын орденээр, «Германиин илаһанай түдөө», «Шэнэ газар ашаглаһанай түдөө», «Байгал-Амарай түмэр зам бариланай түдөө», «Шэнэ габьяата ажалай түдөө», «В.И.Ленинэй түрлөөр 100 жэлэй ойдо», «МНР-эй 50 жэлэй ой», «Ажалай ветеран», ойн баарай медальнуудтаар, Бурядай АССР-эй Верховно Советэй Президиумтэй Хүндэлэлэй гурбан грамотаар шагнагдаа юм. Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ мүн.

Ветерануудай эхин эмхинүүдыг бэлдүүлхэ, республикын ветеранска эмхине нийтэ цэгэн байлгахы талаар ехэ хүсэлтэ оролдолго гаргажа байһан Мүнхэ-Жаргал Цыренжанович Гармаевыг гарахыа байһан Туулай жэлээр амаршалаад, энэ жэлдэ элүүр энхэ, гэр бүлдөө амар амгалан ажаһууһынь хүсэе. Үндэр наһатай үбгэд, хүгшэдөө үмэгшэлэн харалсажа, хамгаалжа, үнэтэ буянаа үйлэдэжэ, элдэжэ ябыт даа, Мүнхэ-Жаргал Цыренжанович!

Үхибүүн наһанһаагнай Танинэ үргэһэн, дэмжэһэн үлзы найхан Үлэгшэн шотагай үршөөл хайра хэзээдэшыг бии байхал.

Г.ДАШЕЕВА.

1999 ОН - ҮНДЭР НАҺАТАЙШУУЛАЙ ЖЭЭН

Буряад Республикын Правительство тус нимэ захиралта гаргаа хэн. Түнхэдэ сэрэгшэ наһатай зондо туһалха, тэдхэмжэ үзүүлэ бараалхаха, хүндэлхэ гэхэн уряа доро үнэтэ болоо. Энэ талаар эмхидхэн республиканска комитет байгуулагдаа. Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшой Евгений Ханхалаев тус комитетэй түрүүлэгшээр. Хүн зоние социальна таһаг хамгаалгын болон ажалай министр Стасий Ефимов орлогшоор томилогдоо.

Олондо мэдээлэ тараалга хэрэгсэлтэй дайнай, ажалай ветерануудай ажаһуулаха ажаһуудал тухай үргэн олон уншагшад радио, телевизидеи шагнадаг, харадаг хүн зондо таһалгаряагүй мэдээсэл хэжэ байһан болоо.

Тэрэншэн Хүн зоние социальна ажалай талаар хамгаалгын министрствын аймагуудай таһагуудай хүдэлмэрилэгшын аймаг, ноётаг нугануудта ажаһуудга үбгэд хүгшэлэй гэр байра, материална хангаалга асуудалуудыг шалгажа, байра байдалтай түбхнүүлхын хойноһоо оролдохо болоо. Мүн хүндэ хүшэр ажабайдалтай болоһон заримандань туһаламжа, тэдхэмжэ үзүүлэ байхаар уялгалагдаһан байха юм.

Эдэ бүгдэдөө гадна 1999 оной март, май, август, октябрь наһануудта республикын Элүүрыг хамгаалха министрствын хүдэлмэрилэгшэд «Нээмэл үдэрнуудын эмхидхэжэ, бүхы наһатайшуулай бэсн эдэбхитэйгэ шалгажа, больница, пансионат, санатори, аришаан курортнуудта амаруулха мастернуудай, хурагшадтай уран найханай бүтээмэй хүсөөр энэрхы эдэбхитэйгэ конферансада дэбхэтэ, ажална коллективүүдтэ үбгэд хүгшэдөө хүндэлхэ хэсэгэ ябуулануудыг үндэрлэхэ, эмхидхэхэ зоринготой.

ХОТЫН ЭЗЭН ВЕТЕРАНУУДАЙ УУЛЗАБА

Улаан-Үгэ хотын захиргаанай тулөө Генинагий Айдаев Советскэ районной ветерануудай советэй түлөөлөгшөөр ажиллаа. Уулзалгада тус районной олон тооты халбаринуудай хүтэлбэрлэгшээр коммунистууд хабаадалсаа.

Хотын гурбан районнуудай гунгаһан манай районной ветеранууд, коммунистууд энэ уулзалга бусадтай түрүүлэн үндэрлэ үүсхэл гаргаба. Хотын гуулаагай тушаалыг канцелярдаар гүйсүүлэгдэхэдэ, нүхэр Айдаевтай хуьнгаалтаа найдуулан үгэс хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай тоосго хэбэ болоо, - гэжэ, Советскэ районной захиргаанай толгойлогшо А.К.Мелишников хэлэжэ, Г.А.Айдаевта үгэ үгэбэ.

Генинагий Архипович үгэ хэлэхэдэ, мүнөө Советскэ район дотор хамтадаа 108 манай шахуу пенсионер тоологдонго гэдэ. Эдгээр олоһинь министрствэнүүдтэ, албан зургаануудта хүдэлжэ, ветеранууд хүгшэлэлтэй үнэмшэлтэ абайхай. Түнхэдэ ветеранууд болон инвалидуудта тусгай картчануудыг үгэхэ асуудлаар хуулиг ёһотойбди. Мүн хуудалда наймаа, гэр байра асуудалуудыг шийдэхэ ёһотойбди гэжэ нүхэр Айдаев сугларгаһагдаа мэдүүлэ.

Бигдэнэр, пенсионернууд, нутаг Айдаевтай хотын эзэн болоһон хүн зоние ажабайдал, ажаһуудал гурым журамтай болгохын түлөө оролдоно гэжэ харангай гэр үндэр наһатай болоһон Г.П.Миронова хэлэжэ. Миншэ тогтохо асуудал гэхэдэ, бигдэнэр гэрнүүдтэй доого дайхарнуудта магадлануудтэй эмхинүүг хүлээл үгэдэ түбхнүүлэ болоһон. Олон ветерануудай гэр байра байхада, шигэжэ зүйшөөһөнэй хэрэг бии түрүүлэгшэ М.А.Чернышова хэлэжэ, нүхэр Айдаевтай хуьнгаалтаа найдуулан үгэс хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай тоосго хэбэ болоо, - гэжэ, Советскэ районной захиргаанай толгойлогшо А.К.Мелишников хэлэжэ, Г.А.Айдаевта үгэ үгэбэ.

Уулзалгада хабаадаһан партиин Советскэ райкомой секретарь Н.Е.Шелковичын тушаалыг үндэрлэжэ, М.А.Чернышова хуулиг ёһотойбди. Мүн хуудалда наймаа, гэр байра асуудалуудыг шийдэхэ ёһотойбди гэжэ нүхэр Айдаев сугларгаһагдаа мэдүүлэ. Бигдэнэр, пенсионернууд, нутаг Айдаевтай хотын эзэн болоһон хүн зоние ажабайдал, ажаһуудал гурым журамтай болгохын түлөө оролдоно гэжэ харангай гэр үндэр наһатай болоһон Г.П.Миронова хэлэжэ. Миншэ тогтохо асуудал гэхэдэ, бигдэнэр гэрнүүдтэй доого дайхарнуудта магадлануудтэй эмхинүүг хүлээл үгэдэ түбхнүүлэ болоһон. Олон ветерануудай гэр байра байхада, шигэжэ зүйшөөһөнэй хэрэг бии түрүүлэгшэ М.А.Чернышова хэлэжэ, нүхэр Айдаевтай хуьнгаалтаа найдуулан үгэс хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай тоосго хэбэ болоо, - гэжэ, Советскэ районной захиргаанай толгойлогшо А.К.Мелишников хэлэжэ, Г.А.Айдаевта үгэ үгэбэ.

Бадма ЦЫРЕНЖАНОВ

Зураглал

аргагүй, энэ ушарнаа ядахан, тулихан зонго тулалт. Олон шимэ зоншиг эхэнэр болгоно бэш гүт?

- Мүнөө бүхыдөө арбаад иимэ хүндэ операци хээд байна. Эшэхэ гайхахааа шалтаад, зариманинш манда хандадаггүй. Айха, гайхаха юумэн үгы, наһаараа зобожо ябахын орондо операци хүүлээ, үнэн бээ олоһониинь дээрэ гэжэ тоолохо байна.

- Иигээд эрэхэдэ, нислэл хотымнай гинекологийн түб операционно ажалаа гэлхэйн

БУРХАНАЙ ТАБИСУУРААР БУЯНАА АРЬБАЖУУЛАН ЯБЫТ ДАА

«Хүндэтэ редакци! Үнгэрһэн намар ехээр үбдөөд, тон мэргээд абааб. «Үбдэхэдэ, эмшэн эргэни» гэхэн үгын үнэн удхыг одоошье бээ дээрээ үзөөб даа. Улаан-Үдэйн гинекологийн отделение оршодог гинекологическа түбтэ операци хүүлээб. Оперативна гинекологийн отделение даагша Ц.Э.Цыбенев хээ юм. Ямар һайн гартай, буянтай хүн гэшэб. Хэдэн жэлдэ зобоожо ябаһан үбшэнһөөм һалгааба гэшэл. һайнише хургыт Цыденжаб Эрдэнеевичтэ — буянаа арьбажуулжа, булта зондоо хүндэтэй ябаг лэ. Зондо һайнише хэһэниинь өөрынш ажабайдалда дэмбэрэлтэй һайнаар нүлөөлэг! Энэ хүн тухай газетэдэ бэшыт гэжэ гуйнаб.

Жэбзэма БАДМАЕВА.

хэмжээний эрилтэдэ хүрэмөөр ябуулна гээд тобшолмоор гү?

- Гансашье манай түбтэ бэшэ, республикын дээдэ гарай хирургнууд ямаршые хүгжэнги, болбосон гүрэнэй мэргэжэлтэдһээ дутуугүй шадабаритай гэжэ мэдэжэ, суутай ха юм. Үнгэрһэн зун эндоскопическа хирургийн асуудалнуудаар Москва хотодо болоһон уласхоорондын конгресстэ хабаадааб. Америкэ, Бельги, Франци, Италиһаа мэдээжэ профессорнууд хабаадаа. Конгресстэ хабаадагшадта үндэр мэргэжэлынь гэршэлһэн уласхоорондын сертификат барюулагдаа. Энэ документ абаһан хүн дэлхэйн ямаршые гүрэнэй клиникэдэ хүдэлхэ эрхэтэй болоно.

- Дурагдаа һаань, ондоо гүрэндэ хүдэлхэ һэн гүт?

- Түрэнэн тоонтоёо, мэргэжэлһэн газараа орхёод, хайшаа хахад хахад хайшаа хайшаа дуугташахамнайб? Аргагүй хүсөөшье һаа, энэмнай юрын асуудал бэшэ. Манай отделенин врачнууд, медсестранууд эндээ, түрэл коллективтэ яһала ханамжатайгаар хүдэлнэ. Салинай саг соогоо үгтэдэ һаань, хэды һэм? Хори гаран жэлдэ хүдэлхэдөө, хэдэн мэргэжэлтэдэ ажалдан дүршүүлээб, һургаа. Эдэ хэд бэ гээб, Александр Владимирович Борголов - мүнөө түбэй ахамад врачай эмнэлгын талаар орлогшоор хүдэлнэ. Юрий Владимирович Шэлхинеев 2-дохи гинекологическа отделение даана. Түмэн Будажапович Цыренов, Светлана Рудольфовна Семёнова гол мэргэжэлтэнай болонхой. Ябан-ошон шадабаринш улам мүлэрэн хурсадаха.

...Цыденжаб Эрдэнеевич суг хүдэлдэг залуу нүхэдэйнгөө амжалтануудһаа урмашана. Өөрынгөө бэрхыг гайхаад лэ, эдэндэ туһалангүй һуугаа һаа, бүхы ашаагаа өөрөө зөөхэ болохо - дилдэшгүй ха юм. Жэшээлбэл, хүниие отолонгүй, гурбан нүхэ гаргаад операци хэдэг арга түргэнөөр нэбтэрээ һэн. Иимэ операци түлбэрийн ааб даа, гэрбэше үбшэнгэн түргэн эдэгээдэг, оройдоол 3 үдэрһөө стационарнаа гарадаг, долоон хоногой удаа ажалдаа гарадаг. Булюу, һайн талань тон эли.

1998 оной туршада 3 мянга шахуу хүн оперативна гинекологийн энэ отделенидэ аргалуулаа юм. Республикын ямар аймагуудһаа эхэнэрнүүд илангаяа олоор ханданаг бэ болохо, Закаменск, Хяхта хотонуудһаа, Турунтаево тосхонһоо, Хурамхаанһаа гээб. Эндэ шэжэлжэ үзэмөөр ямар нэгэн тусгаар шалтагаан бии гү, алай иймээр тудалдана гү? Энэ асуудалда харюусахань бэрхэтэй ааб даа.

Эмнэлгэ, аргаламжада (илангаяа операционно ажаалда) бурханай табисуураар хүдэлдэг бэлигтэниие хургаар дараан тооломоор ха. Дээдэ категориин врач Ц.Э.Цыбеневэй нэрэ эдэний тоодо нэрлэгдэхэл ёһотой гэжэ эли. Үнгэрһэн жэлдэ үнэнэй эмшэндэ «Буряад Республикын габьяата врач» гэхэн үндэр нэрэ зэргэ олгогдоо. Үнэнэй ажалайнь, үнэн габьягайнь гэршэ мүй!

Галина ДАШЕЕВА.

Шэнэ зүжэгэй хүшэгэ сэлиг

ОДОЖУУДЫЕ ХЭН ЯЛАЛЗУУЛААБ?

Хүхюу хүгтэй, энеэдэ наадатай зүжэг харахада, заримдаа одоошье аятай байдаг лэ. Буряад драмын академическэ театрта һайнай табигдаһан француз драматург Роберт Томой «Найман дуратай эхэнэрнүүд» гэхэн зүжэгые сэдхэлэй ханалтатайгаар хараабди гэхэн зон олон байгаа. Комедийнэ үндэлхэтэй энэ детектив «Гэрэй эзэн алуулба» гэхэн хуурмаг баримтаһаа һабагшалан, үйлэеэ дэлгээнэ. «Гэрэй эзэндэ дүтэ 8 эхэнэрһээ ондоо хүн гэр соо байгаагүй. Хэн алууршан бэ?».

Аймшагтай энэ асуудал зүжэгэй героинуудыг хүлгүүлнэ, хүн бүхэнэйнь гэрэй эзэндэ бодото хандасыг, далда абьяас шуналынь, ухаан бодолойнь хэмжээг элирүүлэн харуулна. Мүнгэнэй мүнхэ татаса, бэһэнэ һэжээг зайсуула...

Эдэ эхэнэрнүүдэй образуудыг Буряадайһай үндэр солотой, габьяата бэлигтэн тон паринаар, шадамараар тобойлгон харуулаа, тэдэ дүрэнүүдынь сэдхэлдэ хадуугдан үлэмөөр лэ. Марта Зориктуева, Нина Токуренова, Дарима Батомункуева, Людмила Дугарова... Ухибүүн ябаханаа эдэний ялас гэмэ, дабташагүй наадыг хаража, зулгы һайхан шарайнь адаглажа үндыгөө һэмди, хэды саг үгээрөө гээшэб гэн гэхэйш, мүнөөдэрише хэн хэшиһынь ивөхий залуунууд, он жэлнүүд тэдэнише дайраагүй, дараагүй мэтэ. Зохёохы ажал, бэлигэй гэрэл хүниие үгшээрүүлдэггүй - шимэл шидитэй ха юм.

Эдэний хажууда залуу үеийн Эржесна Жамбалова, Дарима Гылыкова, Бальжигит Очирова, Любовь Онгоева наадаһан ролынуудайһаа онсо шэнжыг олохыг оролдоо гээд харагынь хараһаа эли һэн.

Байдалаа ишээр зохёохыг хүсэһэн таб-яб гэмэ түсэбтэй Габиг, үхибүүн мэтэ гэнэн, үгэ, ябадалаараа энеэдэ наада үүсхэдэ Огюстина, зан абарингаа хүсые задарюунаар харуулан Хүгшэн Эжы, ямаршые байдалда мухардахагүй Пьеретти... Гэхэ зуура эгээл бишыхан эгээл наһатай хоёрыг энэ зүжэг соо наадаһан Дарима Гылыкова Дарима Батомункуева хоёртой ролынуудыг онсо һайшаамаар гээд сэгнэмээр байна. Катринийн хүбэлгэн шураһыг, һонюуша бэрхыг Д.Гылыкова тон тааруугаар харуулаа, Хүгшэн Эжынь хүндэрхүү хүлгүүе Буряадай арадай. артүст Д.Батомункуева үнэншэмөөр дамжуулаа. Тобшолол хэлбэл, харагшадай сэдхэл руу зүжэг «зүргээс олоо» гэе.

Хэнэй ашаар, хэнэй хүсөөр шимэ зүргэ олооб гэхэн удаадахи асуудал гараад эрэнэ. Режиссер-найруулагшын

оролдолгоор ааб даа. Режиссер Т.Б.Бадагаева Зүүн Сибирийн гүрэнэй соёлой ба искусствын академийн кафедрин доцент мүн. Өөрөө тус дээдэ һургуули дүүргэһэн, Россия искусствын академийн дэргэдэ режиссерско дээдэ курсануудыг түгээһэн налтартай. Гол ажалнуудынь - Буряад драмын театрта 1983 ондо Ц.Шагжисай «Будамшуу», Д.Эрдэнеевичэй «Бальжиг хатан» зүжэгүүдыг найруулан табья һэн.

- Туяна Баяртуевна, һонирхолтой энэ ажалартнай амаршалай. Ямар ушарнаа энэ зүжэг табиха гэхэн ишидхэбэри абтаа гэшэб? - гэхэн асуудалдаһай ишгэжэ харюусаба:

- Гайхалтайгаар наададаг, зохёохы шадабары ехэтэй артистнуудайһаа бэлигыг ишээр, ондоо талаһаань харуулаа һаа гэжэ француз детектив ишгэ һэмди. Энэ хүндэ сагта мүнгэнэйше талаар хүндэ. Театрай хүтэлбэрийн гуйлалта Соёлой жинистество туһалаа. Олон зон оролдоол даа. Ахамад уран зурааша Бальжигита Доржневич Доржневой үүсхэл гаргажа, декораци зохёоһоний тон сэлтэй.

- «Найман дуратай эхэнэрнүүд» наартай һайханаар угтагдаа. Зохёохы коллективэй ёһотой амжалта мүн. Та, хубидаа, шимэ амжалта яагаад туйлабат?

- Нэгэ үдэрөөр бүтэһэн ажал бэшэ. Анха түрүүшынхэ намайе Буряад драмын театрыг хүтэлбэрилжэ байһан Цырен Аюржанавич Балбаров үнэн сэдхэлхээ дэмжээ, «Будамшууе» найруулан табиг гэжэ найдаа бэлэй. Эндэ мүнөө болотор баясадагби. Гадна дээдэ һургуулидаа оюунтантай хүдэлжэб, «Ульгэр» театрта олон зүжэгүүдыг найруулан табьяб. Зохёохы үүсхэл, хүсэмни - манай суута артист бэлигтэнтэй суг харилсаанһаа эхитэй. Эдэний одо олон ондоо тээһэнь ялалзуулаа һаа, эгээл дээдын туйлаһа бэшэ гү?

...Одонуудыг ялалзуулан хүниие хэн гээд нэрлэмээр бэ? Гэрэл носоон бадарагша гээд гү?

Галина БАЗАРЖАПОВА. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: режиссёр-найруулагша Т.Б.Бадагаева.

...Уишагынь гуйлтаар республикын гинекологическа түб хүрээбди. Цыденжаб Эрдэнеевич тухай хоёр жэлэй саана бэшэ бэлэйбди, тэрэ гэхээр ажалдань, ажабайдалдань ямар хубилалтанууд болооб?

- Юунэй ехэ хубилалта болохоб даа? Мүнгэ һангаар һомололо ядуу, салин хүлһэн хахад жэл соо үгы. Багшанарта адли булалгаалхын аргагүй. Хүнэй ами наһан - наадан бэшэ ха юм. Үбшэнгэнэй тоо олошорһоор. Үбшэнөө һүжэрөөжэ унжагайруулан, иммунитет һулаатай, анимитэй эхэнэрнүүд олоор хандана. Байдалай муудаха бүри эмшэн бүхэндэмнай тудадг ажал ехэ болоо, - гээд Цыденжаб Эрдэнеевич хөөрөөгөө эхилнэ.

Үдэн һүүлээр операционно залһаа гараха хахадань тудалдаа һэмди. Нилээн эсэнги янзатай. Гайхамаар юумэн үгы, аяар найман операци хээд, пайман хүндэ эмнэлгын хаба наадалаа зориулаад байхадаа, хүсөө сүм үгөөл ха юм. Энэгээр ажалта үдэр дүүрээгүй.

- Цыденжаб Эрдэнеевич, гинекологическа үбшэнүүдээр операци хэдэг ори ганса түб гээд танай эмхи хөөрөөжэ. Ямар шэнэ арганууд хэрэглэгдэнэ гээшэб?

- Пластическа операци хэнбди. Эдэб шалтагаанһаа - үбшэнһөө, гүрэхэһөө үлэжалан, эхэнэрэй ядуу байдалда ороболнь гү, алай шээһээс баридаггүй ушарнуудта операци хэнбди. «Нью Стар» гэхэн фирмэ эмнэмнай байгуулагданхай. Бээ түхэлдөө сексуальна шэнжэ оруулха, хүхээс томо болгожо, бамбайлгаха хүсэлтэй залуу эхэнэрнүүд гол түлэб ерэдэг. Энэ үүсхэл Киев хотодо 10 жэлэй саана эхисэ абаад, ороной эмнэлгын зургаануудта нэбтэрүүлэгдэһэн гээшэ. Тусхай, нилээн үнэтэй голь энэ хэрэгтэ хэрэглэгдэнэ.

- Хүсэлтэйшүүл олон гү? - Бий ааб даа, залуушуул яшаха һэм. Сагнай иимэ ха юм.

- Цыденжаб Эрдэнеевич, та өөрөө мон хоморой шухаг, гинекологическа нэгэ шэжэлээр ори ганса мэргэжэлтэн болоонт. Ямар талаар бэ гэхэдэ, түрэхэ гарахын арьшыг, эхэнэрше гэжэ тодорхойлхын

С ЖЕЛТЫМ КОТОМ - БЕЗ НЕРВОТРЕПКИ

В прогнозах на год грядущий недостатка нет. Но руководитель русской астрологической школы Александр Зараев, в отличие от многих политиков и экономистов, демонстрирует полный оптимизм. Он, например, абсолютно уверен, что наступающий год Желтого кота внесет добрые перемены в жизнь людей, сделает ее спокойной, уравновешенной. Более того, долгожданный финансовый успех придет к гражданам «без лишней нервозности».

Зараев уточняет, что год этот начнется 16 февраля, в 9.30 утра

по московскому времени. И хотя его старт совпадает с солнечным затмением, позитивных перемен предвидится все же больше, чем негативных. Вот и слава Богу, ибо от последних мы попросту устали. Желтый кот, по мнению руководителя русской астрологической школы, перекроит карьеры известных политиков, вызовет серьезные экономические перемены - и не только в России. И вообще, этот год всем сестрам раздаст по серьгам. Близнецам, скажем, он сулит прорыв во власть, Тельцам - деньги, Львам - здоровье.

У РОССИИ С БЕЛОРУССИЕЙ БУДЕТ ОДНА ВАЛЮТА

В втором тысячелетии эти страны станут считать денежки вместе, а копить - врозь.

Ждать осталось недолго. «С 2000 года у России с Белоруссией будет единый бюджет на основе единой валюты», - такую весть сообщил вчера журналистам первый вице-премьер Владимир Густов. Это судьбоносное финансовое решение зафиксировано в документах по дальнейшему единению государств, которые подписали недавно президенты Ельцин и Лукашенко. Единый бюджет будет строиться по модели Европейского союза. Это значит, валюта (наличка и безналичка) у нас будет общая, а вот бюджеты - по особке.

Сейчас лучшие мозги обеих стран будут ломать головы, как запустить механизм введения единой валюты, как она будет называться (возможно, «белро») и когда точно начнет обращение. Европа шла к своей евро десятилетиями. Мы все делаем быстро и решительно.

Василий УСТЮЖАНИН.

ДЕНЬГИ СЧЕТ ЛЮБЯТ

Иностранцы компании в уходящем году инвестировали в российскую экономику 2 миллиарда долларов. В 1999 году ожидаются прямые инвестиционные вложения в реальный сектор экономики России в размере 2 миллиардов 500 миллионов долларов.

КТО ЖЕ СЕБЕ ВРАГ

Парламент Сербии отменил закон о привилегиях для руководства страны, вызвавший протесты среди населения. Закон предусматривал оклады в 10-20 раз выше средних, оплачиваемую прислугу и еще ряд привилегий для президента Сербии, членов правительства, депутатов.

У САМОЙ КРОМКИ СТРАТОСФЕРЫ

Попытка совершить новое безостановочное путешествие вокруг света на воздушном шаре из самого центра Австралии отложена в связи с неблагоприятными погодными условиями.

Австралиец Джон Уоллингтон и два американца - Дэйв Липпигер и Боб Мартин планируют свое путешествие на недостижимой прежде для пилотируемых воздушных шаров высоте до 39 км у самого верхнего края стратосферы, куда не поднимаются даже самолеты.

В СИЗО МЯГКО СТЕЛЯТ

В следственном изоляторе города Кокшетау открылась камера «люкс». В ожидании суда постояльцы тюрьмы могут теперь с комфортом провести время. Вместо привычных нар - мягкие кровати с белоснежным постельным бельем, пушистый палас на полу, цветной телевизор. Суточная оплата за пребывание в камере повышенной комфортности гораздо дешевле, чем за аналогичный номер в гостинице: он по карману и преступникам со средним «доходом».

Караганда.

Скоро всех нас ждет налоговая реформа. Правительство намерено облегчить фиксальное бремя предприятий и переложить его на граждан. С марта на 5 процентов снижаются НДС и налог на прибыль, с 38 до 27 процентов сокращаются отчисления в социальные фонды. Одновременно во всех торговых точках будет введен налог с продаж. То есть весной за товары нам всем придется платить как минимум на 10 процентов больше, чем сегодня. А для состоятельных граждан «час расплаты»

пробьет еще раньше - с 25 января при покупках, сумма которых превышает 1000 минимальных зарплат, им придется объяснить фиксальным органам, где деньги взяли. Таким способом нас будут учить декларировать доходы, а предприятия заставлять выходить из «тени». Все для того, чтобы пополнить государственную казну.

А деньги нужны федеральной власти как воздух.

ПРИДЕТСЯ ЖИТЬ ПО СРЕДСТВАМ

По самым оптимистическим прогнозам, падение производства будет продолжаться до будущей осени. Но при этом премьер Евгений Примаков пообещал не разгонять печатный станок, удержать инфляцию на рубеже 30 процентов и начать сокращение государственного долга. Меж тем наступает срок платежей по внешним займам на сумму около 20 миллиардов долла-

ров. Таких денег в казне нет, и единственный выход - добиться отсрочки от западных кредиторов. А это возможно, если только правительство сумеет жить по средствам. То есть исполнять жесткий бюджет - сокращать льготы и социальные программы, выводить предприятия из «тени» и собирать не половину, как сейчас, а хотя бы 70 процентов налогов.

Василий ЩУРОВ.

ВИРТУАЛЬНАЯ ПАРТИЯ НЕМЦОВА ПОЛУЧИЛА СВИДЕТЕЛЬСТВО О РОЖДЕНИИ

Немцов не был бы Немцовым, если бы пошел по обычному пути создания своего движения. На собственной страничке в Интернете он открыл анкету для единомышленников. Набралось больше тысячи человек. Как бывалый политик бывший вице-премьер почувствовал, что пора призвать их под свои «знамена». В итоге из чисто виртуальной партии движения

стало приобретать вполне земные черты. В 49 регионах страны уже созданы местные отделения «России Молодой».

Новое движение выступает за то, о чем не раз говорил Немцов, сидя в «Белом доме». Чтобы на место коррумпированных чиновников пришли новые, молодые и энергичные люди, не разращенные нынешней системой власти. Что нужно

создать общество социальной справедливости, где нет разительного контраста между сверхбогатством меньшинства и нищетой большинства. Что нужно бороться против нависшей над Россией угрозой фашизма, национализма и возврата коммунистов.

В манифесте нового движения есть и неординарные цели. «Россия Молодая» выступает за принятие такого

закона о воинской обязанности, который даст тем, кто не хочет служить, возможность при условии выплаты денежной компенсации заменить службу альтернативной или военными сборами.

- Самостоятельно участвовать в выборах мы не будем, - заявил «КП» Борис Немцов. - Лишь в составе правоцентристского блока.

Пропишется ли в жизни виртуальная партия Немцова, покажет время.

Николай АЛЕКСАНДРОВ.

Стала Беназир невыездной

Лидеру пакистанской оппозиции Беназир Бхутто не удалось отправиться в Дубай со своими тремя детьми, которые учатся в ОАЭ. В аэропорту Карачи лидеру оппозиции объяснили, что ее имя значится в списке лиц, которым запрещено выезжать за границу. Беназир Бхутто ждет суда по обвинению в коррупции.

Фото AP.

В ПЕТЕРБУРГЕ РОЖАЮТ ВСЕМ КРИЗИСАМ НАЗЛО

Самой пожилой в России мамой поворожденного малыша стала 60-летняя Виктория Андреевна Скобликова, которая на днях благополучно разрешилась от бремени в Санкт-Петербурге. Девочка, появившейся на свет точно в срок и с самыми что ни на есть среднестатистическими параметрами (3500 граммов, 52 см), дала имя Анна.

Роженицы за 50 лет поступают в петербургский Институт акушерства и гинекологии имени Отта в среднем дважды в месяц. Так, здесь же недавно 52-летняя дама произвела на свет двойню. Это тоже первый подобный случай в Российской Федерации.

Валерия СТРЕЛЬНИКОВА.

ЖИВИ ДОЛГО, АГАФЬЯ

Сообщение о смерти Агафьи Лыковой - последней из семьи староверов, после революции поселившейся в глухом таежном углу в верховьях Абакана, до слез расстроило не одних земляков-сибиряков. Для многих россиян Лыковы стали родными и близкими людьми. Их драматическая судьба все эти годы, со времени «открытия» отшельников, вызывает неизменное сочувствие. Поэтому второе сообщение, опровергающее первое: жива Агафья! - отозвалось в сердцах радостью.

«Но какой вести верить?», - забеспокоились кемеровские родичи Агафьи, и давай уговаривать губернатора Кемеровской области Амана Тулеева отправить к таежной избушке вертолет.

Прибывшие на место с хозяйкой разминулись. От двух женщин-староверок, зимующих вместе с Агафьей, узнали, что ушла она на поиски корма для коз, а это неблизкий путь. Так как же, откуда пошла гулять по свету худшая из вестей? Дело в том, что прихварывает Агафья. Застав ее лежащей в болезни, охотник, не разобравшись видно, и принес из тайги эту «утку».

ТАБАК СДАЮТ АМЕРИКАНЦЫ

Впервые в Таласской области Киргизии прием табачного листа начала американская компания «Даймон интернэшнл». С этой целью здесь открыты пять приемных пунктов. Представители «Даймона» также провели для местных крестьян семинар, на котором ознакомили их с требованиями к качеству сырья и показали его кондиционные образцы.

Согласно договору с транснациональной компанией «Таласская агр. производств» должны сдать ей табак не менее чем с 500 гектаров, поскольку еще год назад компания выделила на эти цели ссуду в размере 50 тысяч долларов.

Юлия ПРОХОРОВА.

Бишкек.

«ТРУБСТАЛЬ»

ТРЕБУЕТ ДЕНЬГИ

Вот уже неделю большая группа рабочих и инжене-

ров Днепропетровского ПО «Трубсталь» пикетирует посольство Казахстана в Киеве. Они пришли сюда с решением Международного арбитражного суда о взыскании с казахстанской торговой фирмы «Алматы-контракт» долга и штрафа на сумму 4 миллиона долларов за поставленные в свое время трубы. Однако деньги на Украину не пришли до сих пор.

Сергей ИЛЬЧЕНКО.

Киев.

ЕЩЕ ОДИН

«ПРОЕКТ ВЕКА»

Американская компания «Энрон» представила предварительный проект ТЭО транскаспийского газопровода. По оценкам специалистов, предварительный проект содержит обнадеживающие результаты. В частности, расчеты компании подтверждают наличие достаточных запасов газа в

представленных в проекте сырьевых источниках. Стоимость будущего газопровода оценивается в 2,5 миллиарда долларов.

Михаил ШАЛАЕВ.

Ашхабад.

УЗБЕКОВ МУЧАЕТ

ЖАЖДА

Водные ресурсы Узбекистана стремительно тают. Об этом заявили специалисты предприятия «Узбекгидрогеология». По их словам, за три десятилетия запасы подземных вод сократились на 40 процентов при ежегодном росте потребления на 3 процента. Решено обратиться в ЮНЕСКО с просьбой включить Узбекистан в Международную гидроэкологическую программу помощи маловодным странам.

Рустем ТЭЛЬ

Ташкент.

Подготовила Д. ЭРДЫНИЕВА.

Үргэлжлэл.

Тэрэ сагта Хориин 10 дасанда лананарай тоо 772, Хориин буряаднараи эр ба эмэгтэйнүүдэй тоо 48 мянга 518 дүүшэ байһан бэлэй.

Энэл үедэ Хориин ахалагша соржо лама Еши Жамсын өөрын шөө ламанарай байдал тухай 20 бүлэгтэй, 237 зүйлтэй положени зохиёо. Тэрэнэй хоор 34 дасанда отогһоо 400, хасагһаа 200, ниитэ 600 штат ламанар, отогһоо 1000, хасагһаа 400 - хамта дээрэ 1400 хуварагууд байха гэхэн юм. Энэ положение дурсагдаһан комиссида барюулан бэлэй.

1832 ондо Хориин главна соржо лама Цуваанай гэдэг Эрхүүгэй губернкэ правленийи октябрийн 28-ай 11022 тоото саазаар Лубсан-Содба Даваа-Нуранай гэгшэ ламын нүшхэдэ, орондонь Худанай дасанай шэрээтэ болобо. Энэ дид-хамба байгаа, Худанай дасанай 45 жэлдэ шэрээтээр һууһан бэлэй.

Энэ жэлдэ Эрхүүгэй губернкэ правленийи декабрийн 15-ай циркуляраар Байгалай саадахи монгол, буряад зон дотор ламанар 400 хүрбэ. Дасануудай ба ламанарай байдалай тушаа проектүүд тусгаар шүүгдэжэ байһан тула тэрэнэй баталагдаха хүрэтэр ахамадай зүбшөөлгүйгөөр ехэ ба лага дасан бү баригты, нэмээжэ ламанарые бү дэбжүүлгты гэхэн 40 дарамал экзemplарнууд тараагдаба, тэрэниие бандида хамбаар дамжуулан, монгол оршуулгатайнь дасануудай үүдэндэ хадажа байгты гэбэ. 1833 оной хабар саһан ехэтэ орожо, хатуу жэл байһан, ургаса урда жэлдэнь муу байһан шалтагаанһаа Хориин шотаг дотор үбһэ, талхан, малай тэжээл хомордожо, малда гэмтэл зуд болобо.

Мүн энэ ондо Хориин главна тайшаа Дамбадугарай гэгшэдэ сагаан мүнэн кортик хайрые Зүүн Сибириин генерал-губернаторай гэршээлгэтэйгээр хүртээгдэбэ. 1834 ондо Хориин главна соржо лама, бандида хамбын помощник, Худанай дасанай шэрээтэ Дойндол Цуваанда буддын шажантанай байдалые шүүмжэлһэн генерал барон Капштадай зуурналгаар гадаадын хэрэгүүдэй Министертвын Азийн департаментын январийн 20-ой саазаар сэнхир лентэтэй хүтүүндэ зүүхэ 20 золотник алтан медаль хайра хүртээгдэбэ.

1835 он болотор Ага шотагта луудаг элдэб отогой буса түрэлтэн хадаа Дээдэ-Удын округой Хориин мэдэлэй инородно управануудай мэдэлдэ байгаа. Харин шотагай холоһоо боложо, гасаланда ородог байһан дээрэнхэ Дээдэ-Удын округной соведэй августын 15-ай шийдхэбэрээр тэдэрүр гансахан Атын инородно управленийи мэдэлдэ хамжагдаба. Тус шийдхэбэриие Эрхүүгэй гурданска губернатор баталба.

Энэ ондо Хориин главна тайшаа Жэгжэд Дамбадугарай нүшхэбэ. Тушаалынь хоёр дугаар тайшаа Бадма Павелай гэдэг дааба. Үшөө 1729 ондо 11 эсэгын зондо 11 тугууд үршөөгдэһэн бэлэй. Харин 1837 ондо Анаагай модон дасанай гал аюулаһаа боложо шатахада, эдэ тугуудай зариманинь шатаһан бэйгээ. Анхан 11 отог зоной үнэржээ олон болоходо, 14 отог зон болобо. 14 тугууд, мүн тэрэ оной октябрийн 20-ой үдэр Ехэ дээдын грамотатай үршөөгдэһэн бэлэй.

Хуушарһан тугууд Эрхүүгэй сэрээтэй арсеналда багтаагдажа байдаг лэн. Атын буса түрэлтэнэй зууршалга гуйлтые Эрхүүгэй

губернкэ совет зүбшэһэн бэлэй. 1837 оной июлийн 27-до Зүүн Сибириин генерал-губернатор баталһан байна: Атын буса түрэлтэн 8808 эрэ дүүшэ эхэнэр бүлэгтэеэ Дээдэ-Удын округой ба Хориин степной дүүмын мэдэлһээ гаража, Нэрнүүгэй округой Атын главна управын мэдэлдэ хамжуулагдаба.

Нүгшэһэн тайшаа Жэгжэд Дамбадугарайн орондо 1838 ондо Ринчэй-Доржо Дэмбилэй гэгшэ Хориин

хахад зоной хэлтэги (хахад зоной хабаадалгатай хунгалтаар) Хориин главна тайшаагай тушаалда баталагдаба. Энэ үеһөө эхилэн Хориин зоной хахадны нүгшэһэн Жэгжэд Дамбадугарайн хубүүн Тарба гэдэги Хориин главна тайшаа болгохо нэмди гэдэг болобо. Хориин зон хоёр можо боложо, доторой зарга эхилбэ.

Буддын шажантанай ахалагша лама бандида хамба Хэтэрхэйи орондо соржо лама Шойбон-Доржо Еши-Жамсын энэ ондо баталагдаба. 1838 оной мартын 9-нэй Эрхүүгэй губернкэ соведэй абаһан шийдхэбэрээр, Зүүн Сибириин генерал-губернаторай баталһанаар Атын инородно управа Степной дүүмэ боложо, тэрэнэй захиргаанда 6 инородно управанууд оробо.

Атын управын гулваа байһан зайсан Түгэлдэр Тобын Степной дүүмын председатель болобо. Дүүмын 6 управые нэрлэбэ: 1. Сүүгэл. 2.Бэргэсүүгэл. 3.Могойто. 4.Чулуутай. 5.Хилын (Хялын). 6.Тудхалтын, тэрэн хожом Түүргын инородно управа гэжэ нэрлэгдэһэн бэлэй. Эдэнэй мэдэлдэ 9 обог эсэгын зон байгаа. Гушад ба батанай обогууд үгы. 1842 ондо Хориин главна тайшаа Дэмбилэй хадаа өөрын зонгой заргатай байһан шалтагаанһаа бээ хүндэтэй болгохын тулада Санкт-Петербургда ошожо, християн шажанда ороод, Николай Дэмбилов гэжэ нэрэтэй боложо, мүн Сибириин хасаг сэрэгүүдэй заһуул (есаул) гэжэ нэрэтэй болоод бусаһан бэлэй. Энэнь тайшаа Шодындо 1729 ондо тайшаа хэргэм хүрэхэн патент дотор дурсагдаһан ушарые һануула, тийхэдэ граф Орлов туһаламжа үзүүлһэн.

Мүн тэрэ ондо (1842) Атын буса түрэлтэнэй ахамад тайшаада бодонгууд отогой зайсан Зангя Данчинай, хоёр дугаар тайшаада (дүүмын председатель байһан зайһан) Түгэлдэр Тобын гэгшэдые Атын буряаднараи хунгалтын ёһоор Эрхүүгэй гражданска губернатор баталба. Энэ оной ноябрийн 19-эй үдэр Ехэ дээдын грамотатай хамта 9 тугууд Атын буса түрэлтэндэ үршөөгдэбэ.

Энэ забһарта Хориин отогой гулваанар худай обогой Доржи, галуудай Барон, зүүн хубдугдэй Эрдэни Тарковой, Туулга Тобхын гэгшэд тушаалдаа зүдхэмжэтэй ажаллаһанай түлөө коллежскэ регистраторай хэргэмдэ хүртэһэн бэлэй.

1846 ондо буддын шажантание шүүмжэлэн үзэхээ камер-юнкер эрбэ. Мүн энэ оной сентябрийн 17-ной мэдээгээр гүрэнэй сангай зөөрийн министрей ноён нүхэр (товарищ министра гэжэ тушаал тэрэ үедэ байһан. Орш.) Зүүн Сибириин буса түрэлтэнэй газарые дүүшын элшээгээр хэмжэлгэ хадаа ёһотой бэлэй гэбэ. (Зуб бэшэ гэбэ. Орш.).

1848 оной декабрийн 26-най һүни Хориин Степной дүүмэ галда шатаагдаба. Главна тайшаа Дэмбилэй өөрын заргатай байһан юм. Мүнүнэй гаргаша хэдэ, тэрэ хадаа дүүмын хоёр заруулантай, нэгэ денчик хэрээснэг буса түрэлтэ Соболев, Олхоев, Мелентьев гэгшэдгэй

нүхэсэжэ, дүүмэ дотор хуряагдаһан сангай мунгые абахын тулада дүүмые галдаһаниинь мүшхэбэрээр тодорхойлогдобо. Тэдэнэр бултадаа хуулийн хэһээлтэдэ оробо.

Энээнэй урда Шэтын острог гэжэ байһан газарта Байгалай саадахи областной управлени тогтоогдожо, Хориин зон хадаа Эрхүүгэй губерниин мэдэлһээ

оробо. Энэ үеһөө урагша Хориин буряаднар Буддын шажантай болобошые, зарим үсөөхэн зон үбшэн тулада бөөнэрые хэрэглэдэг зайтай байгаа. Энэнь хорюулгүй байһан бэлэй.

Ехэ дээдээр баталагдаһан Сибириин комитедэй зохёһон положенээр ламын шажантан, бөөгэй шажантан шажанаа шүтэхэ дүүрэн эрхэ сүлөөтэй

Станиславай 3-дугаар зэргын ордендо хубарюулан хүртэһэн Түгэлдэр Тобын зоной хунгалтаар дэмжэгдэн, 1858 ондо засагаар багалагдаба. Тэрэнэй орондо 2-дугаар тайшаагаар хубдүүд отогой дүүмын заседатель байһан Бороншуур Бортигай зоной хунгалтаар болобо.

Энэ 1858 ондо ревизи болоходо, Анаагай Хоридо 19830 эрэ дүүшэ, Атын Хоридо 12884 эрэ дүүшэ байба. Энэл ондо Зүүн Сибириин ахалагша лама бандида хамба Еши-Жамсын наһа бараба. Хүлэн нуурай дасанай шэрээтэ Чойроб Ванчигай хамбын тушаалда положениин ёһоор орожо, бүгдэ ламын шажантанай депутатнараи хунгалһанаар Ехэ дээдын 1860 оной декабрийн 22-ой үдэрэй зарлигаар нүгшэһэн хамба Еши-Жамсын орондо тэрэ тушаал даахая баталагдаба.

Энэ ондо Атын буряаднараи главна тайшаа коллежскэ регистратор ба кавалер Тобын гэгшэдэ Ехэ дээдын зарлигаар 200 түхэриг мүнгэн наградые Атын буса түрэлтэнэй ясаар алые доимкагүйгөөр дүүргүүлжэ байһанай түлөө барюулагдаба.

Амурай зүгтэ албанда ябаһан сэрэгшэдтэ Хориин зоной шадалай зэргээр туһаламжа үзүүлһэндэ, энэ хэрэгтэ эдэбхи гаргашанайнь түлөө главна тайшаа Бадма Ошоройдо 1858 онһоо эхилээд хубарюулжа, Станиславска лентэтэй ба Владимирска алган медальнууд, мүнгэн кортик, 1863 ба 1866 онуудда коллежскэ регистратор ба губернкэ секретарь хэргэмүүд хүртээгдэбэ.

1863 ондо Байгалай үмэнэ талада уһанай ехэ үер болобо. Энэ үеһөө эхилжэ, Байгалай үмэнэ талада ород үнэн алдарты шажан дэлгэрбэ. 1863 онһоо эхилжэ, сангай ашаанууд сангай гаргашаар ябадаг болобо, сэрэгэй ба гэмтэнэй паргын хүншэндэ, улаа шэрээдэг албанда мүнгэн нэмэгдэбэ. Дурдагдаһан улаагай мориуды бэлэн байлаха түлбэри хүлэһэн урдынхида орходоо хунгэн болобо. Энэ Хориин зон Хэлгын Зоргологой шэнэ зам бариба, Барай ба Заганай замуудые барилгаһаа, Петровск замай хахадые заһабарилха ажалһаа сүлөөлэгдэбэ, тийгээд Шэтын замай заһабарилгада хабаадаба.

1864 ондо сэрэгэй губернатор Николай Петрович Дитмарай оролдолгоор Шэтын городто 4 класстай пансион гэжэ һургуули байгуулагдаба. Манай Хориин буряаднар буса түрэлтэнһөө түрүүн һургуулийн хүтээгдэдэ гэжэ 38 мянган түхэриг мүнгэн үргэл хэбэ. Тийгээд Анаа ба Ага Хориин буряад зонһоо 30 гаран шабинарые тэндэ оруулаад, гаргашынь өһөдтө даажэ абаба. Нэгэ шабин жэл бүрийн гаргаша 150 түхэриг бэлэй. Харин энэ һургуули дээдэ ахамадһаа баталагдагүй дээрэнхэ 5 жэлдэ байгаад зогсоолдон юм.

1867 ондо Москва городто императорска университетдэй дэргэдэ этнографическа музей байгуулахын урда энэ выставкэ нээхэ гэжэ хэлсэбэ. Хаанта орон доторой элдэб обогтон зоной эрэ эмэн шэмэг, хубсаһа хунар, ажабайдалай ба шажан мүргэлэй хэрэгсэлнүүдые суглуулжа эхиабэ. Тусхай байгуулагдаһан яаманай ахалан захиргаша императорай церемонийстер Данковай 1866 оной сентябрийн 11-эй бэшэг буряаднараи ахалагша ламада барюулагдаһан юм. Хориин ламанарһаа буряаднуудай хубсаһанууд, гоёлто шэмэг зүүдхэлнүүд эльгээгдэһэн гэжэ. Худанай дасанай шэрээтэ лама Цуваан гэдэг үнэтэ зүйлнүүдые эльгээһэн, тэрэнэй түлөө энэ выставкын бронзово медальта хүртэһэн байна.

1867 ондо сэрэгэй губернатор Дитмарай үедэ Шэтын городто апрелин 4-нэй үдэр мүргэл ба найр наадан болобо. Ехэ дээдын эзэн императорай ами наһые хороохо гэхэн хорото этгээдүүдэй нэдэлгэ хосоржо, амгалан байдал тогтоогдоһон тула мүргэл болон баясхалангай найрай суглаан болобо. Хориин ба Атын главна тайшаагаар Ошорой ба Тобын гэгшэ отогнуудай ахамад сайдуудай хамта Ехэ дээдэ эзэнһээ үршөөгдэһэн тугуудтайгаа байлсажа, өөһэдыньөө шүтэдэг шажанаи журамаар хамгые шадагша бурханда зальбарһан байна.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Шираб-Нимбу ХУБИТЫН

ХОРИИН АРБАН НЭГЭН ЭСЭГЫН БУРЯАД ЗОНОЙ ДОМОГ ТҮҮХЭ

болобошые, үнэн алдарты (православна) шажанһаа бэшэ шажантан өөһэд хоорондоо, өөһэд соогоо холи-солохо ёһогүй гэхэн илгабари бии байгаа. Урдань Хориин зоной дунда бөөнэр, бөөгэй мүргэл би байһан юм. Энэнь анханһаа Хударинаа Хориин зондо нүүжэ ерээд хамта һууһан уладһаа үндэһэ абаһан байгаа. Бөөгэй мүргэлтэйбди гэжэ Хориин зонһоо 70 хүн бэшүүлһэн байгаа, тэдэ-нэрын нүшхөөр һүүлэй сагай мэдээгээр дууһаа болобо.

Татаржа, тэрэнэй захиргаанда хамжагдаба.

1850 ондо урдын нүгшэһэн Жэгжэд Дамбадугарайн хубүүн заседатель Тарба Жэгжэдэй Хориин главна тайшаа болобо. Энэ ондо ревизи болоходо, Анаагай Хориин зон 16347 дүүшэ байгаа.

Энэ оной хабар Хори шотагта саһан ехээр орожо, урда жэлдэнь ургаса муутай ган гасуур, хорхойн гэмтэлгэ болоһон тулада зуд боложо, мал олоор үхэжэ хороһон бэлэй.

Зүүн Сибириин генерал-губернатор ноён Николай Муравьевой оролдолгоор Амарай захын шотагууд нэрлэгдэжэ, тэндэ хаанта ороной бэхилгэ хэгдэһэн байна. Хориин зон Дээдэ-Удын городһоо Шэтэ хүрэтэр 1850 онһоо эхилэн улаа нэхэдэг болобо. Сэрэгэй доодо зэргэтэндэ, нүүдэлэй зондо, гэмтэнэй партида хэрэгтэй улаа, хүншэ, байра гүйсэдөөр бэлхэжэ, тэдэниие ябуулаһаа гадна хүндэ хүншэн ашаануудые шэрээдэг, жэшээнь үхэр бууинуудые, пароходой машинануудые, үхэр буугай тобшонуудые, дари туулга гэхэ мэтые мориной улаа болгон ябуулжа байба. Иймэ ушарһаа Хориин главна тайшаа Тарба Жэгжэдэй 1852 ондо капитан, 1854 ондо коллежскэ регистратор гэхэн хэргэмүүд хүртээгдэбэ.

1852 ондо августын 23-да Зүүн Сибириин генерал-губернаторай зүбшөөлөөр Худанай Мүнэгтын адатга байһан модон дасан гурбан модон сүмэтэйн мүргэлтэндэ дүтэ болгогдожо, Хэжэнгын горхоной зүүн гарта Залаата гэжэ хадын үбэртэ уриалагдаба.

1853 оной майн 15-най үдэр Ехэ дээдэ эзэн император 1-дугаар Николай хадаа Сибириин комитедэй зохёгдоһон Зүүн Сибириин ламын шажантанай байдал тушаа 61 зүйл положени баталжа, 34 дасанда тарааба. Тийгээд аяар 1741 ондо Ехэ дээдээр баталагдаһан 150 комплект ламанар дээрэ 135 ламанарые нэмэжэ баталһан юм.

Хори ба Ага шотагуудай дасанууд 114 ламатай болобо, тэрэниһээ үдэһэн ламанар 1854 онһоо хара мэдэлдэ оруулагдаба. Хориин ахалагша лама бандида хамбын помощник шэрээтэ Цуваанай ганса хубүүн Худанай дасанай шэрээтын тушаалда

1855 ондо Сибириин бурханаи шажантанай ахалагша лама бандида хамба Еши-Жамсын положениин арбадахи зүйлэй ёһоор Ехэ дээдын грамотаар тушаалдаа баталагдаба.

Энэ ондо Хориин шадалтай баян зон Амурай зүгтэ ябуулагдаһан сэрэгэй тэжээлэй туһаламжада 500 үнэе үхэрнүүдые үргэбэ. Туһаламжа үзүүлһэнэй түлөө зарлигша эзэн император баяр баясхалангые хүртэбэ. Тэрэниие сэрэгэй министр князь Долгоруков, Зүүн Сибириин генерал-губернатор Николай Муравьевоор дамжуулан, майн 11-нэй үдэр Хориин главна тайшаа Жэгжэдэй ябуулаба.

1856 ондо Хориин сайднар ба арад зон Севастопольдо болоһон дайнда далайн сэрэгэй сэрэгшэдтэ туһаламжа үзүүлбэ, мүнгэн үргэл хэбэ.

Хариуудан эзэн император баяр баясхалангаа Дотоодо хэрэгтэй министрээр, Зүүн Сибириин генерал-губернатороор дамжуулба. Мүн тэрэ ондо эзэн император 2-дугаар Александрын баясхаланиие тэмдэглэн, Хориин буряаднар дүүшэ бүхэнһөө 5-5 мүнгэ хуряажа, тэрэ жэлэй декабрь нарада баясхалангай найр хэбэ, тэрэн Хориин дүүмын дэргэдэ болоо бэлэй.

1857 ондо главна тайшаа Жэгжэдэй гэгшэ тушаалһаа гаргагдаһан юм, орондонь зүүн хуасай отогой шүүлэнгэ, заседатель Бадма Ошорой Хориин зоной хунгалтаар главна тайшаа болобо.

Тайшаа Жэгжэдэй гэшын тушаалһаа гаргагдаһан ушар хадаа тэрэ сагта Хориин зонһоо ээлжэдэй гаршын мунгые ахамадай баталаагүйгөөр дүүшын 18 мүнгэ хүрэтэр суглуулан, 1856 ондо баясхалангай-найрта гэжэ хуряагдаһан дүүшын 5-5 мүнгэ харангы татабари хэжэ суглуулан байгаа. Эдэ бүгдэ мүшхэбэри болоходо тодороо бэлэй. Энэ үедэ Атын буряаднараи главна тайшаа Данчинайн гуйлтаар тэрэнэй орондо Атын хоёрдугаар тайшаа байһан, тушаалдаа жүдхэмжэтэйгээр хандаһандаа сагаан мүнгэн кортигто, Анпын лентэтэй сагаан мүнгэн медальда ба коллежскэ регистраторай нэрэ зэргэдэ,

Андрей Урупхеевич Модогоев после окончания бухгалтерских курсов в г.Иркутске в 1935 году переехал в Бурятию и работал старшим бухгалтером, главным бухгалтером, секретарем первичной комсомольской организации, первым секретарем Улан-Удэнского горкома ВЛКСМ, секретарем Бурят-Монгольского обкома ВЛКСМ, первым секретарем Бурят-Монгольского обкома ВЛКСМ, секретарем обкома ВКП(б), заместителем Председателя Совета Министров Бурят-Монгольской АССР, первым секретарем Кяхтинского райкома партии, инструктором отдела партийных органов ЦК КПСС по РСФСР, секретарем обкома КПСС и Председателем Совета Министров Бурятской АССР. **На состоявшемся 12 июня 1962 года третьем пленуме обкома партии А.У.Модогоев был избран первым секретарем Бурятского обкома КПСС.**

На этом посту он проработал около 22 лет до января 1984 года. **15 ноября 1983 года А.У.Модогоев обратился в ЦК КПСС с заявлением, в котором выразил просьбу об освобождении его от обязанностей первого секретаря обкома КПСС в связи с уходом на пенсию. 7 января 1984 года состоялся четырнадцатый пленум обкома КПСС. С информацией по первому вопросу выступил П.А.Смольский - заместитель заведующего отделом организационно-партийной работы ЦК КПСС. Он сообщил, что А.У.Модогоев поставил вопрос об освобождении его от работы в связи с уходом на пенсию. Секретариат и Политбюро внимательно рассмотрели эту просьбу, все взвесили и решили ее удовлетворить. П.А.Смольский охарактеризовал путь, пройденный А.У.Модогоевым, как трудовой путь коммуниста, профессионального партийного работника от рядового колхозника до первого секретаря обкома партии, члена Центрального Комитета партии, депутата Верховного Совета СССР. «И везде, где бы он не работал на комсомольской работе, в аппарате Центрального Комитета, в Совете Министров республики и в областном комитете партии, он работал везде добросовестно, старался делать дело как можно лучше, и не жалел для этого ни сил, ни времени, ни здоровья. За это его и уважают коммунисты, все трудящиеся Бурятии», - сказал Смольский П.А.**

Выступившие на пленуме первый секретарь Баргузинского райкома КПСС В.Б.Базаров, начальник ЛВРЗ В.В.Саржан, Председатель Совета Министров Бурятской АССР В.Б.Саганов, директор Улан-Удэнской средней школы №35 М.А.Шункова тепло отозвались о деятельности А.У.Модогоева на посту первого секретаря обкома КПСС.

В.Б.Базаров сказал: «...за 20 лет, находясь на ответственном посту первого секретаря обкома КПСС, он проделал большую работу по развитию промышленности нашей республики, сельского хозяйства и культуры. Мы, здесь сидящие, в том числе и сегодня выдвигаемые на ответственные посты, выросли под руководством Андрея Урупхеевича Модогоева...»

В.Б.Саганов сказал: «...С именем Андрея Урупхеевича связана последняя треть пути развития нашей автономной республики, роста и укрепления нашей

партийной организации. За эти годы прошло много съездов нашей партии, других больших событий, и на всех этих форумах коммунистов, на всех этих знаменательных сессиях Верховного Совета, везде достойно республику представлял Андрей Урупхеевич, выступал, защищал наши интересы, решал перспективные, глобальные вопросы по комплексному развитию производительных сил нашей республики. Когда с Андреем Урупхеевичем бываешь в Центральном

Комитете, у руководителей Центрального Комитета, Совета Министров, министерств, ведомств, все с большим вниманием относятся к проблемам нашей республики, не оттого, что мы в экономическом плане большая республика, а от того, что, видимо, Андрей Урупхеевич человек слова, внушающий именно уважение и доверие. ... Но неполным будет, если мы деятельность первого секретаря обкома партии будем связывать только с развитием производительных сил. Под руководством областной партийной организации за эти годы в республике воспитался новый советский человек на древней земле Бурятии, высокообразованный, высококвалифицированный, интернационально воспитанный, преданный делу партии, делу государства. Наши товарищи, где бы не были, в армии или на крупных стройках и на учебе, везде, куда их посылает родная партийная и комсомольская организации, достойно несут высокое звание патриота своей республики. В этом воспитании, в этом укреплении дружбы, интернациональном долге каждого из нас немалая заслуга, конечно, Андрея Урупхеевича, как наставника, как внимательного воспитателя. Не будет преувеличением, если скажу, что в этом зале абсолютное большинство членов и приглашенных товарищей это выдвиженцы, воспитанники Андрея Урупхеевича. Лично я первый раз встретился с Андреем Урупхеевичем будучи заведующим молочнотоварной фермой более двадцати лет тому назад и на себе более двух десятков лет буквально ощущаю его внимание и заботу.»

Самой сильной чертой характера А.У.Модогоева, на мой взгляд, была высокая деловитость, умноженная на острое видение политической стороны любой проблемы. Сам он был всегда готов к новому мышлению, к новому подходу. Не случайно А.У.Модогоев при подборе кадров на любые руководящие должности, на первом плане высоко ставил острый ум и организаторский талант того или иного человека. Об этом знали все.

Одним из многих специалистов, выдвинутых А.У.Модогоевым, был Владимир Бизыевич Саганов, которого он глубоко уважал, ценил его цепкий ум и талант организатора и готовил его, как своего будущего преемника.

В статье «Уроки Семена Игнатьева» Болдогоев пишет абсолютно неправду о Модогоеве, когда заявляет: «Но беда Модогоева состояла в том, что проблема резерва, тем более преемника, его несколько не заботила. Более того «замечали в партийном активе, что он держал в тени наиболее вероятных претендентов на его место и даже

старался избавляться от них. Так случилось с К.Л.Барыядаевым».

Правда в том, что А.У.Модогоев выдвинул Барыядаева К.Л. и был назначен Председателем Совета Министров Бурятской АССР и работали они вместе 5 лет. Далее Барыядаев К.Л. был освобожден на первой сессии Верховного Совета Бурятской АССР седьмого созыва в связи с

большим организаторским талантом и в самом деле он подготовил целую «армию» толковых, заслуженных руководителей. Неужели господин Болдогоев считает, что мною перечисляемые ниже уважаемые товарищи

ЕСЛИ ПИСАТЬ, ТО ТОЛЬКО ПРАВДУ!

истечением срока полномочий Правительства республики. В этот период его работы Председателем Верховного Совета Бурят-Монгольской АССР работал Балдано Н.Г., и на этой сессии был избран новый Председатель Верховного Совета тов. Фролов Д.Ш. Судьбу Барыядаева К.Л. решали депутаты и не надо господина Болдогоев, винить Модогоева. Наши люди не поверят вашим выдумкам и они всегда вспоминают Андрея Урупхеевича добрым словом. Может быть, господин Болдогоев обижается на него, что Модогоев А.У. не выдвинул его на большую должность или это связано с его работой в Джиде? Хотя он был выдвинут А.У.Модогоевым на ответственную работу - был назначен Председателем республиканского Комитета по радио и телевидению.

Вторая правда заключается в том, что когда Андрей Урупхеевич, когда подал заявление в ЦК КПСС о своем освобождении с поста первого секретаря обкома партии в связи с уходом на пенсию, он вместо себя рекомендовал Саганова В.Б., Председателем Совета Министров республики Потапова Л.В. и Председателем Президиума Верховного Совета БурАССР Булдаева С.Н., но к его сожалению в ЦК КПСС было принято свое решение.

Об этом предложении А.У.Модогоева очень хорошо знает и может подтвердить мои слова его верный помощник Насыров Анатолий Хасыпович, ныне ответственный работник Народного Хурала РБ и о своем предложении насчет Саганова В.Б., Потапова Л.В., Булдаева С.Н. мне сам говорил Андрей Урупхеевич после ухода на пенсию, когда он пригласил меня домой.

Третья правда заключается в том, что Андрей Урупхеевич очень умело подбирал и готовил кадры, о чем отметили в своих выступлениях В.Б.Базаров и В.Б.Саганов.

Болдогоев далее пишет: «Но он, находившийся у власти около двух десятилетий, невольно оказался в плену брежневской эпохи, когда выдвижение кадров происходило по признакам личной преданности и готовности угождать начальству. У него были все возможности вырастить плеяду способных кадров, компетентных организаторов...»

Это опять неправда, вражда! Модогоев А.У. никогда не подбирал кадры по признаку личной преданности и готовности угождать начальству. Об этом все знают, но только не Болдогоев. «Болезнь» Болдогоева - это постоянно находить в человеке плохое, высказывая оскорбительные слова в адрес и Саганова В.Б., назвав его перевертышем и Белякова А.М., говоря о нем «... ЦК вольным методом водворил А.Белякова».

А.У.Модогоев подбирал и готовил кадры из людей с глубоким знанием и

выдвигались А.У.Модогоевым «по признакам личной преданности и готовности угождать начальству».

При А.У.Модогоеве готовились и выдвигались на большие и ответственные должности такие люди, как Семенов Б.С., Пивоваров Н.Б., Бадиев А.А., Булдаев С.Н., Саганов В.Б., Продайвода К.М., Бирюков В.Г., Дубровский В.И., Лысов В.Ф., Радцаев Д.Н.Т., Потапов Л.В., Семенов М.И., Саржан В.В., Агапов В.К., Базаров В.Б., Таханов А.Д., Ангархаев Б.Д., Албашев К.А., Игнатьев И.А., Дарханов В.У., Николаев Б.И., Мохосоев М.В., Дамдинов Н.Г., Жалсараев Д.З., Мадыева Л.Д., Тюменцев Г.П., Антакшинова И.А., Бутуханов Н.В., Иванов С.Ф. и многие другие.

А.У.Модогоев как высшее должностное лицо, умел произнести речь, но он не любил словопрения. Он больше всего дорожил практическими решениями и строго контролировал, чтобы все делалось так, как было согласовано. Он очень умело подходил к исполнителям и проверял их на практических делах. Его организаторские способности составляли главную замечательную особенность лидера нашей республики А.У.Модогоева. Он глубоко проникал в политическую суть любой проблемы, мыслил политическими категориями. Любой вопрос он рассматривал с точки зрения государственной политики страны, обладал более разносторонним взглядом на процессы, происходящие в республике и в стране.

Он абсолютно объективно и доброжелательно относился к работе своих товарищей, коллег. Всей своей биографией, складом природного ума он был подготовлен для большой роли - роли первого секретаря обкома партии. Главное для него было - служить народу родной республике честно и добросовестно. Он всю жизнь проводил политикой укрепления дружбы между народами и при выдвижении кадров обязательно учитывал национальность и другие общечеловеческие качества.

НИКОЛАЕВ Борис Николаевич - ветеран тыла военных лет, член компартии России с марта 1956 года.

Справка о себе: А.У.Хахалов направил меня на учебу в ВПШ при ЦК КПСС в 1960 году, когда я был в должности освобожденного секретаря парткома совхоза «Селенгинский» Селенгинского района. Вернулся я после окончания ВПШ в начале июля 1962 года при А.У.Модогоеве. Под руководством А.У.Модогоева восемь лет работал заместителем министра сельского хозяйства, три года директором сельскохозяйственного техникума им. М.Н.Ербанова, два года заместителем заведующего сельскохозхозяйственным отделом обкома партии и девять лет заведующим сельскохозхозяйственным отделом обкома партии и потому очень хорошо знаю А.У.Модогоева и потому я решил дать правдивый ответ господину Болдогоеву.

хүүлдэнь, бүри хая болотор нотаг дээрээ директорээр ажаллажа гарахан ветеран байна. Бүхы аханар, эгшэнэрээ угтажа абадаг, бүгэдэнэй урдаа хараха хүн гэшэ. Эжын наймадахи, эгээл бага үхибүүнийнь одоол эрхэ-бэрхэ Сэсэг Цыретаровна юм. Энэ басаганинь Красноярскын мединститут дүүргээн врач

Халзанов хадаа арбан нэгэн лонин кинофильмүүдые табиһан оюун бэлигтэй кинорежиссёр гэшэ. Тоолохо болоо хаа: «Последний угон», «Кочующий фронт», «В ночь лунного затмения», «Горький можжевательник», «Сон в начале тумана» гэхэ мэтэ. Эдэб лонин арбан нэгэн фильмүүдэй режиссёр, өөрынгөө фильмүүдтэ

түбхинүүлээ. Үргэлжэ эдэб эдэе хоолоор хүндэлөө. Тиихэдэ хүйтэн сагһэн. Юрий Иванович дулаан дэгэлтэй, бэшэниинь бүгэдэ хүйтөөр хубсалһан хэн. Белик Александр гэжэ директор болохо ошонон каскадер хүн бүри ганса джинсовэ костюмтай байба. 4-5 нэхи дулаан, шэб шэнэ сагаан арһан дэгэлнүүдые, һэеи валенкануудые тэдэнэртэ

бүридхэлсэһэн, бүхы киностудиингаа ажалшанда ехэ хүндэтэй хүн хэн, Барас Цыретарович. Барасай оролдолгоор, аша туһаар яһала олохон баримтата фильмүүд манай нотагаархин тухай бүтээһэн гэшэ. Энэ наһан соогоо яһалал ехэ ажал бүтээһэнэйнь түлөө СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной гэшүүн, Буряад

БУРЯАДАЙ БЭЛИГТЭЙ КИНОРЕЖИССЁР

«Бэрхэшье, зоригтойшье, бэлигтэйшье хүбүүн даа. Өөрөө сценари бэшээд, режиссёр хадаа тэрэнээ табяад, үшөө кинонуудтаа наадажа шадаха гэшэ жэгтэй ехэ бэлиг шадабари гэшэ», - гэжэ нэгэтэ Дашарабдан Одбоевич Барас тухай хэлээ бэлэй.

Үнэхөөрөө, Барас Цыретарович Халзанов гэшэмнай оюун бэлигтэй поэт, кинорежиссёр, уран зурааша, киносценарист байгаа. Мүнөө тэрэ амар мэндэ ябаа хаа, 60 наһатай болохо байгаал даа. Халзановтанай найман хүүгэдэй аһан ехэнэ Барас хэн. Лубсан-Ханда Цыденовна гэжэ эжын хубууа, басагадаа хургуулитай болгоһон, гарнуудын ганзагада, хүлүүднэй дүрөөдэ хүргэһэн байна. Барасай эжыгэйнь ехэ танил байгааб. Лубсан-Ханда Цыденовна бүхы наһаараа колхоздоо ажаллаһан, ажалай ветеран юм. 1940-1950 онуудаар үргэлжэ колхозойнгоо хилээмэ баридаг пекарь байгаа. Дайнай урда тээ наалишанаар ажаллаа. Һүүлдэ жараад оноор хонишье адуулаа, малшаншье ябаа. Эжын бээр томо, бардаастай, томоотой, ёһотойл тэрэ Максим Горькийн «Эхэ» мэтэ буряад «Эхэ» хэн. Ухаагай, ажалша эжын эдэ олон үхибүүдтэе бүгэдэндэнь эрдэм олгоо.

Барас хубүүнийнь Москвада ВГИК-эй режиссёрой факультет дүүргээд, суута кинорежиссёр болоо. Нерюнгридэ байдаг Валентинань хүдөө ажахын институт дүүргээ. Цырен-Ханда басаганинь медик, Бадма-Хандань хүдөө ажахын институтай экономика факультет дүүргэжэ, олохон жэл соо мэргэжэлээрээ хүдэлһэн юм. Хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ, наһа бараһан байна. Нима-Цырен ба Даба-Цырен гэдэг хубүүн басаган хоёрын эхирнүүд юм. Эдэнэр хоюулаа хүдөө ажахын институт дүүргээ хэн. Нима-Цырен Нерюнгридэ дүүрэдэг, Даба-Цырениинь нотагтаа, Харганаадаа ажалладаг. Цырен-Доржо гэртэ хинэйнгээ одхон, эрхэ танил хүбүүн хэн. Тэрэ Ольга Раднаевна нүхэртэйгөө 3 баатар хубүүдтэй. Ольга Раднаевна багшанарай институт дүүргэһэн, багша мэргэжэлтэй. Цырен-Доржо дүүрэгтэй. Цырен-Доржо дүүргээгүй хүм гэжэ хэлээ хэн. Цырен-Доржо Цыретарович 13 жэл соо механизатораар колхоздоо ажаллаа. 14-15 жэл соо колхоздоо бригадираар, отделение даагшаар,

юм. Сэсэгэйнь Марина басаган Шэтын медицинскэ академидэ хурадаг оюутан. Найман үхибүүдһэнь гараһан түрэхэн аша зээнэрье тоолобол, олохон юм ааб даа. Лубсан-Ханда Цыденовна үри бээе хүмүүжүүлжэ, эрдэм бэлигтэй, гэр бүлэнэртэй болгоод, эдэнэрийнгээ жаргал хаража баярлаад, 75 наһандаа бурхандаа мордоо бэлэй.

Барасай бага балшар наһан дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүдтэ тудиа. Лубсан-Ханда эжын Барас тухайгаа хөөрэхэдөө, «Манай Борис» гээд лэ магтадаг юм хэн. Барас эжыдээ эмээхэй, хүндэмүүшэ хэн. Аһан бага дүүнэр болохо Доржо Сэсэг хоёртоо наһагаа табидаг, эдэ хоёртоо ехэл дуратай байгаа. 7-8 аха дүүнэр хоорондоо ехэл холбоо барисаатай, бээ бээдээ туһалалсадаг, аргагүй эбтэйүүд гээд ойлгоо хэм. Энэнь эхэ эсэгын хургаал байгаа.

Барас хургуулия дүүргэжэ, сэрэгэй албанда ябажа гараа. Багшанарай институтда хураа. Багаһаа бүхы юумэндэ түбһэшшэ, һонюуша байһан гэхэ. Эдэб бодол толгойдоо оруулха, шүлэгнэ бэшэхэ. Барасай зохёолон шүлэгүүдын 7-8 номууд болохо хэблэгдээ.

Барас Халзанов гэшэ залууһаа Дашарабдан Батожабайе хүндэлдэг, шүтэдэг байгаа. Нэгэтэ манайда ерэхэдээ, «Батожабай идэг по Улан-Удэ...» гэхэн 2-3 хуудан дээрэ машиндаһан шүлэг намда асараа. Барасай юумэ бэшэхэдэнь, кинотабихадань, зүбшэл заабари үгэдэг байгаа гү даа гэжэ һанагшаб. Барас Цыретарович киногойнгоо институт дүүргэхэдээ, «Сагаан морин» гэжэ сценари бэшээд, өөрөө режиссёр боложо табяад, өөрөө наадаад, эрхимээр дипломоо хамгаалһан гэхэ. 1968 ондо Ташкент хотодо болоһон Зүүн зүгэй Ази, Африка болоод Латин Америкын арадуудай кинофестивальда «Сагаан морёороо» эрхимлэжэ гараад, тэрэ фестивалиин диплом болоод дурасхаалта медальда хүртэһэн байна. 1972 ондо Тбилиси хотодо Бүхэроссин кинофестивальда хабарадаж, «Кочующий фронт» гэхэн фильмээрээ баһа тэрэ фестивалиин шанда хүртөө.

Барас Цыретарович

наадаһан бэлигтэй актёр хэн. Энэ хүмнай ехэл бэлигтэй байгаа даа. Бэшэһэн зохёолнуудтаа табиһан фильм нүүдэй нгээ эройнуудай образуудые бэдэржэ, эдэб олон зурагуудые зурадаг байһан байна. Тэрэнэй фильмүүдтэ

үмдэхүүлээ. Тэрэ кинодо Догой нотагаархин бүгэдэл буулгуулаа гэхэдэ болохо. Барас тэрэ киногой дүүрэтэр ото захиралта үгэжэ байгаа хэн. Свердловск би хоёр дахин ошоо хэм. Эгээн һүүлдэ Догоймнай түрүүлэгшэ ахамад бухгалтер хоёр

Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ болоо. Наһа бараһан хойнонь Буряадай гүрэнэй шангай лауреат гэхэн нэрэ хүндэдэ хүртөөгөө.

Барас Цыретаровичай Чингис гэжэ хубүүнийнь эсэгын гээ нэгэ кинофильмдэ наадаһан байна. Хубүүнийнь мүнөө гэр айл болохо, нэгэ хубүүтэй юм. Тэрэ спортсмен хүн ха. Багшаар хүдэлдэг хүн байна. Эсэгэдээ эрхэ Сима басагаһаа Барас «Самбала» гээд нэрлэдэг, аргагүй тэрэнээ эрхэлүүлдэг хүн хэн.

Эгээл һүүлшынхиеэ манайда ороходоо, «Тангайл хөөрэлдэхэл болоод байнам. «Төөригдэһэн хуби заяанайнгаа» сценари дүүргэжэ байнаб. Һүүлшын гээ сериин дүүргэлтэ тааруулжа яданаб. Та намайе шагнажа, энэ эһиим бодолсыт». Тиигээд лэ 2 саг тухай хөөрөө даа. Бишье юугээ мэдэхэбиб даа. Сайлажа байгаад лэ, иигээ һаам ямар бэ, тиигээ һаам хайшааб гэхэ мэтэ хөөрэлдөө һэмди даа. Барһанши, энэ сценаришье бэшэжэ ехэл ажал хээ юм. Наһа бараһанайнь удаа Валентина Александровна Барасайнгаа кабинет соһоо гурбан сери сценариень эльгээгэй юм. «ЗОВ»-ын кино табихамнай гээ. Тэрэ үедэ нэгэ миллиард мүнгэн хэрэгтэй гэлсээ. Тиигэһээр байгари, пересройка гэшэ түргэдэһөөр, юумэнэй сэн хаанашье бүри үнэтэй болоо.

Барас Цыретарович гэшэ бусалжа, бурьялжа байһан юумэдэл, үргэлжэ шэнэ-шэнэ юумэ зохёохо, фильмиүүдые табиха оюун бэлигтэй, ажалша үнэн сэхэ, хүн зондоо хүндэтэй буряадхан хубүүн хэн даа. «Батожабай» гэжэ 50 минутын баримтата фильм бүтээлсэндэнь аргагүй ехээр баярладагби. Барасай Халзановай нэрэмжэтэ гунда хургуули, гудамжашье бии болоо ха.

Барас Цыретарович «ЗОВ» киностудиингаа зүгһөө гү даа, али нотаг дээрээ, Улаан-Удэдөө киногой студи тогтоохо ехэ хэн зорилготой байгаа гэшэ. Ерэхэ сагта, залуу үетэн тиимэ студи тогтоожо, «Халзанов» гэжэ нэршэһэн студи нээхэдэе болохо.

Гэр бүлдэнь бүхы түрэхэн дүүнэрын, түрэл гаралын энхэ амгалан, жаргалтай ажалуухыень хүсэнэб!

Һамасу БАТОЖАБАЙ.

Барас Халзанов Валентина Александровна нүхэртээ, Сима басагантайа

мартагдашагүй бэлигтэй буряад артистнууднайшье наадаа.

Улаан-Удэ ерэхэдээ, манайда оронгүй ябадаггүй хэн. Батожабайнгаа далан наһанайнь һайндэрэй урдуур хэдэн удаа ерэжэ, «Батожабай» гэжэ баримтата фильм хэхээе түсэблөө. Бэшэгнэ бэшэхэ. Нэгэтэ Свердловскһоо: «Одбоевич тухайгаа фильмээе одоол эхилэе. Бүхы фотографи болоод хабаатай минии хэлэдэг юумэнүүдые бэлдэгтэ. Эндэһээ съёмочно бригада эльгээхэм. Эдэ зонтой хөөрэлдэхэг, туһалхаг. Тиигээд эдэнэрье абажа, Дашарабдан Батожабайн түрэхэн нотага абадоошохог», - гэбэл даа. Уданшьегүй 5-6 хүнүүд нийдэжэ эрээ хэн.

Барастаяа суг олон фильм буулгаһан, манай нотагай баһа нэгэ бэрхэ бэлигтэй хубүүн Дуринов Юрий Иванович тэдэ хүнүүдээр эрээ. Тиигээд лэ суг Дашарабданай хүдэлхэн, нүхэсэһэн танил дүтын зоноор уулзуулжа, ажалын эхилээ хэн. Улаан-Удэдөө хүдэлжэ дүүргээд, Ага тэдэнээрээ поездоор ябааб. Маниие Шэгэдэ угтажа байгаа. Эдэб аппаратура, ханза хайрсаг ехэтэй хэн тэдэм. Дашарабданай түрэхэн нотаг ехэш һайн угтаа хэн. Эгээл Сагаалганай һайндэртэй тудиабди. «Россия» агрофирмын түрүүлэгшэ Рабданов Владимир Рабданович угтажа, тэдэниим гостиницадаа

ошожо, киногоо хаража, тушаажа абаа гэшэ хэн. Киногой түлөө догойнхидехэ мүнгэ түлөө хэн. Тиихэдэ Владимир Рабданович, Дашацырен Дымбрылович бидэ гурбуулан Барасайдаа уряалтай айлшалаабди. Валентина Александровна гэжэ номгохон, урихан гэрэй эзэн эхэнэр маниие угтаа. Барастан гурбан таһалгатай гэртэй, ехэ гоё һайханаар түбхинэһэн, сэбэр арюун айл байгаа. Нэгэ таһалга соонь Барасай ажалаа хэдэг кабинет. Нэгэ ханаарнь дүүрэн эдэб лонин, үнэтэй номтой библиогекэ. Томо стол дээгүүрнэ бэшэжэ байһан гар бэшэгүүд болоод сценаринууд харахадам байгаа. Нэгэ углуудань Иосиф Виссарионович Сталиной томохон сагаан бюст табяатай байгаа. Эгээл тэрэ үедэ гэрэй эзэн командировкодо Кызыл хото дээрэ «Шестьдесят белгелцов» гэжэ кино табича байгаа. Тиимэһэнь Валентина Александровна Сима басагантаяа маниие хүндэлөөд, ород эхэнэр аад, буряад эдэе хоол бэлдэдэг, буузанышье ехэ амтатай байба. Маанадай сүлөөгүй хүндэ барижа байтар, гэгтэ Бараснай Кызылһээ хонходоб. Бидэнэр бүгэдэ Барастаяа телефоноор хөөрэлдэбэ, хүндыншье түлөө, «Батожабай» гэжэ кинофильм бүтээһэнэйнь түлөө баяр баясхалан хүргэбэбди.

«ЗОВ» гэжэ киностуди

с 25 января по 31 января 1999 года

**25 ЯНВАРЯ,
ПОНЕДЕЛЬНИК****ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости культуры
10.15 «Жестокий ангел»
11.10 Взгляд
12.00 Смехопанорама
12.30 Футбольное обозрение
13.00 Новости дня
13.15 Вместе
14.00 М/к «Труффальдино из Бергамо» 2-я серия
15.35 Каспер, который живет под крышей
16.00 Новости
16.15 «Новые приключения Синдбада»
16.55 Звездный час
17.35 До 16 и старше...
18.00 «Жестокий ангел»
19.00 Новости
19.15 Эти забавные животные
19.45 Здесь и сейчас
20.10 Человек в маске
20.50 «Поющие в терновнике» (заключительная серия)
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.45 «Охотники за снежинками»
23.40 Взгляд
00.20 Футбольное обозрение
00.45 Новости
01.00 Комедия «Филадельфийская история» (до 03.00)

РОССИЯ

8.00 Доброе утро, Россия
10.15 Дежурная часть
10.35 Программа передач
11.00 Товары - почтой
11.00 Санта-Барбара
11.45 Музыка, музыка...
12.00 Вести
12.35 «Петербургские тайны»
15.00 Вести
15.30 Смерть свидетеля обвинения
16.25 «Богатые и знаменитые»
17.15 Мультфильмы
17.40 Зресь
18.05 Улгур. Центр культуры с. Улюхан
18.35 Мы и налоги
18.55 Рек-тайм
19.00 Байгал
19.15 Выборы-99
19.30 Дела деревенские
19.50 История в лицах
20.25 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Реклама
20.55 Голоса России
21.00 Вести
21.30 Подробности
21.40 Аңшлаг предстает
22.15 Психологическая детектив-сериал «Приют соловья»
16.25 «Богатые и знаменитые»
17.15 Мультфильмы
17.45 На спортивной орбите
18.10 Буряад орон
19.00 Байгал
19.15 Рек-тайм
19.20 Теледебаты
20.25 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости

**26 ЯНВАРЯ,
ВТОРНИК****ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости дня
10.15 «Жестокий ангел»
11.10 Взгляд
12.00 Смехопанорама
12.30 Футбольное обозрение
13.00 Новости дня
13.15 Вместе
14.00 М/к «Труффальдино из Бергамо» 1-я серия
15.35 Каспер, который живет под крышей
16.00 Новости
16.15 «Новые приключения Синдбада»
16.50 Счастливого случая
17.35 До 16 и старше...
18.00 «Жестокий ангел»
19.00 Новости
19.15 Угадай мелодию
19.45 Здесь и сейчас
20.10 Тема
20.55 «Поющие в терновнике» (заключительная серия)
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.45 Полеты в новогоднюю ночь (повтор от 31-го декабря)
01.35 Новости

РОССИЯ

8.00 Доброе утро, Россия
10.15 Дежурная часть
11.35 Программа передач
12.50 Товары - почтой
11.00 Санта-Барбара
11.45 Музыка, музыка...
12.00 Вести
12.35 «Петербургские тайны»
15.00 Вести
15.30 Смерть свидетеля обвинения
16.25 «Богатые и знаменитые»
17.15 Мультфильмы
17.40 Эрэсэ
18.05 Улгур. Центр культуры с. Улюхан
18.35 Мы и налоги
18.55 Рек-тайм
19.00 Байгал
19.15 Выборы-99
19.30 Дела деревенские
19.50 История в лицах
20.25 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Реклама
20.55 Голоса России
21.00 Вести
21.30 Подробности
21.40 Аңшлаг предстает
22.15 Психологическая детектив-сериал «Приют соловья»

**27 ЯНВАРЯ,
СРЕДА****ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости дня
10.15 «Жестокий ангел»
11.15 Тема
12.00 В мире животных
12.35 Мультфильм
12.50 Домашняя библиотека
13.00 Новости дня
13.15 Вместе
14.00 «Труффальдино из Бергамо» 2-я серия
15.10 Футбол. Дневник кубка чемпионов стран содружества
15.35 Каспер, который живет под крышей
16.00 Новости
16.15 «Новые приключения Синдбада»
16.50 Зов джунглей
17.15 Детские анекдоты
17.35 До 16 и старше...
18.00 «Жестокий ангел»
19.00 Новости
19.15 Угадай мелодию
19.45 Здесь и сейчас
20.10 Тема
20.55 «Поющие в терновнике» (заключительная серия)
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.45 Комедия «Три товарища»
00.50 Футбол. Кубок чемпионов стран содружества. Полуфинал. В перерыве 01.45 - Новости (до 02.55)

РОССИЯ

8.00 Доброе утро, Россия
10.15 Дежурная часть
10.35 Программа передач
10.50 Товары почтой
11.00 Санта-Барбара
11.45 Музыка, музыка...
12.00 Вести
12.35 «Петербургские тайны»
13.30 Диалоги о животных
14.30 Мультфильм
14.40 Музыка, музыка...
15.00 Вести
15.30 Смерть свидетеля обвинения
16.25 «Богатые и знаменитые»
17.15 Мультфильмы
17.55 Из цикла «Сокровенные люди»
18.10 Программа «3.4...»
18.30 К 85-летию Б.Дандарона. Ч.2.
19.00 Байгал
19.15 Выборы-99
19.30 Рек-тайм
19.35 Мунхэ зула
20.00 Мир женщины
20.25 Рек-тайм
20.30 Республиканские новости
20.50 Реклама
20.55 Голоса России
21.00 Вести
21.30 Подробности
21.40 Два роаяля
22.30 Детектив «Сыщик Петербургской полиции»
00.05 Фигурное катание. Чемпионат Европы. Парное катание.

**28 ЯНВАРЯ,
ЧЕТВЕРГ****ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости дня
10.15 «Жестокий ангел»
11.10 Человек и закон
11.55 Клуб путешественников
12.50 Домашняя библиотека
13.00 Новости дня
13.15 Вместе
14.00 Музыкальная комедия «Собака на сене» 1-ая серия
15.35 Каспер, который живет под крышей
16.00 Новости
16.15 «Новые приключения Синдбада»
16.50 Класная компания
17.05 Улица сезам
17.35 До 16 и старше...
18.00 «Жестокий ангел»
19.00 Новости
19.15 Угадай мелодию
19.45 Здесь и сейчас
20.10 Комедия «Дайте жалобную книгу»
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.45 Боевик «Чтобы выжить»
00.45 Документальный детектив «Бешеные деньги». Дело Центробанка, 1993 год
01.15 Новости дня
01.30 Тихий дом (до 02.00)

РОССИЯ

8.00 Доброе утро, Россия
9.20 Торговый дом
10.15 Дежурная часть
10.35 Программа передач
10.50 Товары почтой
11.00 Санта-Барбара
11.45 Музыка, музыка...
12.00 Вести
12.35 «Петербургские тайны»
13.30 Диалоги о животных
14.30 Мультфильм
14.40 Музыка, музыка...
15.00 Вести
15.30 Смерть свидетеля обвинения
16.25 «Богатые и знаменитые»
17.15 Мультфильм
17.30 «Первые подруги»
18.00-21.00 Информационно-музыкальная программа «В пятницу вечером». В программе: 19.15-19.25 - Выборы-99
20.05-20.25 Актуальное интервью. Генеральный директор АО «Бурятэнерго» депутат НХ РБ Лысцев С.В.
21.00 Вести
21.30 Подробности
21.40 Аңшлаг
22.45 Фигурное катание. Чемпионат Европы. Мужчины. Произвольная программа
00.10 Фильм «Женщина на грани нервного срыва»
01.45 Вести
02.15 Дежурная часть

**29 ЯНВАРЯ,
ПЯТНИЦА****ОРТ**

7.00 Доброе утро
10.00 Новости
10.15 «Жестокий ангел»
11.15 Человек в маске
11.55 Серебряный шар
12.40 Смак
13.00 Новости дня
13.15 Вместе
14.00 «Собака на сене» 2-ая серия
15.35 Каспер, который живет под крышей
16.00 Новости
16.15 Фильм-сказка «Полет в страну чудовищ»
17.30 До 16 и старше
18.00 «Жестокий ангел»
19.00 Новости
19.20 Джентльмен-шоу
19.50 Играй, гармонь любимая
20.20 Здоровье
20.45 Поле чудес
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.45 Детектив «Ужин для тринадцати»
00.30 Новости дня
00.45 Концерт
01.25 Футбол. Кубок чемпионов стран содружества. Полуфинал
03.15 Приключенческий фильм «Полиция» (до 05.15)

РОССИЯ

8.00 Доброе утро, Россия
9.15 Тысяча и один день
10.15 Дежурная часть
10.35 Программа передач
10.50 Товары почтой
11.00 Санта-Барбара
11.45 Музыка, музыка...
12.00 Вести
12.35 «Петербургские тайны»
13.30 Диалоги о животных
14.30 Мультфильм
14.40 Музыка, музыка...
15.00 Вести
15.30 Смерть свидетеля обвинения
16.25 «Богатые и знаменитые»
17.15 Мультфильм
17.30 «Первые подруги»
18.00-21.00 Информационно-музыкальная программа «В пятницу вечером». В программе: 19.15-19.25 - Выборы-99
20.05-20.25 Актуальное интервью. Генеральный директор АО «Бурятэнерго» депутат НХ РБ Лысцев С.В.
21.00 Вести
21.30 Подробности
21.40 Аңшлаг
22.45 Фигурное катание. Чемпионат Европы. Мужчины. Произвольная программа
00.10 Фильм «Женщина на грани нервного срыва»
01.45 Вести
02.15 Дежурная часть

**30 ЯНВАРЯ,
СУББОТА****ОРТ**

8.50 Комедия «Легкая жизнь»
10.30 Домашняя библиотека
10.45 Слово пастыря
11.00 Новости дня
11.15 Ералаш
11.45 Утренняя почта
12.20 Каламбур
12.50 Смак
13.10 Возвращение Третьяковки
13.35 Футбол. Кубок чемпионов стран содружества. Полуфинал
14.35 Детектив «Город принял»
16.00 Новости
16.15 Цивилизация
16.50 В мире животных
17.30 Умники и умницы
17.55 Мультфильм
18.15 Как это было. «Михаил Сомов». 300 дней в ледовом плену. 1985 год.
19.00 Новости
19.15. Клуб «Белый полугай»
20.00 Ералаш
20.20 Серебряная серия. «Человек в железной маске»
22.00 Время
22.35 Секретные материалы
00.15 Коллекция первого канала. Триллер «Мыс страха»
02.25 Новости (до 02.45)

РОССИЯ

9.00 Фильм «Чужие дети»
10.10 Мультфильмы
11.00 Доброе утро, страна
11.50 Сто к одному
12.30 Любовь с первого взгляда
13.00 Мультфильм
13.10 Тугуйскому угольному разрезу 10 лет
13.25 Сагай хурда. К 200-летию А.С.Пушкина
13.50 Творческий вечер заслуженного артиста России В.Бальжинмаева
14.25 Примите поздравления
15.30 Фигурное катание. Чемпионат Европы. Спортивные танцы. Произвольная программа
16.55 50х50
18.00 Федеральная служба по телевидению и радиовещанию 5 лет. Праздничный концерт
19.00 Моя семья
20.00 Площадь звезд-99
21.00 Вести
21.30 Праздничный концерт, посвященный Дню работы Российской прокуратуры
23.10 Триллер «Мутанты»
00.55 К-2 предстает

**31 ЯНВАРЯ,
ВОСКРЕСЕНЬЕ****ОРТ**

9.00. Комедия «Штепсель женит Таралуьку»
10.15 Мультфильм
10.30 Дисней-клуб
11.00 Новости спорта
11.15 Непуговые заметки
11.30 Пока все дома
12.05 Утренняя звезда
13.00 Армейский магазин
13.30 Играй, гармонь любимая
14.00 Крестьянские ведомости
14.30 Все путешествия команды Кусто
15.25 Смехопанорама
16.00 Новости
16.15 Клуб путешественников
17.00 Дисней-клуб
17.55 Жизнь замечательных людей
18.25 Колесо истории
19.15 Песня года. Избранное
20.10 Ералаш
20.30 Золотая серия. Комедия «За двумя зайцами»
22.00 Время
22.50 Боевик «В смертельной зоне»
00.40 Новости
00.55 Футбол. Кубок чемпионов стран содружества. Финал (до 02.45).

РОССИЯ

9.00 Мультфильмы
9.30 Служу Отечеству
10.00 Мультфильм
10.30 Почта РТР
11.00 Доброе утро, страна
11.30 Сам себе режиссер
12.05 Аңшлаг
13.00 Русское лото
13.40 Мир книг с Леонидом Куравлевым
14.00 Неделя в Санта-Барбаре
15.00 Вести
15.30 Федерация
16.10 Парламентский час
17.15 Папа, мама, я - спортивная семья
18.00 Диалоги о животных
18.55 Фигурное катание. Чемпионат Европы. Женщины. Произвольная программа
20.15 Мелодрама «Американская дочь»
22.00 Зеркало
22.55 Дежурная часть
23.20 Кинозал
01.05 Скорость

**31 ЯНВАРЯ,
ВОСКРЕСЕНЬЕ****ОРТ**

9.00 Мультфильмы
9.30 Служу Отечеству
10.00 Мультфильм
10.30 Почта РТР
11.00 Доброе утро, страна
11.30 Сам себе режиссер
12.05 Аңшлаг
13.00 Русское лото
13.40 Мир книг с Леонидом Куравлевым
14.00 Неделя в Санта-Барбаре
15.00 Вести
15.30 Федерация
16.10 Парламентский час
17.15 Папа, мама, я - спортивная семья
18.00 Диалоги о животных
18.55 Фигурное катание. Чемпионат Европы. Женщины. Произвольная программа
20.15 Мелодрама «Американская дочь»
22.00 Зеркало
22.55 Дежурная часть
23.20 Кинозал
01.05 Скорость

АРИШ УС

9.00 Мультфильмы
9.25 М/сериал «Серебряный конь» 31с
10.05 Т/с «Флиппер III»
10.55 Нон-стоп-лист
11.00 Мультфильм
16.10 Нон-стоп-лист
16.15 Концерт
19.30 Дорожный патруль
19.45 Восточный экспресс

АРИШ УС**АРИШ УС**

9.00 Мультфильмы
9.25 М/сериал «Серебряный конь» 31с
10.05 Т/с «Флиппер III»
10.55 Нон-стоп-лист
11.00 Мультфильм
16.10 Нон-стоп-лист
16.15 Концерт
19.30 Дорожный патруль
19.45 Восточный экспресс

АРИШ УС

9.00 Мультфильмы
9.25 М/сериал «Серебряный конь» 31с
10.05 Т/с «Флиппер III»
10.55 Нон-стоп-лист
11.00 Мультфильм
16.10 Нон-стоп-лист
16.15 Концерт
19.30 Дорожный патруль
19.45 Восточный экспресс

«Буряад орон» мэтин дамжуулагануудыг найруулан зохиогоо. СССР-эй артистууд С.Раднаев, М.Елбонов, Л.Егорова, А.Данзанов болон бусад дуушадтай хабардалгатай видеоконцертнууд, клипүүд ондоо дамжуулагануудта хэрэглэгдэж байдаг юм. Эдэ бүгдэ юу гэршэлнэб гэхэдэ,

Ц.-Ж.А.Жимбиевтэй хамта Монгол орон ошожо, арадай ёно заншал хэргээхэ зорилготой «Хүмүүжэл» гэнэн уласхоорондын наада эмхидхэлсээ. Удаань шотагаа бусажа, Бүгдэ Буряадай үндэһэн соёлой эблэлэй эдэбхитэй дэмжэлгээр редактор З.Д.Гомбожабайтай хамта «Дүрбэн бэрхэ» гэнэн гаршагтай телесконкурснуудыг үнгэргөө бэлэй. Энэ нааданай үргэлжэлэлые Агын округто гансаараа эмхидхэжэ ерэнһөн харагшад ханажа байгаа ёһотой. Иигэжэ түрэл арадайнгаа жэнхэни ёһо заншалуудыг хэргээхэ хэрэгтэ ханамжатай, оролдосотой ябаһанайнгаа түлөө ВАРК-ын Баярай бэшгээр шагнагдаа хэн. Эндэ нэмэхэ зүйл гэбэл, Бүгдэ

даа. «Томо» гэхэдэ, ганса хэмжээгээрээ бэшэ, ородоор хэлэхэдэ, «сложно-постановочно» гэдэг хүдэлмэринүүд заатагүй дурсагдаха зэргэтэй. Түрэл телестудинаа кино буулгаха тусхай бүлэггүй ябаһанье, ондоо хотонуудай телестудинуудтай хэлсэжэ, Новосибирск хотодо үнгэрһэн Буряад ороной соёлой үдэрнүүд, Москвагай Колонно зал сооһоо композитор Бау Ямпиловай зохиохы ажалай үдэшэ, Буряад Республикын мэргэжэлтэ искусствын уран шадабаританай Москва, Ленинград хотонуудта үнгэрһэн тоосоонуудыг буулгаад, шотаг дээрээ харуулаа. Эдэ бүгдэ хүдэлмэринь телестудиип алтан

ГОЛ БАЯЛИГЫНЬ ҮХИБҮҮД

Улзытэ тосхондо Ршчиновтэнэй бүлэ ажаһуудаг юм. Энэ бүлын сэгнэшгүй баялигын үхибүүд болоно. Юрын таряашанай энэ бүлэ 13 үхибүүтэй. Энэ хүшэр сагта нимэ олон үхибүүтэй байха гэшэ баатаршалгатай жэшэмээр юм. Ирина Цыренжаповна эхэнэ, Баян-Дэлгэр Санжиевич эсэгнэ хая дүшээ шаханхай, үшөөл омог дорюунууд. Совет засагай үедэ Баян-Дэлгэр эсэгнэ түрэл ажахыдаа жолоошоноор хүдэлжэ, улаан сурбаяа хэлһээшье дутуугүйгөөр өөдөн болгожо байтарнь, орон соомнай эхи захиагүй худхалаан эхилһэн гэшэ. Тэрэ үшэн ажахын хүтэлбэри үнэр баян энэ бүлэдэ харуул уужам гэр үгэһэн бэлэй. Мүнөө үедэ үхибүүдын ехэнүүд боложо байна.

Ехэ басаган Элеоноронь хадамда гаранхай, өөрөө хоёр үхибүүтэй. Хоёрдохы басаган Эрженэнь Ивалгын лицей дүүргэдэ, буряад хубсаһанай мастераар хүдэлмэрилнэ. Элбэг хүбүүниинь аяар холын Таджикистанда хилын харуулай албанда ябажа, гал уһан соогуур амжалтатай гараад, шотагаа бусанхай. Сэрэгэй командованиин зүгһөө оло дахин найшаалда хүргэһэн намтартай. Хоёрдохы хүбүүн Эпхэнэ мүнөө Калининска областьдо ракетнэ сэрэгтэ амжалтатайгаар алба хэнэ. Эмма басаганинь үнгэрһэн жэлдэ хургуули дүүргэнхэй. Үлөөшэ найман үхибүүдын Худанайнгаа дунда хургуулида хуража байна.

Энэ хүшэр үедэ үхибүүдэ хубсалуула, хургаха гэшэ шилээд орёохон юм бээ. Зүгөөр эхшүүлын түрэлхидэйгөө найдамтай туһамаршадын бололхой. Таряашадай «Хуурай» ажахын хүтэлбэрилэгшэ Дондок Цыбикович Дамдинов, мүн тосхойн захиргаан үнэр баян энэ бүлэдэ ехэ туһаламжа, али болохо дэмжэлгэ саг үргэлжэ хүргэжэ байдаг юм. Мүнөө үедэ ажал олохон тон хэсүү. Тиигэбэшэ энэ бүлэ үмсынөө ажахы яһала урагшатайгаар эрхилдэг юм. Тэдэнэй мэдэлдэ үхэр мал, хошигшы бии, газарай эдөө элбэгээр ургуулжа абадаг бололхой. Эдэ бүгдэнгөө ашаар үлүү гаргаһанаа наймаалжа, урдахияа хаалгатайхан ажаһууна гэхэдэ, адуугүй. Үхибүүн бүхэниинь өөрынгөө уялгануудыг жөншэдгүй хайнаар дүүргэжэ байдаг заншалтай.

Үнэр бүлын эзэн Ирина Цыренжаповнагай аша габьяа эндэ сэгнэшгүй ехэ. Энэ орёо үедэ гал гуламтара бүри эршэтэйгээр бадараажэ, эхилһэн хэрэгээ эсэстэнэ хүргэжэ ябахыень түрэлхидтэн хүсэе. Энэ бүлын гол баялиг - үхибүүдын эхэ, эсэгнэгээ найдалы эрхимээр харюулжа, шотаг зонийгөө нэрэ хүндые дээрэ үргэжэ ябахань болгогой.

Ж.ДОНДКОВ,
Д.ХУБИТУЕВ,
журналистууд.

Д.С.Жаргаловагай бодомжотой, зохиохы абьяастай, уран найханай талаар үндэр соёл болбосоролтой байханаа гадна найруулгыгаа холбоо, ябадал бүхэниинь тон нарин нягтаар бүтээдэг дээдэ гарай мэргэжэлтэн байһыень

РЕЖИССЁР, ЭМХИДХЭЛШЭ

(Режиссёр Д.С.Жаргаловагай зохиохы ажалай 30 жэлэй ойго)

гэршэлнэ бшуу.

Добшима Санжиевнагай хүдэлмэрээ эрхиддэг үшөө нэгэ шэнжэ шапар хадаа эмхидхэхы ехэ арга шадабери болоно. Һүүлэй арбаад жэлэй туршада үнгэрһэн олонхи телемарафонуудта режиссерын байгаа. Хэдэн часай туршада сэхэ агаарай долгиндо дамжуулагдажа байһан эфиртэ ехэ хүдэлмэринь гол худалынь барижа, хэдэн мянган харагшадта үзэмжэтэй зохидоор харуулаха гэһэн үндэр пилотаж болоно гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тиигэжэ Буряад орондомнай ёһо заншалуудай, шажап мүргэлэй хэргээгдэжэ эхилһэн үедэ Джарун-Хашорой субартын, Балдан-Брайбуц дасанай, Агын болон Сүүгэлэй дасгалуудай аша туһада буян үйлэдэлгын телемарафонуудыг үндэр хэмжээндэ үнгэргөө. Энэ талааршые, мүн буддын шажаание хэргээхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябууланайнгаа түлөө Росси Федерациин Буддын заншалта шажаанай Сангхын хамба-лама Д.Аюшесвэй гарһаа бандида-хамба-лама Жамбал-Доржи Гомбосвой пэрэмжэтэ алтан медальта хүртэһэн байна.

Телестудиип директор А.А.Бадиевтай, уран зохёолшо

Буряадай хоёрдохы съездын үнгэрхэдэ, ВАРК-ын соведэй гэнүүнээр хунигадһан баримта хадаа Добшима Санжиевнагай хүдэлмэридэ буряад арадайнгай үгэһэн үндэр сэгнэлтэ бололхой хаш.

Ганса түрэл арадайнгаа аша туһада бэшэ, харин эдэб шотагууд хоорондын харилсаа холбоо үргэхэдэ, шэнэ юумэ үүсэхэ хэрэгтэ арга шадалаараа оролсогын найн байна. Жэшээхэдэ, Москва хотодо ажаһуудаг академик, хүдөө ажахын эрдэмтэй доктор Н.Д.Цырендондоковой буряад орондо буряад үүлгэрэй хони үсхэбэрилгыг хэргээхэ хэрэгтэ гарта хүлтөөрөө оролсоо. Недондо Москва хотодо Россиин цинтын телестудиин (ОРТ) «Ан амитагай аймагта» гэнэн дамжуулгыг хүтэлэгшэ Н.Н.Дроздовой республикаарнай аяншалхада, ушар ёһо мэдэхэ газаршанаар Добшима Санжиевнагай томилогдонинь мүн лэ өөрын удаха шапартай.

Энэ мэтээр Д.С.Жаргаловагай бүтээжэ ябаһан хэрэгынь тоолоходо, гарай арбан хурган хүрэхгүй. Гэбэшье дүршэлтэй режиссерой хүдэлмэри томо хэрэгүүдээр сэгнэгдэдэг ха юм

жасада байна.

Олон жэлдэ хүдэлжэ байхадаа, хажуудаа залуу халаание бэлдэхэ ёһо гурим бии. Энэ хугасаа соо арба гаран режиссерой ассистентые хургаа. Тэдэнэй зариманиинь, жэшээхэдэ, Дарима Башкуева, Намсала Баирова бээ даанхай режиссерууд болонхой. Тимур Санжиев, Зэгэма Самбуева режиссерой тушаалуудта хаяпай хүртэжэ, бата алхамуудыг хэжэ байна.

Недондо телестудии зарим хубилалтануудай болоходо, Д.С.Жаргалова телестудиин уран найханай хүтэлбэрилэгшөөр томилогдоо хэн. Тиигэжэ тэрэнэй эдэбхи үүсхэлээр оёдолы болон уран найханай цехүүд нээгдэе, уран зураашын тушаал бии болоо. Эфиртэ гарадаг диктор болон журналистуудай түхэл шарай (имидж) найжуулаха талаар горитой хэмжээнүүд абтаа. Даажа байһан хамтынгаа ажалай түлөө зүрхэ сэдхэхэлээ оролдог хүнтэй шэнжэ шарай иимэл байна.

Үшөө нүгөө талаар хэлэбэл, Добшима Санжиевна энэрхы сэдхэлтэй эхэ хоёр хүбүүдыг хүмүүжүүлжэ, ажабайдалын үргэн замда гарганхай. Мүнөө аша хоёр басагадаа амталжа, хүгшэн эжыншы жаргалда хүртэжэ байнхай.

Тобшоходо, шэг шарайгаа экранда харуулжа байха хубигүйшые һаа, шэлэһэн мүнжэлдээ үнэн сэхэ ябажа, Эхэ Буряад орондо, түрэл арадайн үнэн сэхэ алба хээ, албана мүнөөшые таһалдуулаагүй. Зохиохы ажалай 30 жэл хадаа мэргэжэлэй дабаанда болбосоролой үе. Тиимэһээ Добшима Санжиевна дүрнэл шомбарияа һобижэ, харагшадтайнгаа зүрхэ сэдхэхыг хажуулаа үшөө олон дамжуулануудыг найруулжал ябахань лабгай.

Б. ДАМБАРИНЧИНОВ.

Ажалша, малша зоноо урмашуудая

Тээмэнгэ Яруунын аймагай захиргаанай гулваа Ц.Э.Доржиев түрүүтэй хүдөө ажахын управленин доргоно, колхоз, кооперативуудай түрүүлэгшэнэр, директорнууд, мал ажахын мэргэжэлтэ, ахамад бухгалтернууд хоёр үдэрэй туршада мал ажаһууны аргын шэнэ гурим нэбтэрүүлхэ асуудалаар (РБ-гэй Президентинь баталһан 33-дахы Захиралтын ёһоор) ехэ удаха семинартай семинар үнгэргэһэн байна. Түрүүшын үдэр Гүнцэдэ, ахуйн Яруунын совхоз байһан хүдөө ажахын кооперативай директорын А.Ц.Жамсуева арендиз гурим бури гүнзгыгөөр түрүүлэн орон малшагай, хошигдой ажалай яһала найн түрүүтэй танилсаабди.

Харин хоёрдохы үдэр «Дружба» колхозой (түрүүлэгшэнь Б.Г.Ж.Жигжитов) ажахынуудта ошожо, 2000 мянган литр һу һаажэ байһан, 100-һаа 100 хурьга абажа байһан

эрхим түрүү малшаг, хошигдой танилсаабди. Тэдэнэй дунда шалгаржа байһан Буряадай габьяата малшан, Яруунын мэргэжэлтэ ажалыг доргоно Жамсуева Чимитовагай оролдосото ажалыг тодоорөө хаража, шэхээрэ шагнажа ерээбди. «Буряад үнэн» газетимнай «Дүхэрэгэй» конкурсин героинь болоһон Д.Ж.Чимитовага, бусад ажалша, малша зондо Шэнэ жэлэй амаршалаг хүргэе!

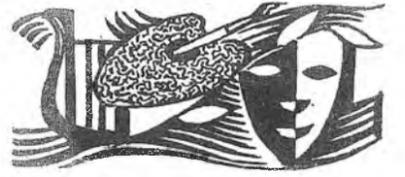
Шэнэ гуримаар мал ажахыгаа хубылгажа байһан Яруунын хүдөө ажахын кооперативта, директор А.Ц.Жамсуева, «Дружба» колхозой эрхим ажалшадта, түрүүлэгшэ Б.Г.Ж.Жигжитовтэ эхин харгыгань үшөө ехэ амжалта, найн найханшы хүсэе!

Бэлигма ОРБДОЕВА.

азинг...
сихолог...
ском уни...
ональнэ...
зученин...
оплезнь...
научны...
өлөөк...
цати...
сихика...
АМО...
еделан...
оятного...

Зурааша үгэ

Баир Эрдэнеев

ЧИНГИС ХААН

(Хоёр үйлэтэй, зүүдэндэ үзэгдэхэн зүжэг)

НААДАХА НЮУРНУУД:

1. ЗУРААША - уран зурааша, скульптор
2. ХААН - зураашын шабараар хэлэн Хаан
3. ХИИГАНУУР - уран зурааша
4. МОЙНОН ХАРАХАН - скульпторай эхэнэр
5. САГААН ТОЛГОЙ - палгатай үбгэжөөл
6. ҮРГЭН ҮБСҮҮТ - залуу, хүдэр хүбүүн
7. ШҮҮНЭТЭ - заримдаа «Шэхэгүй үнэгэн нодэтэ» болохо. «Шэхэ монголны», «Шангэ буряадын» гэж хаа, үлүү болохогүй.
8. МОРИНОЙ ЭЗЭН
9. ТАНИЛ ХҮН
10. ХҮГШӨӨ - булгагтаймнай ажы
11. 1-дохн ХҮДЭР ХҮБҮҮН
12. 2-дохн ХҮДЭР ХҮБҮҮН
13. ОЛОН ЗОН - гудамжаар ябадаг, ресторан соо хукилдэдэг элдэб олон зон, залуушүүл.
14. ХАТАРИНА БАСАГАН

бүгсынь хамаагүй! Чингис хаан гэнэм!

ХААН (гэнтэ юрэнхы хүн шэнги болошоно.) Далан дабхар бэлигтэй минни дархан, Хаан эсэгэ хүхэ мүнхэ тэнгэрини заабаряар, би амиды голтоной нэгшье дунал шуна хараха ёногойб.

ЗУРААША Угы, теэд яатараа тугаар ходо нэлмээс едогонуулаа юмта?!

ХААН Табигты минни дархание. Тэрэ сагай нахамни тэнсэлгүй ехээр үррэй сайтар мүнхэ найхан Монгол орондоо бусаад байхадамни ханагдана ха юм, дархан! Тэрэ сагай нахамни нэлмэ бажуугаад үнгэрөө!

ШҮҮНЭТЭ Нүүлшынхисэ хэлэнэб, хүрөө бологты энэ үбэштэй наадаа! Ши, клоун, аса наашань алтая!

ХААН Минни шамда алтая үгөө наамни, Хаан эсэгэ хүхэ мүнхэ тэнгэри шамайе тэрэ дороо Шэхэгүй үнэгэн нодэтэ болгохо, хэрбээ үшөө минни хаанай нэрэ дурдаа нааш...

ШҮҮНЭТЭ (хүдэр хүбүүдтэй.) Энэ үбэштэйе хүлхөөн барижа урбуулаад, алта мүнгэнэйн адхартар нэжэрэгты!

Хүдэр хүбүүдэй Хаанга дүтэлхэгэнь, зогсожо байхан зон сооноо Үргэн үбсүүтэ, үшөө нэгэ хэды хүбүүд Чингис хаание тойрон абаадхина.

ҮБСҮҮТЭ Табигты дархание... Табигты гэнэм! Эдэ хоёр өөршгөө мурөөр ябаг, ойлгоо гүт?

ШҮҮНЭТЭ Хэн моридай түлөө алта түлэхэ юм?! Ши гү?!

ЗУРААША Би түлэхэб! Чингис хаан намда мүнхэ, алта үгэхэ!

ХААН Шэхэгүй болоходон, шуһан ехээр адхарха. Хэлээ нэмнайб, би хараха, үзэхэ ёногойб... Аба энэ гурбан тулам алта...

Хаан гурбан тулам Шүүнэтын хүл рүүн шэдэн. Шүүнэтэ тэрэ дороо абажа, тулам нэлхээр, алта шалгана.

ЗУРААША Ябая эндэхээ. Нээрээшье эндэмнай үнэгэнэй хүхэн.

Чингис хаан, Зурааша, Үргэн Үбсүүтэ нүхэдөөрөө гээд, гаранас. Шүүнэтэ ехэ баяртай дуулажа байгаад, алтатой туламуудаа гээшэнь шэдэжэ, наадажа эхилнэ. Дуулахадань, гансал «Алтан-алтан» гэхэнь ойлгогдоно... Туламуудын хонгёохоноор «хон-хон» гэлдэнэ. Тишээр байтараа «хон-хон» гэхэн абян «хас-хас»

гээдэ боложо, һүүлдэнь бүри дуулахаяашье болишоно. Шүүнэтэ түргэн тулам тайлана...

ШҮҮНЭТЭ (хашхарна.) Мэхэлээ! Мэхэлээ! (Гурбан тулам сооһоонь шорой гоожоно.) Мэхэлээ гэнэм! Үтэр баригты тэрэ мэхэшэ, хубилгаан хүниие! Түргэн баригты, одоол өөрынш шэхэ таһа отолхоб! Баригты гэнэм тэрэ үбэштэй Чингис хаанби гэдэг мэхэшье! (Гэнтэ сахилгаан ялас гэжэ, шанга гэгшээр тэнгэри дуугарнаар, Чингис хаанай хашхарна, хүлэг моридай түбэрөөн дуулдана. Байхан зон мэгдэнэ, сошоно. Гал унтарна, дахинаа носоно, шаг-шууяан болошоно... Гэнтэ Шүүнэтэ байра гээрээ мушхаржа эхилшэнэ.) А-а-а! Шэхэмни! (Шэхээ барина. Нэгэ шэхэнэйн орондо, улаан бүлши шуһан.) А-а-а! Шэхэмни! Шэхэмни! (Ишэ-тишээ гүйжэ эхилхэгэнь, зарим зон тэрээнхээшье сошоһондоо, гүйлдэжэ гарана. Шүүнэтын гүйһөөр, эрьелдэхээр байтар хубсаһанынь ондоо, Чингис хаанай үеын боро хүнэй арһан хубсаһан болошоно. Шүүнэтэ зогсожо, гэтхэн мэтэ аалихан урагшаа гарана.) ...Ай-ай-ай Тэмүджин... ай-ай-ай Тэмүджин... Хэтын мүнхэдэ ходел хойнобоошни орожол байхаб! Хара хороор харгыешни хаахаб... Хаанби гэхэш, хара золг! Угайм үндэхэ хюдааб гэжэ, улаан шуһа адхаан. Уг гарбалайнгаа шуһан соогуршье умбаһаар хүсэжэ ерээб шамайе, шара хахалта Тэмүджин! (Нулахаһаар сахилгаан ялас гэнэ, аалихан тэнгэри дуугарна. Ресторан руу Хиигануур, Мойһон Харахан хоёр ороног. Шүүнэтэ шуураа харуулангүй, саашаа үгы болошоно... Нэгэ хэды болоод, нөөхил мүнөөнэй Шүүнэтэ болонхой би боложо, оронхо хоёры шэртэн харааг байна. Гансал мэнэ хаяхан үнгэрһэн үйлэ шарайдань яһалаар тэмдэг үлээнхэй.)

ХИИГАНУУР Хайшаа гээшэб?!

ШҮҮНЭТЭ Үүрэй толон тээшэ гэжэ мэдэхэгүй хүн гүш?!

ХИИГАНУУР Би ошохогүй! **ШҮҮНЭТЭ** Нэ, үшөө тинхэбши... Энэ хатамнай яхааб?

МОЙНОН ХАРАХАН Ошолохоб.

ХИИГАНУУР Би ошохогүй! Ошолохгүйб гэнэм!

Үүдэн тээшэ гэхэлхэгэнь, хүдэр хүбүүд хоёр тээһэнэ баряадхина.

ШҮҮНЭТЭ Машина соо абаашаад хаажархигты. Тэршэлээ, таршалаа юм наань, амынь таглаад, хүлижэрхигты...

ХИИГАНУУР Полици, сагдаа дууды! Полици! (Хүдэр хүбүүд шэрэхээр абаашана.)

ШҮҮНЭТЭ Хүлисэгты, Мейһон Харахан, үшөө Бөртэ хатан бэлэй гүт? Ондоо арга үгыл байнал даа. Та минни хажууда һуугаад, үүрэй толон тээшэ ошотороо уран зурааша анханайнгаа пүхэр тухайгаа тодохоноор хөөржэ үгэхэт. Хаанби гэдэг хубилгаан тухай баһа хөөрэнэ аабзат.

МОЙНОН ХАРАХАН Яхатнайб, минни нүхэрөөр?

ШҮҮНЭТЭ Топ зүб табигдана асуудал байна... Харюуны мининтэ гэхээр, юрэнхы. Танай анханай нүхэр, үшөө тэрэ хаанби гэдэг хубилгаантаяа намда яһала ехэ алта мүнхэ үритэй. Ондоо бидэнэй хорондо юун байха нэм.

Хүдэр хүбүүн түргэн ороһоор «Машина бэлэн!» - гээдхинэ. Шүүнэтэ Мейһон Хараханы хүтэлэн гарана. Моридай түбэрөөн дуулдана, тишээр машинануудай абян дуулданаар, монголой урданай уртын дуун соностоно...

Үүр сайхы хүлэһэнгэд, зүүн тэнгэри шэмээгүйхэн зэнхыжэ байна... Бар хадын баруун тээ,

ШҮҮНЭТЭ (шэхэ бариг гэн.) Нэрэнь бү хэлэ!

ХИИГАНУУР ...Үгы теэд, тэрэ... хаанби гэдэг хүн?

ШҮҮНЭТЭ (гэнтэ хашхарна.)

Хаана гэшэб манайхин?! Энэ бээрээ намда хоёр машина бэлдэгты! (Үүдэн нээгдэжэ, Шүүнэтын хүдэр хүбүүд айһаар ороног.) Энээхэн эхэнэр тэрэ тугаархи «далан дабхар бэлигтэй дарханай» намган байһан Мейһон Харахан гэшэ. Хажуудань бэгзыгээшэ баһа зурааша хэбэртэй. Үтэр хоёр «джип» машина бэлдэгты! Үнөөгөөл абахал байхаб! (Хиигануур Мейһон Харахан хоёрто.) Та хоёр намтай ошолохот...

ХИИГАНУУР Хайшаа гээшэб?!

ШҮҮНЭТЭ Үүрэй толон тээшэ гэжэ мэдэхэгүй хүн гүш?!

ХИИГАНУУР Би ошохогүй! **ШҮҮНЭТЭ** Нэ, үшөө тинхэбши... Энэ хатамнай яхааб?

МОЙНОН ХАРАХАН Ошолохоб.

ХИИГАНУУР Би ошохогүй! Ошолохгүйб гэнэм!

Үүдэн тээшэ гэхэлхэгэнь, хүдэр хүбүүд хоёр тээһэнэ баряадхина.

ШҮҮНЭТЭ Машина соо абаашаад хаажархигты. Тэршэлээ, таршалаа юм наань, амынь таглаад, хүлижэрхигты...

ХИИГАНУУР Полици, сагдаа дууды! Полици! (Хүдэр хүбүүд шэрэхээр абаашана.)

ШҮҮНЭТЭ Хүлисэгты, Мейһон Харахан, үшөө Бөртэ хатан бэлэй гүт? Ондоо арга үгыл байнал даа. Та минни хажууда һуугаад, үүрэй толон тээшэ ошотороо уран зурааша анханайнгаа пүхэр тухайгаа тодохоноор хөөржэ үгэхэт. Хаанби гэдэг хубилгаан тухай баһа хөөрэнэ аабзат.

МОЙНОН ХАРАХАН Яхатнайб, минни нүхэрөөр?

ШҮҮНЭТЭ Топ зүб табигдана асуудал байна... Харюуны мининтэ гэхээр, юрэнхы. Танай анханай нүхэр, үшөө тэрэ хаанби гэдэг хубилгаантаяа намда яһала ехэ алта мүнхэ үритэй. Ондоо бидэнэй хорондо юун байха нэм.

Хүдэр хүбүүн түргэн ороһоор «Машина бэлэн!» - гээдхинэ. Шүүнэтэ Мейһон Хараханы хүтэлэн гарана. Моридай түбэрөөн дуулдана, тишээр машинануудай абян дуулданаар, монголой урданай уртын дуун соностоно...

Үүр сайхы хүлэһэнгэд, зүүн тэнгэри шэмээгүйхэн зэнхыжэ байна... Бар хадын баруун тээ,

ШҮҮНЭТЭ (шэхэ бариг гэн.) Нэрэнь бү хэлэ!

ХИИГАНУУР ...Үгы теэд, тэрэ... хаанби гэдэг хүн?

ШҮҮНЭТЭ (гэнтэ хашхарна.)

сар шэнги сагаан шулуунай дэргэдэ Чингис хаан бодолгото болон, холо харан һууна. Тээ хажуудань, заахан түүгдэгэй хажууды Зурааша галаа һахша... Бүхэ юртэмсэ гэлхэйе эзлэнгэдэ монголой урданай хүгжэм үйдхар татан эдэлнэ...

ЗУРААША ...Агууехэ хаан, хүлисэгты намайе... Би нэгэ өөр тухайгаа асуудал табяа наамни болохо гү?

ХААН Болонгүй яаха юм. Ондоо шамтай хээээдэшые уулзахагүйб.

ЗУРААША ...Хаан эсэгэ хүхэ мүнхэ тэнгэри тание энэ дэлхэй үүрэй толоной задартар эльгээхэдэе, ямар шалтагаан боложо, намайе шэлэһэн болонобта? Зураха дархалхадаа нэн түрүүн арад зоноо, танишые, Чингис хаан, дурдахадамни гү? Али үшөө ямар шалтагаан...

ХААН Магадгүй... Ганса ши бөшхө, дархан... Олон түмэн монгол угсаатан хүн зоной зүрхэнэй сохил, сэдхэлэй хүдэлгөөн, баян монгол тала дайдын, тайга хадануудай, далай мүнхүүдэй сэдхэлэй хүдэлөөн, хүмэрэтэй хамтаржа долоодоо, Хаан эсэгэ хүхэ мүнхэ тэнгэри хүрэтэр хүрэнгүй яхааб... (Бодоно.) Хамтаратгы, минни мүнхэ монгол угсаатамни! Нэн түрүүн Мүнхэ-Сарьдаг мундаргын саһандал адли сагаан сэдхэлтэй хэрэг, бодолнуудаараа! Хээээдэшые дууһагүй, хабтыса хэбтэһэн ажабайдалайнгаа аласай харгы замаараа! Зол жаргал, зоригороо! Хатуу, хүшэр байдалай ерээ наань, ганшуудал, гомдолой буугаа наань, суг тээсэгты, суг даратгы... Минни үүргые саашань ябуулха Хаан удаан болонгүй, заагагүй ерэхэ. Арад зонодо аргагүй дуратой, алтан дэлхэйн шэмэг болохо, анхилам найхан Монгол оронойнгоо байгааһие, ан амитание сариоун сайханаар сахиха, адуу малаа үдхэжэ, арад зоноо баяжуулжа, баруун, зүүн зүгэй ай түмэн арадудугаа амар мэндэс хүргэжэ, тэдэнтэеэ эбтэй, нягта хүршэ боложо һуухаар Хаан бии болохо, дархан...

Дай хэжэ, хамтарха минни үүрэг дэлхэйн түүхын намтарта мүнхэ дурасхаал боложо, һалашагүй алтан үзэгүүдээр нэбтэрээ нэмнай даа...

Дархан, Хаан эсэгэ тэнгэрин оронһоо харахада, дайнаа галазуу, дайһаа бузар, аюул тодорхой үйлэ дэлхэй дээрэ үгыл байна. Этигэ намда, Чингис хаанда этигэ... Ай даа, шинингээ асуудалда харюу үгэбэгүйли, дархан...

Үлгы найхан үнжэгэн Монголойнгоо тала дайдаа үүрэй толон болотор бусаад ерэхьемни хоёр хүн угтахар бэлэн байха гэжэ Хаан эсэгэ тэнгэрини хэлэһэн юм. Нэгэнини, булад хатуу бэртэй баатар хүбүүн гү, үгы һаа далан дабхар бэлигтэй дархан хүн гэжэ... Теэд яхааб, хэтын хэтэдэ дархашуул гээшэмнай арад зонойнгоо амидаралай ажабайдалынь бүтээн табигад хүнүүд байгаа ха юм. Шинил тудабаш. Би мэдэнэб, дархан, намтай уулзаһан, хөөрэдэһэн үйлэ, үзэгдэлөө ши зурахаш, дархалхаш, бэшэхэш, дуулахаш. Арад зонодо ойлгуулахаш, минни дархан... (Зали. Зурааша сэдхэлээ хүдэлэжэ, бахарган хүдэлхөө болишоно, гал руугаа харан һууна. Хаан холо юушыеб харана.)

...Энэ баруун зүгэй харанхы соо яагаа наранай элшэдэ адли гэрэлтэй, нэлмэдэ адли хурса элшэнүүд тала дайдаар гэрэлтэнэ гээшэб?

ЗУРААША Тэрэ нөөхи машинанууд гээшэмнай, түмэр морида.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха.)

Ургэлжэлэл. Эхининь ноябрийн 26-най, декабрийн 3-най дугаарнуудта).

ШҮҮНЭТЭ Хүрөө! ...Бодогты, хайнууд! Бодогты гэнэм! (Мухезшэд бодожо эхилнэ.) Зай, агууехэ Чингис хаан, шынше, байза хэн бэлэйш даа, «Далан дабхар бэлигтэй дархан», моридай бэлэн болонхой. Алтаяа наашань үбэһэгты даа.

ЗУРААША (Хаанга). Би яада ерэхэмни... (Гарана.)

Шүүнэтэ Чингис хаанга гэтэлнэ. Бэе бэеэ багсам шэртэн харанаг. Шүүнэтэ ханай хараага гишлэжэ, шэрхяа нэжэржэ, энээхэ намтай болоно.

ШҮҮНЭТЭ Нээрээ, шэрхяагар хүниие соо хараналта. Иимэ хүниие түрүүшынхисэ каража байнаб. Зай гэжэ, худалдаа-наймаагаа дүүргээд, һайса танилдсая. Э-э-э... хэн бэлэйт? (Хаан абяагүй байна.) Зай, мүнөө дээрээ Чингис хаан. Гэнтэ бэе бээдээ тон хэрэгтэйшые болохобди.

ХААН (соо хараһаар). Намайе, Тэмүджин Чингис хаание, һаял бүхы монголшуудай хаан болоод байхадамни, дүтын уг гарбалай үүдэн сэрэгэй баатар тон коротойгоор мэхэлжэ, улаан моридагаа харуулха ханаатай байхадань, эсэргүүсэхэ эршүүдынь хуу хюдаа нэм гэжэ ханахадамни, һүүлдэнь нэгэнини, тон шамда адлинэ гэрбэжэ, ондоо хүнэй нэрээр, ондоо хотон уг соогуур үгы болошон юм...

ШҮҮНЭТЭ Зай, хүрөө! Ашартай болоош... Минни гэртэ байнаш.

ЗУРААША (бии болоһоор). Агууехэ хаан, моридай бэлэй!

ШҮҮНЭТЭ Али гээшэб тулам алтантнай?! Хэлш үгы энэ эзэндэе, үгы наань, манай хүхэнхээ дороор шараа үбсэгэн болгоод...

ЗУРААША Анираа хата гэнэм, Чингис хаанай урдаһаа!

ХААН ...Ойлгооб... (Шүүнэтэдэ.) Ши... Шэхэгүй үнэгэн шодэтын мүнөө гүрэтэрөө голтой байһан үрһэнэй таһархай гээшш.

Миниэхээ, тэрэ элинсэг хүлинсагтаа адли нэгэ шэхэгүй яаха ёһотойш!

Хаан нэлмээс һугална. Тэрэ дороо Шүүнэтын хоёр хүдэр хүбүүд Хаанай урда догсоогхино.

ШҮҮНЭТЭ Түрүүн алтаяа наашань харбай, тиигээд эхлэхэдэмни ороорой.

ЗУРААША (Хаание бээрээ бэлхэлжэ.) Нэй! Болиитгүй гарна! Энэмнай үнэн Чингис хаан лэ! Ойлыгт, юрэдөө! Би шабараар хэхэдэмни, энэмни амидаршоо ха юм... (Тойроод байхан зон энээлдэнэ.)

Үнэгэнэй үүрэй толон болотор үнэгэн дэлхэйдээ, түрэл тоонто монгол орондоо бусаа ха юм! Таанадые хараха, үзэхэеэ!

Шүүнэтын, таанад энээлдэжэ байхат. Болиит! Табигты наанадые, бидэ үүрэй толон гээшэ...

Шүүнэтын захиралтаар хүдэр хүбүүд Зураашые дууһаһаар, хажуу тээшэнь болошоно.

Зураашын моридагаа ханахадань, нэгэ мүнхээ бэлэн барижа, хүдэр хүбүүдэй нэгэнэйн эрэхэдэ, утан абана. Тэрэнь, тишхэдэ, гэнтэ хашхарһан бээрээ, эрьелдэнэ, урбалдан Чингис хаание унашатарынь үрүлэнэ... Хаан бодоно.

ХААН Яаганше адли гээшэб даа шэхэгүй үнэгэн нодэтэдэ...

ЗУРААША (гарагдааг байһалаа, хашхарна). Чингис хаан! Сабшынт нэлмээрээ эдэ сабагтаадые! Шэхын, хургиын,

УЛЫГЭР БИИЛ ДАА, ЭТИГЭНЭ ГҮТ?

Манай гүрэндэ Россин телевидени болон хүүгэдэй сээрлигүүд эгээл гүрүүн Шэнэ жэлэйнгээ хайндэртэ үнэн дээрээ бэлдэжэ эхилдэг гэжэ хананаб. Нара урда тээ сэнхир экранар Шэнэ жэлэй үедэ гараха дамжуулануудай реклама харуулдаг. Зүгөөр хүүгэдэй саадта декабриин эхээр шүлэгүүдые сээжэдэхыень үгэдэг зашшалтай.

Саадай байшан соо энэл харын эхээр Шэнэ жэлэй амисхал, шэнжэ заатагүй үзэгдэхэ. Ялагар, толотор үнгэтэ сахананууд, хасуурийн шэлбэнүүд эндэ тэндэ эртээннээ үлгэгдэнхэй байдаг. Иишэ ороходо, ёлко

болотор хэды үдэр үлөөб гэжэ үхибүүд тооложо нуудаг гээшэ.

Манай басаганай ухаанда саадай хүмүүжүүлэгшын («ис-спытательницын») хэлээн үгэ бодотой, заабол бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Тиймэһээ декабриин 10-наар ёлкодо хэлэхэ үгээ сээжэдэнхэй, манайда ороһон гараһан айшадта тордиһогүй хөөржэ байгаа. «Хэээшэ юм ааб даа, тэрэ 31-най» гэжэ ханан, басаганайнтаа шүлэг шагнагша нэм. харын бэлэдхэлэй үедэ саадай үхибүүд үндэр томо бөөтэй Наталья Павловна Жабар Үбгэн болохо, Саһан Хүүхэнэй роль эгээл хөөрхэн хүмүүжүүлэгшэ Наталья Викторовна паадаха гэжэ мэдээ бээ. Тиймэһээ үхибүүд хэды баяртай ёлкодо ерэдэг гээшэ! Улыгэрэй домогто үнэн зүрхэһөө шүтэдэг даа.

...Үдэшэ орой гэртээ бусажа ябатараа, басагани одо мүшэдтэй тэнгэри руу хараад, «Жабар Үбгэн мүнөө хаанаб? Бэрхээр байбалтай, Шэнэ жэлдэ заабол ерэхэб» гээ нэн бэшэ аал? Харын намай, Жабар үбгэн, би гэртээ ошожо ябанаб... гэжэ, басагани «тэнгэридэ» байһан Жабар Үбгэндэ һүүдшынгээ һонинүүдые хөөрэн, гэр руугаа алхалаа нэн.

Улыгэр үнэхөөрөө байдаг, этигэнэ гүт? **Е.ЦЫБЕНОВА.**
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Жабар Үбгэниин хүлэгшэ Номин басаган бишыхан ханинартаяа. Гомбо САМБЯЛОВАЙ фото.

Залуу наһан - залитай үе

Хоёр жэлэй саана, Буряадай гүрэнэй университетэй оюутан һаял болоһон гүлмэрхэн хүбүүн манай редакциин үүдэ татажа ороод, шүлэгүүдэ харуулаа нэн. Тэрэ гэхээр Амгалан Будаевай шүлэгүүд «Буряад үнэндэ» оло дахин хэблэгдэн байха.

1997 ондо «Мүнхэ сагаан харьдагтай миши шотаг Утаата» гэхэн түрүүшынгээ номые БГУ-гай хэблэлээр гаргаа нэн. «Энээхэн түрүүшынгээ номхоние Евгений эжыдээ, һургуулиингаа, университетэй багшанарта, үетэн нүхэдтөө халуун зүрхэһөө зориулааб» гээд автор бэшэһэн байна.

Амгалан бури баһаһаа түрэл хэлэндээ мээхэй, эртээр гуурһаа

«ОДХОН МҮШЭНДӨӨ ГҮЙЛГЭН ГАРАХАЛБИ...»

туршажа эхилхэн юм. Түрүүшын номын уран хурса хэлэтэй поэзий ургажа байһые гэршээ.

Үнгэрхэн 1998 ондо Амгалан Будаев хэдэн амжалта туйлаба. Нэгэдэхээр, «Буряад үнэн - Дүхэригэй» «Буряадай түрүү хүнүүд - 98» гэхэн конкурсо шалгаржа, лауреадай нэрэ солодо хүртөө бишу.

Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар шагнагдаһан хүгшэн эжы Цыремжит Аюшеевна Бадмаева тухай урин дулаанаар бэшэжэ, жорин үндэр сэнгэлтэдэ хүртэһэн байна.

Хоёрдохор, жэлэй һүүл багта «Буряад үнэн» һониной хэблэлэй түбтэ «Оронгодой долгинууд» гэжэ нэрэтэй хоёрдохон номын гараа бишу. Дархан угтай хүсэл эрмэлзэл эхэтэй хүбүүнэй шүлэгүүд соо халуун дуран, этигэл, гуниг, үндэр хүсэл - булта бни.

Оройдоо гурбатайдаа эмниг мориндо мордожо гүйлгэхэ зоригтой байһан хүбүүхэн мүнөө үедэ поэзинин далита хүлэг эмээлэнхэй, «энэ дэлхэйе тойрон эрьедэ ерэхэ хүсэлтэйб», «хонгор энэ юртэмсье ходоро нэгэтэ хараха...» гэжэ шийдэнхэй. Зоригтой ябыш даа, Амгалан!

Туяна САМБЯЛОВА.

АЛИНДАНЬ БАРИХАБ

Мундарга Саяанай жэмэсчээ Хэээ нэгэ хүртөө һаа, Буряад хайхан ороноо Магтан дуулаха нэн гүб? Олон сээр басагад соо Түнхэнэйб гэжэ энеэгээд, Буурал хангай Захаминаа Дурдаагүйдэм нүгэл гү?

МАЛЕНЬКИЙ ТЕАТР КУКОЛ

То, что в нашем городе есть большой театр кукол «Улыгэр», думают, знают все. Не раз детвора посещала его спектакли. А есть в Улан-Удэ и маленький кукольный театр - театр при Доме творчества детей и подростков Советского района. Восемь лет назад он был организован Ириной Аркадьевной Смирновой и с тех пор находится под ее художественным руководством. Ребята разных школ и разных возрастов приходят сюда, потому что здесь интересно. Здесь они приобщаются к театральному искусству, учатся работать с куклами, тренируют голос. Со своими постановками ребята выезжают в детские сады, выступают перед воспитанниками детских домов, интернатов. Работа нравится юным артистам, а уж как довольны зрители!

Вика ЖАМСАРАНОВА,

9 класс, школа №4. Творческая студия «Зодиак»

НАЙН ХҮНТЭЙ ТАНИЛСААД...

Декабриин хүйтэн нэгэ үглөөгүүр түмэр замай лицейн хажуугаар гаража ябатараа, ороод гараха дурам хүрэхэб. «Морилжо хайрлыт» («Добро пожаловать») гэхэн шэнэ гаршаг уринаар нүдэндэм харагдаа. Оромсоороо «Өөрын нүдөөр дэлхэй шэртэнэм» гэхэн фото-зурагуудай выставкэ харажархибаб. Үзэмжэдэ табигдаһан фото-зурагууд лицейн хурагшадай ажабайдал зураглана. Стипендиэ абанан хүбүүдэй, түрэлхидэйнь баяртай шарай нүдэндэ торосолдохо юм.

Лицейн музей соо Раиса Николаевна Хамидулина энэ хуралсалай гуламтые 1955 ондо дүүргэһэн, мүнөө үедэ лётчик-испытатель, полковник Анатолий Петрович Красиковай «Вернуть нельзя,

забыть невозможно» гэхэн номые намда харуулба. «Авторын тэрэ байна» гэжэ үндэр томо бөөтэй эрэ хүниие харуулба. Химиин багша Валентина Балдановна Базырова тэрэ хоёр Саратов хотодо хураһан байбал даа. Нэгэниин багшын дээдэ һургуулида, нүгөөдэн дээдэ авиационно училищида. Ямар һонин юм гэжэ гайхажэ байхадам, «Мүнөөдэр Валентина Балдановна нээмэл хэшээл үгэхэнь» гэжэ намда нэгэ багша дуулгаба. Хэшээл харахала химиин кабинетэ оробоб, кабинетын эхэ гоёор шэмэглээтэй. Иимэ газарта ном үзэхэньше аятай даа!

Валентина Балдановна хадаа тус лицейдэ 1979 онһоо хүдэлнэ. Эрхим багшанарай нэгэн, ерээдүй мэргэжэлдэн, ажабайдалда дүтэлүүлхэн өөрын

тусхай программа зохион абаад, хүдэлнэ ха юм. «Тэрэ элдэб янзын хэшээлүүдые үнгэргэдэг. Хэшээлдэшэ һуухада, эхэ һонирхолтой», - гэжэ нэгэ хурагшань хэлээ.

- Валентина Балдановна эрхим багша, дүршэл эхэтэй хүмүүжүүлэгшэ. Классай хүтэлбэрилэгшын уялгала жэншэдгүй дүүргэдэг. Үхибүүдтээ хамта элдэб һонин юмэ үүсхэжэл байна. Мүн хурагша бүхэнтэй тусгаар хүдэлдэг заншалтай, - гэжэ методист Маргарита Максимовна Юрина намда хэлээ нэн.

Һонирхолтой хэшээл шагнаһандаа, хайн хүнтэй танилсаһандаа урма баяртай гаража ошоо нэм.

Борис БАЛДАНОВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: химиин багша В.Б.Базырова; хэшээлэй үедэ.

ХААНА, ХАЙШАН ГЭЭД ШЭНЭ ЖЭЛ УГТАДАГ БЭ?

Кубада хүнүүд Шэнэ жэлэй урга үдэр гэр соохи бүхы домбонуудаа унаар дүүргээд, 12 сагай болохолоор, тэрэ уһаа сонхоороо газашань адхадар. Энэнь Шэнэ жэлнай хайн байһан гэхэн угхатай гээшэ.

Урда арикада Шэнэ жэлэй, мүн ургасын хайндэрнүүд нэгэ үдэртэ болодог. Нэгэ отогтой зон үргэн талмай гээрэ суглараад, угаридаршань

хатаргаа эхилжэ, болоһон тыквэ хаяжа тэхэдэг. Тишхэлээрн бэшэһэйнь баярай хүхирөөн, оог хуугай дуудаха юм - энэнь Шэнэ жэл эхилбэ гэхэн тэмдэг.

Япондо Шэнэ жэлэй ерэнц хонхын жэнгирээн дуулгадаг хото, һууринуудаарнь һүниин 12 сагта хонхо 100 дахин абья гарадар.

Панамада Шэнэ жэлэй һүни ехэл шууяатай, хүлгөөтэй юм: иимэ аргаар ага шүдхэр

үргээгдэдэг.

Энэ һүни Италиин хотонуудай гудамжаар ябахань эхэл аюуштай: хүнүүд сонхоороо хуушарһан гү, али хэрэггүй зөөрцөө хаядаг заншалтай.

Финляндига хайндэрэй һүни чеснок зүгын балтай холижо эдигдэг, зүгөөр хадамга гарахала хананан басагад шоргаараа үүдэндэ зогсоод, үрөөһэн гуталаа шэдэгдэг. Хэрбээ гуталын

хоншоороороо үүдэн руу хараад унаа һаа, түрэ хурим хүнхөө гээшэ!

Шотландига Шэнэ жэл айлайда угтахаяа ошоо һаа, айлан нүүрһэнэй хэлтэрхэй ая руу хэжэ ёһотой. Тишгээл һаа, гэрэй эзэг айлаһанаа угтажа абаха.

Вьетнамда Шэнэ жэл яваршин һүүж багта, али гэбэл, февраль харын эхигдэ болодог. Эндэ хабарай эртэ эхилдэг һэн тула, хайндэрэй шэрээ дээрэ

сээгүүд, илангаяа нарциссууд табигдадаг.

Иранда Шэнэ жэл мартын 22-то тэмдэглэгдэдэг. Энэ үедэ буунуудай нүрэхэ абяан гуулдадаг. Гадаа хүнүүд энэ шотанга ажануухын пурда мүнхэн хашаранууые гартаа баряад байдаг.

Иимэл даа, хүхэд, Шэнэ жэлэй угталга. Шэнэ жаргалаар!

А.МАРХАДАЕВА бэлдэб.

ПОЭДЭЙ УУЛЗАЛГА

Нааян Улаан-Удын багшанарай 2-дохи училищиин актова зал соо һонирхолтой уулзалга болобо. Буряадайнай мэдээжэ поэт Гунга Гомбоевич Чимитов айлшалан ерэжэ, маңда баяр хүргэбэ.

Энэ уулзалгада буряад таһагай оюутад, багшанар хабаадалсаа. Гунга Гомбоевич Чимитов тоолохо аргагүй олон шүлэгүүдтэй. Зуугаад гаран шүлэгүүдэнь аялгата дуунууд болонхой. Тиймэһээ 1-2-3-дахи курсын оюутад халуун альга ташалгаар, дулахан дуутаар айлшалаа угтаа. Эдэ дуунуудай олонхинь үхибүүдтэ зориулагдана, харин хэдэн дуун түрүүшынхнээ эздэлээ. Нэрлэбэл: «Наадан», «Манай сэсэрлиг», «Тоншуул», «Кукла - минии хүүхэдэй», «Аба эжынэрнай», «Нохой», «Төөдэй таабай хоёрни», «Бургаан мори», Хүгжэмцель А.Андреев, С.Манжигеев бэшэһэн.

Хоёрдохи курсын оюутан Саяна Мархаева арадай поэдэй зохоохы намтар тухай хуряангыгаар хөөрэжэ үгэбэ. Нэгэдэхи, хоёрдохи курсын оюутад Сэлмэг Норбоева, Настя Доржиева, Света Тубанова, Лариса Зандеева, Санжидма Дашинимаева уран гоёр шүлэгүүдэнь уншажа, сугларагшадые хужарлуулба. Оюутан Лариса Лыгденова хонгөө хайхан хоолойгоор «Эжэл гансам ерээрэй» гэнэн бүхы арад зондоо мэдээжэ дууеень гүйсэдхэбэ.

Харин гурбадахи курсын шабинар Оюна Нахансакова, Надя Ошорова, Рита Хайдакова «Шандаганай шаналал» гэнэн басняар һонирхолтой зүжэг наада харуулба. Харагшадые унатарнь энеэлгээд, халуун альга ташалгада хүртөө.

Гунга Гомбоевич Чимитов өөр тухайгаа хөөрэжэ үгэбэ. Манай училищиин библиотекэдэ дуунуудайнгаа суглуулбари ном, мүн «Байгал» гэжэ журнал бэлэлэбэ. Манай оюутад харюугай бэлэг баряа. Энэ уулзалга эмхидхэһын тула хүгжэмэй багша Галина Васильевна Михеева эхэ оролдоо. Буряад хэлэ заадаг Сэсэг Тогтохоевна Тогочиева, Светлана Юрьевна Жамсуева хабаадалсаа.

Эдүүр энхые, удаан жаргал эдэжэ, үшөөнцэ олон шүлэгүүдэнь, баснинуудые бэшэхыень Гунга Гомбоевич Чимитовтэ үнэн зүрхэһнөө хүсэнэб!

Лариса ЗАНДЕЕВА, 2-дохи курсын оюутан.

Зүрхэ сэдхэлэй мурнууд, зүбшэхэ ёһотой зүйлнүүд

КОТЯТ ПИ МОПОДЫЕ?

Сегодня нет организации, способной объединить молодое поколение на свершенные добрых дел, массовой, инициативной, влиятельной, такой, какой была комсомольская организация, созданная 80 лет назад Лениным. Нам кажется, что Ленин хотел создать организацию, помогающую людям. Как она нужна была бы сейчас, ведь ныне так много молодежи занимается своими делами. А ведь надо организовать помощь семьям нуждающихся, восстанавливать культурные памятники. Мы, юные журналисты студии «Зодиак», решили провести опрос на улицах города о нужности или ненужности организации, подобной комсомолу, в наше время. На вопрос, «Что вы думаете о комсомоле прошлого?» люди старшего поколения говорили: «Все самое хорошее, он был нужен детям и молодежи. И добавляли: «Комсомол нужен и сейчас. Студенты, школьники, комсомоле либо ничего не знают, либо что-то где-то слышали, но такой организации себе не хотят. Им и так хорошо.

Иное мнение сформировалось у нас. Мы были на встрече ветеранов ВЛКСМ с кружковцами Дома творчества Советского района, слушали их выступление в театре оперы и балета 29 октября, смотрели концерт. Думаем, лучше было бы снова создать подобную молодежную организацию, как ВЛКСМ. Но мы еще юные, а молодежь хотят ли ее? И хотим ли ее создания власть?

Сережа НИКОНОВ и Оля ИВАНОВА, юнкоры.

Между нами, девочками

УДИВИТЕЛЬНОЕ ПОСТОЯНСТВО

По словам Кармен Брюсовой, директора московского Дворца бракосочетаний, где регистрируются браки с иностранными гражданами, ежегодно около 1200 - 1300 россиянок идут под венец с заморскими принцами. Цифра стабильна и не меняется в течение последних 10-15 лет. Но если прежде, наши девушки осчастливливали представителей дружественных стран - Венгрии, Польши, Болгарии, африканского континента, то сейчас их руки успешно добиваются турки, немцы, американцы и канадцы.

В Советском районе в отделе социальной защиты, где на учете стоят 2097 инвалидов, из них 347 детей, 1630 малообеспеченных инвалидов, имеющих детей-инвалидов.

Из 347 детей-инвалидов 34% или 118 детей имеют очень тяжелые заболевания, такие, как рак мозга, болезнь Дауна, расстройства перво-

диетической лапши, 200 кг. крупы, Универмагом «Центральный» и другими оказана материальная помощь детям-инвалидам на сумму 1000 рублей.

Главной положительной чертой недавно прошедшего марафона «Помогите детям» явилось то, что отзывчивыми людьми оказались люди с

внести предложение для наших спонсоров об открытии целевых вкладов в размере хотя бы 100 рублей по достижении 18 лет, чтобы у них что-то было на черный день.

Дети-инвалиды получают мизерную пенсию, которая выплачивается с большими задержками. А если ребенок парализованный, ему нужна

МИР НЕ БЕЗ ДОБРЫХ ЛЮДЕЙ

психической деятельности. Так, семья З. живет в доме засыпного типа, имеет 10 детей при одном работающем родителе. Это вполне культурная семья, в которой двое детей инвалиды. Или одинокая мать Б. имеет одного ребенка глухонемого, парализованного, каждый год претерпевает угрозу выселения из общежития БГУ, где она проживает, работает преподавателем математики в школе.

Впервые в День Матери исключительно на средства спонсоров были осуществлены мероприятия в клубе им. Серова и Доме детского и юношеского творчества с льготной подпиской на газеты, преподнесения цветов и выделения продуктов питания частное предприятие С.А.Брагенькова - 160 кг

так называемым средним прожиточным минимумом. Это продавцы-лоточники, которые внесли на счет марафона от 20 до 200 руб. Глубокое чувство уважения вызвали 50 рублей, которые внесла из своей пенсии жительница поселка Стеклозавода Залуцкая Татьяна Ивановна. Очень часто оказывает посильную спонсорскую помощь завод «Эмаль-посуда» (генеральный директор завода С.Ананков), который внес на счет марафона 500 руб., АО «Наран-Союз-сервис» (генеральный директор Савельев В.А.) выделил мебель. На этом марафоне также прозвучало предложение от Ольги Леоповны Егоровой, которая сказала: «Под нашей опекой находятся 160 детей-сирот. В связи с этим хочу

постельная принадлежность. И получается, мы не можем дать им то, что им положено по закону и в чем нуждаются.

Впервые отмечавшийся в России праздник День Матери провели исключительно на средства спонсоров. В клубе им. Серова и в Доме творчества Советского района проведены мероприятия с льготной подпиской на газеты, с выделением продуктов питания. И здесь большую помощь оказали ЧП С.А.Братенькова, универмаг «Центральный». В целом, материальная помощь оказана детям-инвалидам на сумму 1000 руб.

Марафон «Помогите детям» продолжится и в 1999 году, мы надеемся: мир не без добрых людей.

Наталья ЗЕЛЬБСТ.

А маршала

ЭГЭЭЛ ХАЙРАТАЙ ХҮГШЭН АБА ЭЖЫ ХОЁРНИ

Эгээл гүтөөр һангадаг хүгшэн эжы аба хоёр тухайгаа хөөржэ хүсэлтэйб. Минии хүгшэн эжы Анна Хангуевна Бадмажапова хадаа зэрлэгэтэ Зэдын аймагай Дээдэ-Үшөөтэй нотагта 1946 оной январин янгитама хүйтэн үбэлэй үгэр алтан дэлхэй дээрэ мүнгэлдэн намтартай. Дүрбэн наһатай гүүлэгэрхэн бага наһандаа алтан шара уурагаараа амалуулан хайрата эхэн хүрһэтэ дэлхэйтэй хахсажа, гүлээр багахан үхибүүдтэ орхижо мордоһон гэнэ. Изагата нотагта ажануудар эжын гүү арбагар заахан басагыг үргэжэ, «хүлын гүрөөдэ, тарын ганзагада» хүргэһэн юм. «Үхин хүн харига жаргалтай» гэнэн арадай аман үгын ёһоор минии хүгшэн аба болохо Владимир Гендунович Бадмажаповтай 1964 оной январь һарада хуби заяагаа холбожо, мүнөө болошор амгалан мэндэ, ан бунхан һуудар юм.

Хүгшэн аба эжы хоёрни зургаан үхибүүдтэ ажабайдалай үргэн замда бултыеһы гарганхай. Үгэн сэхэ ажалаараа нотаг нугадаа ажалай ветеранууд, «Россий Федераци эрхим багша» гэнэн үгдэр нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй юм. Үшөө хүгшэн эжы минии дээдэ мэргэжэлтэй багша. Манай нотагтай зон иигэжэ хөөрлэгдэг: «Алишь зүг харуулаад заагаа һаа, эгэ багшанарай хурагшад дайралдаг». Хүгшэн эжы абын буянты

эңэ ажалынь үргэлжлүүлэн минии аба, аба эгшэнэрни ябана. Тийн бишье Буряадай гүрэнэй университеттэ хурааб.

Минии хүгшэн эжы тухай һайн һайхан үгэнүүдые Буряадай республиканска багшанарай коллежын багша Цыцилма Будаевна Цыренова иигэжэ хэлэһэн юм: «Бидэнэртэ эрһэн шабинарынь, бэшэ үхибүүдтэ ороходоо, һайн мэдэстэй. Тиймэһээ энэнь Анна Хангуевнагай бэрхэ багша байһыень гэршэлэбэ».

Олон тоото хурагшадын гэртэнь ерэжэ, баяр баясхалангаараа, үй гашуудалаара хубаалдаг. Хүгшэн эжы минии хүн бүхэндэ өөрын онсо дуулан үгэнүүдые оложо, һаһаа сэгдэхыень тэгшэлжэ табидар заншалтай.

Мүнөө хүгшэн эжы аба хоёрни юһэн ашанар, зээнэртэй. «Үбгэн баабайн үргөөдэ үймөөтэй байха ёһотой» гэнэн буряад арадай урданай дуунай үгэнүүдые маанадай булта суглараад, хүл хөөрсэг боложо байхые харахадаа, һанаандаа оруулаар лэ.

Наһанайнгаа амаралтага эгэ хоёрни гараашы һаа, үшөөл сарюуханууд заагаа. Үбгэн аба гэртэху болон газархи ажаллаа хээд байдаг, харин хүгшэн эжы үшөөл багшалһаар.

Эгэ хоёртоо олон жэлдэ амгалан мэндэ, ута наһа, удаан жаргал эдэжэ, хүл хүнгэлтэй, һонор ухаатай, хёрхо шоготэй үтэһыт гаа гэжэ үгэн сэгдэхэлхээ хүсэжэ дурам хүрэнэ. ИРИНА БАДМАЖАПОВА, БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультетэй 1-дэхи курсын оюутан.

«Я ОСТАЛСЯ, ПОТОМУ ЧТО ОКАЗАЛСЯ ИМ НУЖЕН...»

(Заметки с творческого семинара Всероссийского конкурса «Школа года-98»)

В конце прошлого года в Москве состоялся творческий семинар Всероссийского конкурса «Школа года-98», лауреатом которого стала наша школа №2 и лауреатом которого был наш детский сад №10 в 1996, 1997 годах.

В Москву съехались директора пятисот лучших российских школ. Бурятию представляли 5 школ: российская гимназия г.Улан-Удэ, школа №46, Верхне-Жиримская школа Тарбагатайского района, Алцокская школа из Джидинского района и наша.

Для нас все три дня семинара были исполнены не только содержательным общением и интересными впечатлениями, но и во многом запомнились благодаря своеобразным открытиям.

Так, например, первый день. Тон работе семинара задает главный редактор газеты «Педагогический вестник», председатель оргкомитета конкурса Л.И.Резвинский. В своем выступлении Леонид Изотович делает акцент на то, что обеспечивая глубокое и прочное усвоение знаний, мы должны

сохранить физическое и духовное здоровье детей. Ибо сейчас по подсчетам медиков от 93% до 97% выпускников школ являются больными детьми. Нужно предусмотреть ряд специальных педагогических мер: комплексный учет объема домашних заданий, выделение главного в изучении материала, новые технологии успешного обучения и серьезный подход к воспитанию духовности у ребенка. День второй. С большим вниманием и интересом слушаем известного ученого-практика, академика В.М.Малохова. В итоге мы все пришли к удивительному заключению: педагогическая технология В.М.Малохова может быть «наложена» на любую методическую систему. Ведь относительно любой из них она универсальна: основным технологическим звеном ее является учебная система.

Выступает М.В.Богуславский, доктор педагогических наук. Слушаем его и соглашаемся, что сегодня нет системы гарантированного воспитания личности,

что наша школа становится сословной, что рухнула главная идея: напряженным трудом ты можешь добиться благосостояния; что для ребенка важно чувствовать себя защищенным, что назрел кризис в семье. (Традиционно семью обеспечивает отец, и за это ему уважение; сегодня, по известным причинам, не всякий отец обеспечивает, а уважения требует). М.В.Богуславский считает, что у школы главная задача - «приказано выжить». И этот приказ звучит не сверху, его отдают дети, их родители, жизнь.

О трагедии детей в учебном процессе говорит медик, академик В.Ф.Базарный. Участники творческого семинара активно включаются в дискуссию. И сразу стало заметно, как много действительно прекрасных школ, профессионалов-директоров, собравшихся со всех концов России и объединенных идеями конкурса. Выступают директора из г. Серпухова, Нижегородска, Самары, Перми, Минусинска, Рыбинска, Обнинска и др. Они

пытаются раскрыть благодаря чему и как школа в современных условиях проявляет свою обеспокоенность о ребенке. И видят в этой обеспокоенности основной смысл своей деятельности. И главный мотив всех выступлений - школа делает государственное дело без государственной поддержки.

И наконец торжественное вручение наград конкурса. Наша школа получает диплом «Школа года-98», а Валентине Николаевне Барышевой присвоено звание «Директор года». Как же соскучились школы по доброму слову! Спасибо тебе, конкур! Тем более, по поступающим в оргкомитет сведениям многие лауреаты получают на местах серьезную поддержку. Как общественное признание, так и материальную помощь: премии, весомые надбавки и доплаты к зарплате, а иногда даже льготы при оплате жилья, транспорта.

День третий. Первый заместитель главного редактора «Педагогического вестника»,

академик академии творческих педагогических наук И.М.Косоножкин подводит итоги встречи, вселяет уверенность, что мы на правильном пути по сохранению школы. А этот - высокий профессионализм, прочная опора на реальные достижения лучших педагогических коллективов.

И в заключение - трогательный сюрприз: концерт-лекция «Педагогика детского творчества» Г.А.Струве, президента Федерации детских юношеских хоров, народного артиста России «45 лет назад я попал к детям случайно». Я остался с детьми, потому что оказался им нужен», - хочется, чтобы эти слова прекрасного педагога смогли повторить многие из нас.

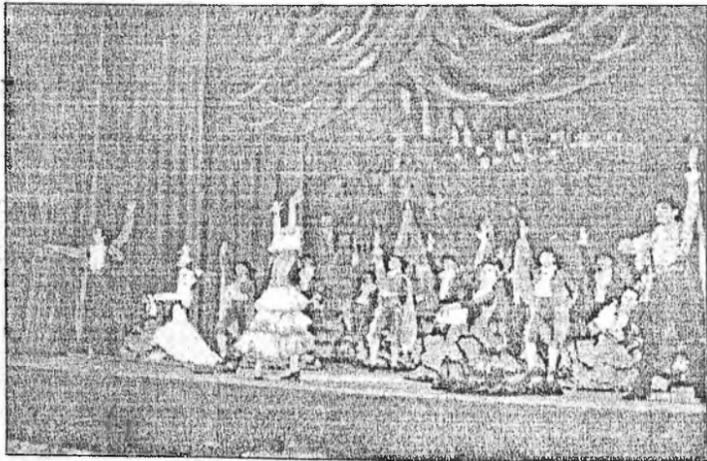
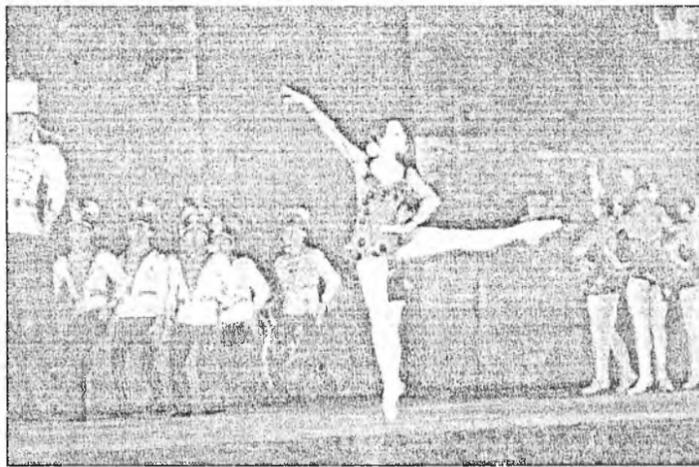
Т.ХАЛТИНОВА, зам. директора по научно-методической работе школы № 2

г.Закаменск.

ЧУДЕСНЫЕ КАРТИЦЫ

УСПАХИ

Театр оперы и балета наконец-то подарил соскучившимся горожанам премьерные спектакли - два балета на испанские темы «Кармен-сюита» (музыка Бизе-Щедрина) и «Испанские миниатюры» (музыка народная). Это значительно еще и тем, что театр смог осуществить новую постановку спектакля в это нелегкое, трудное время. Восторженный прием публикой, заставившей артистов на «бис» по несколько раз повторять финал спектакля, говорит о том, что зрителю спектакль понравился, она

приняла его, значит премьера удалась.

В премьерных балетах исполняли главные роли народные артисты РБ Галина Батурина, Вячеслав Васильев, а также молодой перспективный солист балета Михаил Николаев. В этот вечер хочется сказать и о кордебалете, внесшему свою лепту в общий

успех спектакля. Привлекает в балете исполнение главной роли Галиной Батуриной, балериной, создавшей свою Кармен. К хорошему прыжку и технике исполнения движений молодого солиста балета Михаила Николаева хотелось бы добавить эмоциональной окраски его Хозе.

А Вячеслава Васильева мы знаем как исполнителя лирико-

романтических героев в классических балетах. В этот вечер мы увидели его в совершенно другом амплуа характерного танцора, в роли тореодора. Хорошие внешние данные, экспрессивность, благородная пластика, выверенная техника дала возможность В.Васильеву создать образ тореодора.

Очень порадовал любителей хореографии балет «Испанские миниатюры». Пламенные цыганские танцы, арагонская хота, сапатеадо, болеро - все это было красиво и чудесно. В заключение хочется поблагодарить главного балетмейстера А.Гольшева, дирижера М.Бадаева, художника М.Болопева и весь коллектив театра за предоставленную радость общения, в это смутное, тяжелое время, с прекрасным искусством балета.

Аркадий ТУМАХАНИ, кандидат искусствоведения, заслуженный деятель искусств РБ.

ХҮНЭЙ НЭРЭНҮҮД

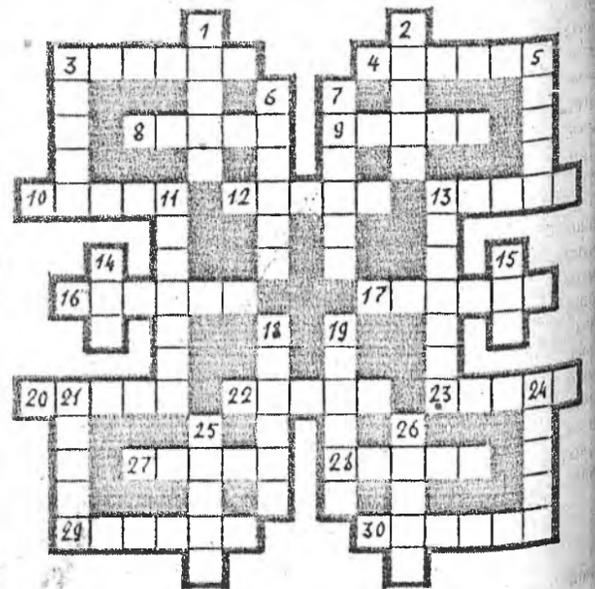
Хажуу тээшээ: 3 - аддар солото, хүр жабхаланга, ураг найхан, зол жаргалтай, баян (түб.). 4 - найхан ябадал гаргаганай ашаар, олдодог найхан сэдхэл (түб.). 8 - Сатурн түби (түб.). 9 - В.Санжилай «Заяанай зам» роман соо удаганай нэрэ. 10 - абарагша, сүлөөлэгшэ (түб.). 12 - эсэгэн шэмэглэл (түб.). 13 - тэнгэрээр ябагша (түб.). 16 - сахир, санхир; найхан найаата (бур.). 17 - урин, шадабаритай (түб.). 20 - сахигша, сахюуһан (түб.). 22 - ...Шагай Мэргэн (үлгэрхөө). 23 - болбосон эрдэм, зүтсэлгэ (түб.). 27 - үнэтэ зүйл, баялаг (түб.). 28 - юрын, жинрэй (араб.). 29 - найнине суглуулагша (түб.). 30 - түргэн хүгжэмтэ, сэсэгэн халбаралга (түб.).

Дээрэнээ доошоо: 1 - уһан дээрэ ургадаг сэсэгэй нэрэ (сапск.). 2 - алмаз, «шулуунай тайжа» (түб.). 3 - эрэлхэг баатар хүн, даяанша (түб.). 5 - хэлбэршгүй хатуу, наана зоборигүй (түб.). 6 - эрхим дээрэ, эрхим найн, гэгээп (түб.). 7 - С.Цырендоржиевай «Үбгэдтэ - мэндэ» туужа соо Бизьяа үбгэнэй эсэгэн нэрэ. 11 - Д.Эрдышевэй «Хуушан гэрэй газар» туужын гол герой. 13 - шажан мүргэлэй хүн (түб.). 14 - сэсэн ухаан бодол (сапск.). 15 - хангаалалта, аршалалта, хорохо газар (түб.). 18 - сагаан абарагша, Сагаан Дара эхын түбэд пэрэ (түб.). 19 - Б.Батоевой «Хээрэн нүхэнэй ноуса» туужа соохи хүбүүдэй нэгэн. 21 - бадма сэсэг, сөнхир бадма сэсэг (сапск.). 24 - гарай хургануудай тэмдэг (түб.). 25 - толгойн шэмэглэл, титим (түб.). 26 - илагдшагүй, үлүү дээрэ гаргашагүй (түб.).

Кроссвордуудай харюу
Хажуу тээшээ: 3 - Балдан, 4 - Содном, 8 - Бамба, 9 - Абжаа, 10 - Дулма, 12 - Ябжан, 13 - Ханда, 16 - Сагаан, 17 - Табхай, 20 - Сүрэн, 22 - Алтан, 23 - Намша, 27 - Норбо, 28 - Адия, 29 - Лэгсэг, 30 - Даржаа.

Дээрэнээ доошоо: 1 - Бадма, 2 - Доржо, 3 - Бабуу, 5 - Мэждэ, 6 - Дамбин, 7 - Заяата, 11 - Амгалап, 13 - Хайбзан, 14 - Зан, 15 - Жаб, 18 - Долгор, 19 - Баатар, 21 - Үдбэл, 24 - Шагжа, 25 - Үржэн, 26 - Митэн, 27 - Б.ГОМБОЕВ зохёоно.

КРОССВОРД

ПО ВЕЛЕНИЮ ВРЕМЕНИ

Умение пользоваться компьютером - это требование, которое чаще слышим от работодателей. На сегодняшний день информационные технологии прочно вошли в нашу жизнь и в последующем развитии. Грядущий век - век информатики.

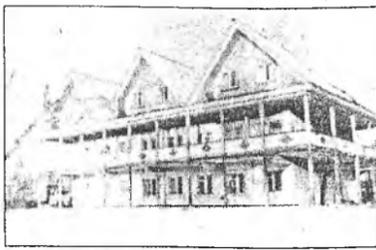
Попав в один из компьютерных залов Бурятского колледжа статистики, экономики и информационных техно-логий, я заметил детей у компьютеров. Они довольно раскованно манипулировали клавиатурой. Первый собеседник Цыденжапов, ученик 5 класса из 3 школы легко делал рекламные красочные щиты, причем подбирал слова, лексикону, картины весьма грамотно, чем меня удивил. Байр признался, что здесь учиться довольно легко из-за условий преподавания, причем, здесь хороший преподаватель. Хатулухаев Петья, ученик 7 «а» из 45 школы, добавил, что теперь он печатает таблицы, строит, делает слайды. Мельникова Лиля, ученица 7 «б» из 47 школы, хотела бы ещё поучиться здесь, потому что учиться здесь интересно. Доржиев Арсалан из 17 школы, Доржиева из 29 школы, Безручков Игорь из 47 школы - все дружно отметили, что здесь очень хороший преподаватель. Бурятский колледж

статистики, экономики и информационных технологий проводит курсы пользователей персональных компьютеров, операторов - наладчиков компьютерной техники. Здесь на пользователей ПК могут обучиться не только взрослые, но и дети. Ученики 5 классов - вот нижнее возрастное ограничение для детей. 40 часов обучения ребят - это примерно две недели, а для взрослых 60 часов. Обучение в колледже дневное и вечернее, для детей дневное. Компьютерный зал оснащен самыми современными компьютерами.

В беседе со мной преподаватель Бадапова Саяна Дамбаевна рассказала, что в период обучения курсанты овладевают Windows, Excel, Word, NC. Учатся делать слайды, создавать презентации. В перерывах дети играют в компьютерные игры. К концу беседы ко мне подошел Байр Цыденжапов и показал набранный на ПК рекламный щит. Меня удивила грамотно оформленная реклама, которую иногда руководители фирм не понимают. Я с неохотой расстался с детьми и с компьютерным залом.

Колледж статистики, экономики и информационных технологий постоянно проводит курсы с изучением бухгалтерских программ на персональном компьютере, а также для работающих бухгалтеров АРМ 1 «С», торговля, склад, бюджет. БАЮРОВ.

Пансионат «Верхняя Березовка»

Обращаться по телефону: 34-43-44; 34-45-75.

Эффективное лечение и отдых. Врачи высшей и I категории. Удобные, благоустроенные палаты. Лечебное 4-х разовое питание. Современное медицинское оборудование. **МЫ ЖДЕМ ВАС!**

Лечение органов дыхания вне обострения, бронхиальной астмы, неосложненных сердечно-сосудистых, урологических, акушерско-гинекологических заболеваний, больных в астено-невротическом состоянии, стоматологические услуги, зубопротезирование. Услуги кабинета массажа, лечебной физкультуры атлетической гимнастики, мануальной терапии, консультация тибетолога.

ТРАНСАГЕНТСТВО «ИСАП»

Можете об этом узнать, прочитав статью в «Буряад үнэн» - «Дүхэриг» от 28 января 1999 г. и в «Бизнес Олзо» от 29 января 1999 г. Это Вас заинтересует.

Постоянно в продаже «Мебель» мягкая от 4900-9400 руб., кухни разного дизайна и различной гаммы цветов от 7400-9400 руб.

ул. 3-ая Транспортная, 10, база «Буряткнига» Тел. 22-23-20

ИМЕЮ ГРУЗ

в Иркутскую, Читинскую области, Саха-Якутию.

ИЩУ ПОПУТНЫЙ АВТОТРАНСПОРТ

Трансагентство «ИСАП»

Тел. дисп.: 37-20-64.

ПРОФИЛАКТОРИЙ «ЧЕЛНОЧОК» ПРИГЛАШАЕТ НА ЛЕЧЕНИЕ И ОТДЫХ

Здесь Вас ждут спальные корпуса с одно-двухместными кроватями, столовая с шестьюразовым питанием. К услугам посетителей гордость профилактория - лечебный корпус, оснащенный медицинской аппаратурой, аналогов которой в России единицы. Здесь лечат остеохондрозы, хронические артриты, сосудистые заболевания нижних конеч-

ностей. Лечебная база профилактория имеет весь арсенал физиотерапевтической аппаратуры. Лечение, массаж входит в стоимость путевки.

Мы принимаем и эффективно лечим больных с хроническими бронхитами, заболеваниями печени, желудка, кишечника.

Квалифицированные врачи, гостеприимный персонал всегда рады Вам.

Сроки лечения 12, 15, 21 дней. Услуги автотранспорта. Обращаться: г. Улан-Удэ, ул. Сахьяновой, 9, профком ТСМ 33-22-90; 33-19-08.

КОЛГОТКИ, НОСКИ, ОБУВЬ

Лицензия 245-ОК от 5.09.97 г.

Резиновые 44-56 разм., Астрахань	59 руб.,
колготки п/ш 3 видов, Москва, Смоленск	43 руб.,
колготки х/б, Москва, Смоленск	28 руб.,
колготки эластик, Москва, Смоленск	9 руб.,
колготки х/б детские (все размеры), Москва	от 12 руб.,
чулки х/б женские, Смоленск, Ногинск	14 руб.,
чулки х/б детские, женские, Москва	от 3,5 руб.,
носки х/б, п/ш детские, мужские, Санкт-Петербург	от 3 руб.,
носки суконные, Омск	118 руб.,
носки суконные, детские	135 руб.,
носки суконные, мужские	144 руб.,
носки комнатная мужская, женская	(низкие цены),
обувь кожаная зимняя, взрослая, детская	(низкие цены).

Ул. Сахьяновой, 6а, остановка «ПОШ», геологический институт, вход с обратной стороны, тел. 33-43-86. Суббота - рабочий день.

Изготовим:

Вывески
Таблички
Штендеры

21-62-62

ИМЕЮ

АВТОТРАНСПОРТ

Могу попутно перевезти ваш груз в Иркутскую, Читинскую области, Саха-Якутию.

Трансагентство «ИСАП»

Тел. дисп.: 37-20-64.

АГЕНТСТВО НЕДВИЖИМОСТИ «ОКСАНА-ИНВЕСТ»

Адрес	Ком.	Этаж	С/У	Балкон	Площадь	Тип	Цена
1-комнатные квартиры							
ул. Терешковой 11	1	5 эт.	совм.	балк.			70 т.р
ул. Гагарина 40	1	1 эт.	совм.	б/б.	34 кв.м	кирп.	70 т.р
ул. Шумяцкого 20	1 ул.	10 эт.	разд.	лод.	40 кв.м	КПД.	83 т.р
ул. Боевая 6 а	1 м/с.	1 эт.	совм.	б/б.	38 кв.м	кирп.	60 т.р
ул. Гроздева 30	1 н/б.	1 эт.		б/б.	19 кв.м	брус.	19 т.р
ул. Гагарина 86	1 н/б.	2 эт.			49 кв.м	брус.	73 т.р
п. Сокол 9	1 ул.	1 эт.	разд.	лод.	35 кв.м	КПД.	63 т.р
2-комнатные квартиры							
ул. Пристанская 10	2	1 эт.	разд.	б/б.	46 кв.м	кирп.	95 т.р
ул. Королева 20	2	5 эт.	разд.	балк.	48 кв.м	кирп.	90 т.р
Булвар К.Маркса 29 2=1+д	2	3 эт.	разд.	б/б.	41 кв.м	кирп.	95 т.р
ул. Гагарина 71	2	2 эт.	разд.	балк.	59,3 кв.м	кирп.	6,7 у.с.т.
ул. Пушкина 33 п.	2	3 эт.	совм.	б/б.	51 кв.м	кирп.	135 т.р
ул. Каланникова 17	2	3 эт.	разд.	б/б.	45 кв.м	кирп.	135 т.р
ул. Туполева 7	2	2 эт.	разд.	балк.	51 кв.м	КПД.	115 т.р
Пр. Строителей 60	2	1 эт.	разд.	б/б.	49 кв.м	кирп.	125 т.р
ул. Жердева 142	2 ул.	3 эт.	разд.	лод.	49 кв.м	КПД.	142 т.р
ул. Анюшина 8 а	2 ул.	1 эт.	разд.	балк.	51 кв.м	кирп.	145 т.р
ул. Сосновая 14 а	2 ул.	5 эт.	разд.	балк.	52 кв.м	кирп.	145 т.р
3-комнатные квартиры							
ул. Социалиста 18	3	1 эт.	разд.	б/б.	49 кв.м	кирп.	115 т.р
ул. Гагарина 39	3	1 эт.	совм.	б/б.	54 кв.м	кирп.	121 т.р
ул. Гагарина 44	3	1 эт.	совм.	б/б.	53 кв.м	кирп.	120 т.р
ул. Жердева 25, 3=2+1	3	4 эт.	разд.	балк.	63 кв.м	КПД.	142 т.р
ул. Краснофлотская 34, 3=2+доп.	3	5 эт.	разд.	б/б.	60 кв.м	кирп.	110 т.р
ул. Смолина 38	3	1 эт.	разд.	б/б.	110 кв.м	кирп.	130 т.р
ул. Бабушкина 17, 3=1+1	3	5 эт.	совм.	балк.	51 кв.м	кирп.	150 т.р
пер. Ростовский 1	3	2 эт.	совм.	б/б.	53 кв.м	брус.	60 т.р
ул. Октябрьская 43	3	2 эт.	разд.	балк.	63 кв.м	кирп.	135 т.р
ул. Коллективная 18	3 н/б.	2 эт.		б/б.	47 кв.м	брус.	37 т.р
ул. Буйко 28	3 ст.	2 эт.	разд.	балк.	77 кв.м	кирп.	155 т.р
ул. Жердева 142	3 ул.	1 эт.	разд.	лод.	68 кв.м	КПД.	155 т.р
Пр. Строителей 62 а	3 ул.	5 эт.	разд.	балк.	68 кв.м	КПД.	165 т.р
ул. Гагарина 81	3 ул.	8 эт.	разд.	лод.	67 кв.м	КПД.	От у.с.т.
п. Сокол 4	3 ул.	4 эт.	разд.	лод.	67 кв.м	КПД.	100 т.р
ул. Тобольская 73	3 ул.	1 эт.	разд.	балк.	67 кв.м	кирп.	160 т.р
ул. Жердева 140	3 ул.	3 эт.	разд.	лод.	67 кв.м	КПД.	270 т.р
Приморск край г. Арсеньев	3 ул.	5 эт.	разд.	2 бал.	73 кв.м	кирп.	160 т.р
ул. Ключевская 70	3 ул.	7 эт.	разд.	лод.	68 кв.м	КПД.	155 т.р
ул. Ключевская 42-а	3 ул.	2 эт.	разд.	лод.	68 кв.м	КПД.	150 т.р
4-комнатные квартиры							
ул. Тобольская 49	4	5 эт.	разд.	балк.	64 кв.м	кирп.	165 т.р
ул. Копечная 1	4	2 эт.	разд.	балк.	64 кв.м	КПД.	165 т.р
ул. Революции 1905 года 14	4	1 эт.	разд.	б/б.	60 кв.м	КПД.	136 т.р
ул. Жердева 52	4	3 эт.	разд.	балк.	68 кв.м	кирп.	180 т.р
ул. Герцена 13	4	5 эт.	разд.	балк.	64 кв.м	кирп.	120 т.р
ул. Революции 1905 года	4	2 эт.	разд.	балк.	64 кв.м	кирп.	135 т.р
ул. Жердева 44	4	5 эт.	разд.	балк.	64 кв.м	КПД.	160 т.р
ул. Октябрьская 19	4 кр.	2 эт.	разд.	3 бал.	100 кв.м	кирп.	160 т.р
ДАЧИ							
Верхняя Березовка	дача.	эт.			25 кв.м	брус.	12 т.р
ДОМА							
п. Южный	дом.	эт.	3 сот.		56 кв.м	ш/з.	70 т.р
с. Турка	дом	эт.	18 сот.		32 кв.м	брус.	35 т.р
пер. Просторный	дом	эт.			110 кв.м	брус.	150 т.р
ул. Жидкова 8	дом	эт.	11 сот.		64 кв.м	брус.	70 т.р
ул. Комарова	дом	эт.	6 сот.		42 кв.м	брус.	73 т.р
ул. Манская дом=1 ком.	дом	эт.	12 сот.		60 кв.м	брус.	60 т.р
ул. Еравнинская 33	дом	эт.	22 сот.		100 кв.м	брус.	135 т.р
п. Аэропорт	дом	эт.	недос.		64 кв.м	брус.	20 т.р
п. Турка кв-дом	дом	эт.	18 сот.		32 кв.м	брус.	30 т.р
с. Манпуанха	дом	эт.	60 сот.		30 кв.м	брус.	20 т.р
ул. Мира 25	дом	эт.	5 сот.		60 кв.м	брус.	75 т.р
пер. Грачевской 2 а=1 ком.	дом	эт.	6 сот.		64 кв.м	брус.	70 т.р
ул. Кутузова 6	дом	эт.	12 сот.		46,4 кв.м	брус.	60 т.р
КОТТЕДЖИ							
п. Зверосовхоз	кот.	эт.	8 сот.		71 кв.м	КПД.	205 т.р
п. Заиграево котт.=3 ком.	кот.	2 эт.	10 сот.	2 лод.	88 кв.м	кирп.	130 т.р
п. Солнечный	кот.	3 эт.	разд.	лод.	360 кв.м	кирп.	980 т.р
п. Зверосовхоз котт.=3 ком.	кот.	3 эт.	20 сот.	ман.	170 кв.м	КПД.	130 т.р
ул. Цюлковского	кот.	3 эт.	8 сот.	2 бал.	560 кв.м	кирп.	980 т.р
п. Зверосовхоз	уч.	эт.	12 сот.	цек.	кв.м	КПД.	130 т.р

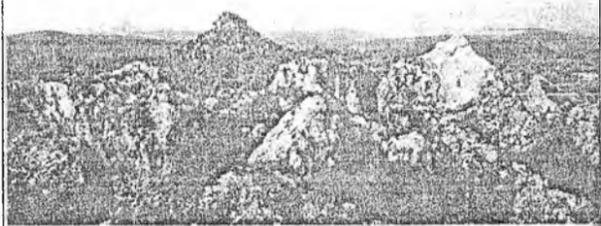
«Нютагай домогууднаа» гэгээн конкурсно

Үлэгшэн гэж нэрлээ гэхэ. Мүнөөшье тэрэ газартань нохойн дүрсэтэй томо шулуун хэбтэдэг. Харасай. Хаан сэрэгүүдтээ Сагагын талаанаа уруудаад, Захаминай үшөө нэгэ нютагта хүрээжэ хонohon юм. Хаа- пайнгаа сай хүлээхэ хүгүй

оршоон Хамар-Дабанай оройдо «Чингис хаанай обоо» байдаг. Энэ гурбалжан дүрсэтэй шулуун обоогой үндэрийн 18 метр, овор нуурийн диаметр 50 метр юм. Эзэл хаан энэ обоо пагаса талынгаа Бүртэ Шоно гэгшын нэрэ хүндэдэ эндэ 1212 ондо шулуугаар бодхорон домогтой.

ЧИНГИС ХААНАЙ

ДОМОГТО ГАЗАРНУУД

Чингис хаанай обоо

Монголшуудай агуухэ хаан ямаршье арадуудай гүрэнөөр гү, хизаараар ябахандаа, тэндэхи газарнуудые, хотонуудые өөрынхээрээ нэрлэдэг байһаншуу гээд зон домоглодог. Жэшээш, Унгар-Венгрийн гүрэн, Будапешт - Венгрийн түб хото, Хан Тэнгэри - Тянь-Шань хада, Крым - Хэрэм, Ессентуки - Юнэн туг, Саратов - Шара добо, Шара далай гэхэ мэтэшэлэн олон даа. Тийхэдэ буряад угсаатантай үргэн уужам дайдаршье хаанай ябанай тухай домогуудта, тэрэнэй нэрлэлэн нютагууд, хаданууд бии, мүн ябадалын дурасхаал боложо үлэгшэн байдаг.

байһанаа сэрэгүүдтэй ойлгоод, тэдэнэр бүүхы талар хаамхай үнээ бэдэржэ, нилээд гүйгэдэжэ байгаа. Тээд тэрэ багай газарнуудта хүтэй цэгшэе үнээ харагдаагүй нэн. Хаан хара сай ууһан газараа Харасай гэжэ нэрлээ гээдэг.

Уран-Дүшэ. Захаминай аймагай баруун-хойто хил дээрэ, Сэхир голой эхиндэ Уран-Дүшэ гэгээн нэрлэлэн үлдэр хада байдаг. Энэ хадын оройдо хэбтэлэн мантан томо шулуун холохоо дарханай дүшэдэ адыар харагдадаг юм. Энэ дүшэдэ Чингис хаан хүлэг мориёо тахалһан домогтой.

Тори. Хаан замдаа ябахандаа, халтар хара үнэгэ хараад агнаба. Тээд тэрэ үнэгээ мүнхэн бэдэржэ, нэгэ газарые тойробо. Тойроһон газараа Тори гэжэ нэрлээ.

Сагаа. Үни холын үе сагта эзэн хаан сэрэгүүдтээ баруун зүгһөө шотагаа бусажа ябахандаа, Захаминай нэгэ үргэн талада хүрээжэ амархан гэхэ. Амарһанайнгаа хуулээр саашаа холохон ошоод яогатараа, хаан архи уудаг алтан шаһаганаа амархан газартаа мартаһанаа онгожо, сэрэгүүдэе шаһага бэдэрхэнь гэдэргэнь эльгээһэн юм. Хаан алтан шаһаганаа мартаһан газартаа Чанга гэжэ нэрлээ.

Гэгээтэ. Нэгэ шотагта хаанай хүрэхэдэнь, үүр хираалаан гэгээржэ байба. Тэрэ газараа Гэгээтэ гээ.

Шара Азарга. Энэ шотагта хаанай шара зүһэтэй азаргыг шононууд эднэн гээдэг. Энэ азаргыг хүсэхэ нэгэшье хүлэг хаанай бүхы адуун хүрэг соо байгаагүй. Хаанай дуратай азаргынь шононуудай эднэн газарые Шара Азарга гэжэ нэрлээһэн юм.

Цагаатай. Хаан тэндэһээ саашаа ябаба. Нэгэ газарта гэгээн сагаан үдэр болоһон хойно хүрэхэдөө, тэрэ газартаа Цагаатай гэгээн нэрлээ.

Улаан-Үдэ. Энэ шотагта хаанай үлэгшэн шара нохойе шотагай зон харбан алажарханаа домогтой. Нохойног дурасхаал мүнхэлэн хаан энэ газарые

Ушоотэй. Үшөөрхэ гэгээн үгэ үдэн халуунай үеһе тэмдэглэдэг. Хаан нэгэ газарта үдэн халуунай үедэ хүрэхэдөө, тэрэнэй Үшөөтэй гэжэ нэрлээ.

Изагата. Хаан олон изага хараһан газараа Изагата гээ.

Борьёо. Боро хараһанаар хүрээжэ хонohon газараа хаан Борьёо гэжэ нэрлээһэн домогтой.

Хаанай шэрээ. Хялгын аймагай Харьяаста тосхондо дүтшэг оршоһон нэгэ хада орой дээрээ тэбэр талмайтай юм. Энэниие хаанай шэрээ гээдэг. Энэ талмайда хаанайнгаа эдсэлжэ байхадань, сэрэгүүдтэй моридо тахалһан юм.

Чингис хаанай обоо. Ивалгын аймагай Оронго голой эхиндэ

Хаанай мур. Оронго тосхондо дүтшэг оршоһон нэгэ үндэр хада дээрэ хэбтэлэн томо шулуунда монгол гуталай гүйзэгы мур үлэгшэн байдаг. Хаан энэ гүйзэгүр үнэгэ агнажа ябахандаа, энэ шулуунда гуталаараа мурлээһэн юм ха.

Хаанай шулуун. Энэ «Хаанай мур» гэгээн шулуунһаа зүүлжээ 8 модоной газарта, элэгтэ талын дунда ганца томо шулуун хэбтэдэг. Энэ шулуун хаан 5 модоной газарта оршодог хадһы оройһоо иишээр шэдэжэрхинэн гээдэг.

Хаанай тогоон. Ивалгын аймагай Тарбагатай тосхоной хойнохон оршоһон нэгэ газарта томо шулуун тогоон мүнөөшье хэбтэдэг. Энэ тогоондо сай шанажа, хаан эндэ сайлаһан гээдэг.

Хаанай агы. Байгал далайн Ойхон олтирог дээрэхи Бурхан аралай хүндэ «Бөөгэй агы нүхэ» гээдэг. Энэ агы соо хаан байрлахандаа, томо шулуун тогоондо мяха шаһаһан гээдэг.

Арын 13 ноёд. Ойхон олтирогой хабсагай нэгэлдэ Чингис хаан өөрынхөө болон 12 баатарайнгаа зураг-дүрсэ орхиндон домогтой. Урда саһаа шотагай буряадууд энэ зурагы «Арын 13 ноёд» гэжэ нэрлээд, шүтэн мургэжэ байдаг заһналтай.

С. БАБУЕВ, хизаар ороноо эшнэжэлгшэ.

Бүхэроссин театральна бүлгэмэй Буряадай таһагай 50 жэлэй ойдо

ҮНДЭР СОЛОТОЙ, ҮЛЗЫ ЖАРГАЛТАЙ

Хэды хүндэ хүшэр сагай болоошье хаань, манай республикойн 5 мэргэжэлтэ театрай бии байһаарнь омогорхолоб, баярланай Олои томо томо хотонуугта СТА-гэй таһагууд үгы болотого. Харин бидэ өөрын байшантай, мэргэжэлтэдтэй үлэгшэн театрай ажалшадые, артистнуудые, илангаяа ветерануудые дэмжээ, шадаха ээргээрэ туһалжа байһандаа баһал байсанбай. 50 жэлэйимай үндэр ойдо зориулагдһан концертиноо хабсагай бүхы артистнуудта - Галина Шойдагбаева, Дугаржа Дашиев, Ким Базарсагаев, Лариса Егорова, Ганбат, Ниня Токуренова, «Ульгэр» театрайху, ород драмын аха гүү Панков гэгшэдтэ, булганда баярые хүргэжэб. Бидэлэй үндэр ойн үдэн үнэгэргэлгээ туһалһан Президент Л.В.Потанин, «Эмил» фирмын, «Жасмин» салоний, «Амина» АО-гой, «Бурятияспирт» АО-гой ажалшадта ехэ баяр хүргэжэбди. Бүхы артистнуудта (хүүлэй үедэ бүхы театруудай ажалшад артистнууд сугтаа һонин үгдэшнүүдэ үнэгэргэжэбди) ветерануудта амжалта, элүүр энхэ ябахые хүсэлтэ! Үндэр солотой үлзы жаргалтай ажаһуухантай болтогой!

Михаил ЕЛБОНОВ, Россия Федерациян габыята артист.

СТА-гэй Буряад таһагай түрүүлэгшэ, Россия Федерациян габыята артист.

БЭЛИГТЭНИИЕ ДЭМЖЭЖЭ...

1948 ондо Буряад орондомай байгуулагдһаар Бүхэроссин театральна бүлгэм (хүүлэй 2-3 жэлдэ Театральна ажал бууулагдаһан хоолоон - СТА - гэжэ нэрлэгдэ) мэргэжэлтэ болон ардын театруудай артистнуудта, режиссернуудта ехэ туһа хүргөө, өдөр тоото семинарнуудта, фестивалуудта, түбэй хотонуудта хургуудай лабораториуудта хабаадуула, бэлигтэнь дэшлүүлээ ошуу. Үнэгэрһэн хугасаа соо «Залуу дуунда, залуушуулай балет» гэгшэ мүн монгол туургата арадуудай театруудай фестивалууд (1991 ондо Улаан-Үдэдэ, 1993 ондо Улаан-Баатарта) ехэ амжалтатайгаар үнэгэргэдөө һэн. Москва, Ленинградта, СТА-гэй амаралһан газарнуудта, Байгал дээрэ режиссернуудай, драматургнуудай шүүмжэлэгшэдэй семинарнууд эмхидхэгдэ. Суута режиссернууд Плущек, Гончаров, уран зурааша Левингас гэгшэдэй хүтэлбэри дору манай режиссернууд В.Коцдратьев, А. Бурков, уран зураашад М.Болонов, Е.Будожапова гэгшэд Москвада һураа.

Театрай мэдээжэ шүүмжэлэгшэд, журналистнууд Чингис Гомбонин, Баярма Дымбылова болон бусад нүхэднэй Москва, Орджоникидзе, Омск, Вильнюс хотонуудта, аяар холын ГДР-т үнэгэргэдһэн семинарнуудта хабаадаһан юм. Мэдээжэ концертмейстер Лия Могилевскаягай лабораторида Д.Линхвойн һуража гараа.

ВТО-гой дамжуулан мүнэ зөөрөөр 40 гэр байра артистнуудта үгтөө. Түхэнэй Аршаанда оршодог дачадамнай артистнууд амраа, уран бэлигтэнь бэлигтэ хурсадхаа. Манай таһагай хүдэмэригшэ түрүүн режиссернууд Канин, Иофин, удаань Б.Г.Аюшин, Б.Н.Вампилов, В.Д.Лыгденова, А.Л.Линхвойн гэгшэд хүтэлбэриг хүүлэй үедэ Д.Ц.Дашиев, М.Х.Жанхандаев гэгшэд ударидаа: Мүнэ үедэ М.Г.Елбонов ехэл оролдотойгоор ажаллажа байна. Харюусалгата секретарьнууд Г.Ц.Бельгаев, М.П.Богданов, бухгалтер З.А.Петроченко гэгшэдэй ажалые тэмдэглэхээр. Профессор искусство шөлжэлэгшын доктор Валентина Цыренова Найдиковтай хүтэлбэри дору шүүмжэлэгшэднэй ехэ эдэбхитэйгээр ажаллаа.

Хүүлэй үедэ эрхим артистнуудта, режиссернуудта, бэлигтэ зондо Театрай уласхоорондын үдэртэ шангууд барюулагда. Наһажаал зоной үдэртэ, Майн 9-дэ гол анхаралаа ветерануудта хандуулабди. Эндэ гол спонсор болодог Лариса Ильянична Егоровада баяр хүргэжэбди. Булганда зохёохы ажалай амжалта хүсэе!

РАИСА БОРИСОВА, СТА-гэй Буряадай таһагай түрүүлэгшын орлогшо, Россия соёлой габыята хүдэмэрилэгшэ.

Хайрата эжы Буда Гармаевна ЦЫДЕНОВА-ЕЛБОНОВА 84 наһандаа наһа бараба гэжэ үхибүүдтэй гашуудалтайгаар мэдүүлэ. Улаан-Үдэ хотын Ключевская гудамжын 84-дхи гэрэй 24-дхи квартираһаа ялварини 22-то 10-11 саг хүрэтэр хүдөөлүүлэгдэхэ.

Ажалай ветеран Буда Гармаевна ЦЫДЕНОВА-ЕЛБОНОВАГАЙ наһа бараһан ушараар Хурамхаанай аймагай Гааргын сомоной захиргаан үхибүүдтэй, аша гушанартань шаналаал гашуудалаа мэдүүлэ.

«ДУХЭРИГТЭ» ДУТЭЛЭЕ, ТА БУДЭ ЖОЕР ТАНИЛСАЯ!

76. 39 наһатай, дээдэ мэргэжэлтэй, өөрын гэр байртай эхэнэр бата найдамтай, өөрын наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. 77. 39 наһатай, хүдөөдэ ажаһуудаг эрэ хүн даруу номгон зантай өөрын наһанай эхэнэртэй танилсаха байна. 78. Улаан-Үдэ хотодо ажаһуудаг, багша мэргэжэлтэй, табатай басагатай 1967 оной эхэнэр тамхи татадаггүй, архи уудаггүй найдамтай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. 79. 30 наһатай, посёлото ажаһуудаг эрэ хүн зохидхон зантай, хүүгэдтэй байбал - хамаагүй, эхэнэр хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. Өөр тухайгаа: тамхи татадаггүй, архи багаар уудаг, үхибүүдтэ дуратай. 80. 1946 оной эрэ хүн гэр бүлэ

болохо хүсэлэнтэйгөө өөрын наһанай эхэнэртэй танилсаха байна. 81. 37 наһатай, өөрын гэр байртай, хоёр мэргэжэлтэй эрэ хүн найхан зантай эхэнэр хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. Архи багаар баридаг, тамхи татадаггүй. 82. 39/160/75 зохид зантай, эмшэн мэргэжэлтэй эхэнэр бата найдамтай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй. Уважаемые женщины бурятки, если Вы или Ваши подруги не были замужем, ищите порядочного спутника жизни, то тренер шахматного клуба постарается помочь Вам. В клубе есть трое неженатых мужчин бурят. Они домоседы, скромные, не пьющие, с высшим образованием, среднего роста, возраст от 40 до 48 лет, нормальной внешности, работают. Им нравятся белокожие, веселые, без вредных привычек, с плотной истройной фигуркой, с добрым характером, умелые хозяйственные женщины в возрасте от 34 до 40 лет. Образование не имеет значение. Просьба письма на предьявлять документ не писать т.к. на них ответа не ответят. Если у Вас серьезные намерения познакомиться с одним из них с целью создания семьи, напишите пожалуйста, фото и конверт с обратным адресом. Возврат фото гарантируется. Писать по адресу: 670047, г. Улан-Удэ-47, а/я 3889, предьяв. служеб. удостов. № 23.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.А. АНГАРХАЕВ РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М.Ж.БАЛДАНОВ (ахамад редакторай орлогшо), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторай орлогшо), Б.В.ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), Е.К.ХАНХАЛАЕВ (Буряад Республикын Правительство), Б.Ц.СЕМЕНОВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад: Н.Д.НАМСАРАЕВ, А.А.Н.ПЕРГЕНОВ, Т.В.САМБЯЛОВА, Д.Ш.ХУБИТУЕВ, С.Д.БУДАЕВ, А.Д.ТАПХАЕВ; Д.А.АНГАЕВ (ахамад редакторай орлогшо), В.И.ПИНТАЕВ (хэблэлэй директор). Редакциин телефонууд: ахамад редакторай - 21-50-96, приёмнын - 21-54-54, ахамад редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретарини - 21-50-52, секретарида - 21-50-52, таһагууд:экономикын болон политикын - 21-55-97 (даагшань), 21-63-86, соёлой, түүхын болон спортын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуудтэй, оюугадай ажабайдалай болон олонинтын хүдэмэрини - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдээлэлэй болон захилай - 21-34-05, рекламн, союсохой болон коммерческа ажалай - 21-62-62, 21-67-81, хэблэлэй - 21-33-61, оператор-корректорнүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентнүүдэй - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерини - 21-23-67, вахтын - 21-60-91. Манай адрес: 670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвиллин үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци. Газетэ хэблэлэй 5 хуудан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэбэ 9300. (хамта 21.800). Хэблэлдэ агушаагдаһан саг 17.00. "Республикэка типографи" гэгээн АО-до газетэ хэблэгдэ. Директорийн телефоны: 21-40-45. Б-0079-дхи номертойгоор бүрдхэлдэ абтанхай. Зака № 8475. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, шотагай нэрлүүдэй бэшэлгы хазгайруулаһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин наһамжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.